

Nr 119.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till landstingslag m. m.; given Stockholms slott den 19 februari 1954.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag,

dels föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till landstingslag och till lag om införande av landstingslagen;

dels inhämta riksdagens yttrande över härvid fogade förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 13 § kungörelsen den 10 juli 1947 (nr 394) med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation.

GUSTAF ADOLF

Gunnar Hedlund.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås, att den nuvarande lagen om landsting ersättes med en ny landstingslag, som i flera hänseenden utformats i nära anslutning till den år 1953 antagna nya kommunallagen. Det föreliggande lagförslaget avser emellertid även spörsmål utan motsvarighet i lagstiftningen för primärkommunerna.

I systematiskt och terminologiskt avseende innefattar förslaget jämfört med nuvarande lag att landstingsgemenskapens karaktär av en särskild kommunbildning starkare framhäves. Detta kommer till synes bl. a. genom användningen av uttrycket landstingskommun.

Län och landstingskommun skall enligt förslaget i princip sammanfalla. Möjligheten att dela upp län på två eller flera landstingsområden försvinner. Vidare skall stad som uppnått viss folkmängd — enligt nu gällande regel minst 100 000 — icke vidare äga utträda ur landstingskommun. I de fall, där enligt äldre bestämmelser mer än ett landsting finnes inom ett län eller stad icke tillhör landsting, bibehålles denna ordning tills vidare. Stads inträde i landstingskommun, som enligt nuvarande lag kräver samstämmande beslut av staden och landstinget, föreslås kunna komma till stånd även genom Kungl. Maj:ts beslut, nämligen då synnerliga skäl föreligger för stadens inträde.

Beträffande landstingskommunens kompetens föreslås en delvis ny regel, som torde medföra att man på detta område får möjlighet till något friare bedömning än hittills.

Även landstingets arbetsformer beröres. Sålunda föreslås exempelvis bestämmelser om jäv och interpellationsrätt samt ändrade regler om rätten för utomstående att delta i landstingets överläggningar. De bestämmelser om kvalificerad majoritet, som fortfarande kvarstår, föreslås borttagna.

Bestämmelserna om förvaltningsutskott har gjorts till föremål för en omfattande överarbetning. Bland viktigare nyheter kan anmärkas, att utskottet skall väljas för fyra år i sänder och att landstinget i stället för utskottet skall utse ordförande och vice ordförande i utskottet.

Reglerna om landstingskommunens drätsel har omdanats och därvid i huvudsak anpassats efter motsvarande bestämmelser i den nya kommunallagen.

Beträffande stadgandena om landstingsskatt föreslås bl. a. att den nuvarande möjligheten till territoriell differentiering av skatten avskaffas.

Besvärslagena har i förslaget undergått en genomgripande översyn, så att bl. a. i fråga om besvärproceduren överensstämmelse vunnits med motsvarande bestämmelser för primärkommunerna. Den nuvarande besvärslagen för primärkommun föreslås borttagen.

Den nya landstingslagen är avsedd att träda i kraft den 1 januari 1955, samtidigt med den nya kommunallagen.

Slutligen förordas i propositionen, att proportionellt valsätt skall kunna användas vid landstingens val av ledamöter och suppleanter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott.

Förslag
till
Landstingslag.

Härigenom förordnas som följer.

1 kap. Allmänna bestämmelser.

1 §.

Varje län utgör en landstingskommun.

Där vid tiden för denna lags ikraftträdande flera landstingskommuner finnas inom ett län eller stad icke tillhör landstingskommun, skall därvid förbliva, såvitt icke annorlunda bestämmes i enlighet med vad i 2 § sägs.

2 §.

1 mom. Finnas inom ett län flera landstingskommuner, må Konungen förordna om deras förening till en landstingskommun, då omständigheterna därtill föranleda.

2 mom. Stad, som icke tillhör landstingskommun, äger inträda i sådan kommun, såvida samstämmande beslut därom fattats av staden och landstingskommunen. Då synnerliga skäl äro därtill, må ock Konungen besluta om stads inträde i landstingskommun.

3 mom. Skola landstingskommuner förenas eller skall stad inträda i landstingskommun, bestämmer Konungen tiden för föreningen eller inträdet och meddelar övriga i ärendet erforderliga föreskrifter.

3 §.

Medlem av landstingskommun är envar, som är medlem av kommun inom landstingskommunens område.

4 §.

Landstingskommun äger att själv, efter vad i denna lag närmare bestämmes, vårda sina angelägenheter avseende hälso- och sjukvård, undervisning, socialvård, jordbrukets och andra näringars utveckling med mera dylikt, såvitt icke handhavandet därav enligt gällande författningar tillkommer annan.

Angående vissa på landstingskommun ankommande angelägenheter är särskilt stadgat.

5 §.

Landstingskommuns beslutanderätt utövas av landstinget.

Förvaltning och verkställighet tillkomma landstingskommunens förvaltningsutskott och övriga nämnder.

Om rätt för förvaltningsutskottet att i vissa hänseenden företräda landstinget mellan dess möten stadgas i 41 §.

2 kap. Om val av landstingsmän.

6 §.

Landstingets ledamöter och suppleanter för dem utses genom val i den ordning nedan sägs.

7 §.

Rösträtt vid val av landstingsmän jämte suppleanter tillkommer envar, som i kommun inom landstingskommunen är röstberättigad vid val av kommunal- eller stadsfullmäktige.

Om upprättande av röstlängd och om röstlängdens bindande verkan stadgas i kommunala vallagen.

8 §.

Landstingsmän och suppleanter väljas bland de röstberättigade, som äro boende inom landstingskommunen och uppnått tjugutre års ålder. Den som är ommyndig eller i konkurstillstånd kan ej väljas till landstingsman eller suppleant.

Landshövding, landssekreterare, landskamrerare samt i landstingskommunens tjänst anställd landstingsdirektör eller motsvarande befattningshavare må icke utses till landstingsman eller suppleant.

Kommer landstingsman eller suppleant efter valet i den ställning, att han ej längre är valbar, frånträder han omedelbart sitt uppdrag.

Den som uppnått sextio års ålder må avsäga sig uppdrag att vara landstingsman eller suppleant. Eljest må ej någon avsäga sig sådant uppdrag med mindre han uppgiver hinder, vilket godkännes av landstinget.

9 §.

Landstingsmän jämte suppleanter väljas utom i fall, som avses i 17 §, för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett.

10 §.

För val av landstingsmän indelas landstingskommunen i valkretsar. För varje valkrets utses, oavsett dess folkmängd, en landstingsman och därutöver efter folkmängden en landstingsman för varje påbörjat tal av 5 000. Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

11 §.

Valkrets skall, efter vad i denna paragraf närmare angives, omfatta en eller flera kommuner. Vid indelning i valkretsar skall, med undantag varom i andra och fjärde styckena samt i 12 § förmäles, iakttagas att för varje valkrets komma att utses minst sju landstingsmän. Ej må utan särskilda skäl kommuner gemensamt utgöra en valkrets, där flera än tretton landstingsmän skola utses för kretsen.

Stad med mer än 20 000 invånare bildar egen valkrets, såvida ej särskilda skäl finnas att med staden sammanföra en eller flera andra kommuner till en valkrets. Stad med mindre folkmängd än nu sagts förenas med annan stad eller andra städer eller med angränsande landsbygd till en valkrets.

Såvitt angår landsbygden verkställas valkretsindelningen, där så lämpligen kan ske, efter domsaga eller tingslag. Annan valkrets än den, vari två eller flera städer ingå, skall såvitt möjligt så utformas, att den kan omslutas med en sammanhängande gränslinje.

Då särskilda skäl äro därtill, må område med mindre invånarantal än ovan sägs utgöra valkrets. Sådan valkrets skall dock hava mer än 15 000 invånare.

12 §.

Därest det antal landstingsmän, som med tillämpning av de i 10 och 11 §§ meddelade föreskrifter skulle utses inom en landstingskommun, icke uppgår till tjugu, skall såsom grund för rättigheten att efter folkmängden välja landstingsmän bestämmas lägre tal än det i 10 § angivna, på det att landstingsmännens antal för hela landstingskommunen må uppgå till minst tjugu; och skall, med tillämpning av häremot svarande reduktion av folkmängdssiffrorna, i övrigt gälla vad i 11 § är stadgat.

13 §.

Indelningen i valkretsar jämte det antal landstingsmän, som skall utses för varje valkrets, bestämmas av landstinget efter de i 10—12 §§ angivna grunderna. Förslag till omförmälda indelning skall till landstinget avgivas av länsstyrelsen, sedan kommunerna beretts tillfälle att yttra sig.

Beslut om indelning i valkretsar skall för att vinna bindande kraft underställas Konungens prövning och fastställelse.

14 §.

Bliva de förhållanden, vilka legat till grund för landstingets beslut enligt 13 §, så ändrade, att jämkning däri påkallas till följd av stadgandena i 10—12 §§, eller finnes eljest sådan jämkning nödig, äger landstinget, på länsstyrelsens förslag eller efter inhämtande av dess yttrande, verkställa jämkningen; och skall, där ej sådant fall är för handen, som avses i 15 § första stycket och 16 § andra stycket, landstinget verkställa jämk-

ningen vid lagtima möte året innan val av landstingsmän nästa gång äger rum eller, där Konungen så förordnar, vid urtima möte sist före april månads utgång det år valet förrättas.

15 §.

Har beslut fattats om stads inträde i landstingskommun eller har förordnande meddelats, som föranleder, att landstingskommun eljest utvidgas, skall landstinget vid nästa lagtima möte eller, när Konungen så föreskriver, vid urtima möte, på länsstyrelsens förslag eller efter inhämtande av dess yttrande, verkställa den jämkning i valkretsindelningen, som må föranledas därav.

I fall, som sägs i första stycket, må Konungen, om förhållandena därtill föranleda, förordna, att val av landstingsmän jämte suppleanter skall å dag, som länsstyrelsen bestämmer, året innan utvidgningen sker företagas inom den eller de valkretsar, som må hava vid jämkningen nybildats av det område, med vilket landstingskommunen utvidgas, eller del därav eller ock eljest berörts av jämkningen.

16 §.

Avskiljes område, som bildar egen valkrets, från landstingskommun, skola de landstingsmän och suppleanter, som utsetts för valkretsen, frånträda sina befattningar.

Har förordnande meddelats, som föranleder, att område, som utgör del av en eller flera valkretsar, avskiljes från landstingskommun, skall landstinget vid nästa lagtima möte eller, där Konungen så föreskriver, vid urtima möte, på länsstyrelsens förslag eller efter inhämtande av dess yttrande, verkställa den jämkning i valkretsindelningen, som må föranledas därav.

I fall, som sägs i andra stycket, må Konungen, om förhållandena därtill föranleda, förordna, att val av landstingsmän jämte suppleanter skall å dag, som länsstyrelsen bestämmer, året innan avskiljandet sker företagas inom den eller de valkretsar, som berörts av jämkningen.

17 §.

Val av landstingsmän och suppleanter, vilket med anledning av jämkning i valkretsindelning företages enligt 15 § andra stycket eller 16 § tredje stycket, skall avse tiden från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett, till utgången av det år, då allmänna val av landstingsmän nästa gång skola äga rum.

De landstingsmän och suppleanter, som före jämkningen utsetts för den eller de äldre valkretsar, jämkningen omfattat, skola frånträda sina befattningar vid utgången av det år, då val enligt nyssnämnda bestämmelser företagits.

18 §.

Om valdistrikt och valdag samt vals kungörande, förrättande och avslutande stadgas i kommunala vallagen.

3 kap. Om landstingsmöte.

19 §.

Till lagtima möte sammanträder landstinget utan särskild kallelse varje år den första måndagen i oktober månad i länets residensstad eller å annan ort, som landstinget bestämt.

Då så till följd av utomordentliga händelser anses påkallat, må länsstyrelsen kunna utsätta särskild sammanträdesort.

20 §.

1 mom. Rättighet att vid lagtima möte väcka förslag tillkommer länsstyrelsen, landstingskommunens förvaltningsutskott och annan dess nämnd samt ledamot av landstinget. Förslag skall avfattas skriftligen.

Förslag av annan nämnd än förvaltningsutskottet skall ingivas till utskottet före den 1 juli, där ej annan tid bestämmes av utskottet.

I övrigt skall förslag avlämnas till landstingskommunens kansli senast den 15 augusti; dock må förvaltningsutskottet väcka förslag jämväl efter nämnda tid men ej senare än fjorton dagar före början av landstingets möte.

Vad nu är stadgat angående tiden för förslags avlämnande utgör icke hinder för landstinget att, då synnerliga skäl därtill föranleda, till behandling upptaga förslag, som blivit väckt senare, dock sist första dagen av landstingets möte.

Ej må förslag komma under behandling i annan ordning än nu nämnts, såvida icke förslaget hänskjutits till landstinget av Konungen eller härleder sig från och står i sammanhang med förut i behörig ordning väckt förslag.

2 mom. Till landstinget i behörig ordning inkomna förslag skola tryckas och, såvitt ske kan, minst åtta dagar före mötets början översändas till länsstyrelsen ävensom till samtliga landstingsmän.

Över de ärenden, som skola förekomma å mötet, skall förvaltningsutskottet upprätta föredragningslista, som skall utdelas på sätt i första stycket sägs.

21 §.

1 mom. Till urtima möte sammanträder landstinget, då landstinget eller förvaltningsutskottet för handläggning av vissa bestämda ärenden beslutar därom eller Konungen omedelbart eller på framställning av länsstyrelsen förordnar om sådant möte.

Urtima möte, som beslutas av landstinget eller förvaltningsutskottet, må

ej äga rum förrän minst två månader efter det lagtima möte avslutats. Har förvaltningsutskottet beslutat urtima möte, skall protokoll i ärendet överlämnas till länsstyrelsen.

Beträffande sammanträdesort för urtima möte skall vad i 19 § är föreskrivet med avseende å lagtima möte äga motsvarande tillämpning.

2 mom. Kungörelse om urtima möte, innehållande uppgift om tid och ställe för mötet och de ärenden, som därvid skola handläggas, utfärdas av länsstyrelsen. Kungörelsen skall minst fjorton dagar före mötet införas i en eller flera av länets mest spridda tidningar, varjämte samtliga landstingsmän skola inom samma tid särskilt underrättas om mötet.

3 mom. Vid urtima möte må ej andra ärenden företagas till avgörande än de, för vilkas handläggning landstinget blivit sammankallat, eller som länsstyrelsen enligt den om mötet utfärdade kungörelsen särskilt hänskjutit till landstingets prövning.

22 §.

Avgår landstingsman under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, skall länsstyrelsen införa tillkännagivande därom i länskungörelserna och till ordinarie landstingsman inkalla den närmast i ordningen varande suppleanten.

Inträffar för landstingsman eller behörigen kallad suppleant sådant hinder, att han ej kan inställa sig vid landstingsmöte, åligger det honom att därom ofördröjligen underrätta länsstyrelsen, som till tjänstgöring vid mötet inkallar den närmast i ordningen varande, till sådan tjänstgöring förut ej inkallade suppleanten. Den, för vilken hinder uppkommit, åligger tillika att, så fort ske kan, till landstingskommunens kansli insända skriftlig anmälan om hindret och dess beskaffenhet.

Uppkommer för landstingsman eller suppleant, som inställt sig vid landstingsmöte, sådant hinder, att han ej vidare kan tjänstgöra vid mötet, skall han ofördröjligen anmäla hindret hos landstingets ordförande, vilken har att skyndsamt underrätta länsstyrelsen. Länsstyrelsen inkallar därefter ofördröjligen suppleant efter vad i andra stycket är sagt.

23 §.

Landstinget prövar av landstingsman eller suppleant hos landstinget gjord framställning om befrielse från uppdraget och fråga om förfall för utevaro från landstingsmöte.

Suppleant, som i anledning av anmält hinder på kallelse inställt sig, skall tjänstgöra såsom landstingsman, ändå att hindret icke godkänts; den, vars hinder underkänts, likväl obetaget att efter anmälan hos landstinget i suppleantens ställe taga säte i landstinget.

24 §.

Vid landstingsmötes början företages upprop av samtliga landstingsmän.

25 §.

Sedan upprop ägt rum, utser landstinget å lagtima möte bland tingets ledamöter en ordförande och en vice ordförande för tiden intill nästa lagtima möte.

Upphör under nämnda tid ordföranden eller vice ordföranden att vara landstingsman, upphör jämväl befattningen som ordförande eller vice ordförande.

26 §.

Den landstingsman, som bevisat de flesta landstingsmöten, eller, där två eller flera landstingsmän deltagit i lika många möten, den av dem, som är till levnadsåren äldst, för ordet till dess ordförande blivit vald. Inträffar under landstingsmöte samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande, utses under ordförandeskap av den ledamot, som enligt vad nyss sagts skall anses såsom äldst, en av landstingets ledamöter att tjänstgöra som ordförande till dess förfallet upphört.

Vid samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande under den tid, då landstinget ej är samlat till möte, skall landstingets äldste ledamot tjänstgöra som ordförande till dess förfallet upphört.

Därest under tiden mellan landstingets lagtima möten ordföranden avgår eller hans befattning eljest upphör, skall vice ordföranden tjänstgöra som ordförande intill nästa lagtima möte. Skulle under samma tid jämväl vice ordföranden avgå eller hans befattning upphöra, skall landstingets äldste ledamot tjänstgöra som ordförande.

Länsstyrelsen kallar äldste ledamoten till tjänstgöring, varom ovan är stadgat.

27 §.

Landstinget må ej handlägga ärende, såvida icke minst två tredjedelar av dess ledamöter äro tillstädes. Är tillstädesvarande ledamot enligt vad i 28 § eller 67 § andra stycket sägs hindrad att deltaga i visst ärende, utgör ej den omständigheten, att till följd därav antalet av de deltagande icke uppgår till två tredjedelar av landstingets hela ledamotsantal, hinder för ärendets handläggande.

28 §.

Landstingsman må ej deltaga i behandling av ärende, som personligen rör honom eller någon honom närstående, som sägs i 4 kap. 13 § 2. rättegångsbalken om jäv emot domare.

Om hinder att deltaga i val av revisor eller revisorssuppleant och i beslut med anledning av revisorernas granskning stadgas i 67 § andra stycket.

29 §.

Varje landstingsman äger en röst.

Landshövdingen i länet må övervara landstingets sammanträden och del-

taga i dess överläggningar men ej i besluten. Är ej landshövding tillsatt eller förordnad, äger den i tjänsten äldste avdelningschefen i länsstyrelsen den rätt nu är sagd. Har landshövdingen förhinder, utövas samma rätt av den avdelningschef, landshövdingen därtill förordnar, eller, därest sådant förordnande icke meddelats, av den i tjänsten äldste avdelningschefen.

Vid landstingets sammanträden äger jämväl ordföranden eller vice ordföranden i förvaltningsutskottet, ändå att han icke är landstingsman, ävensom sådan i landstingskommunens tjänst anställd befattningshavare, som i 8 § andra stycket sägs, att vara tillstädes och deltaga i överläggningarna men ej i besluten. Sådan rätt tillkommer vidare ordföranden eller vice ordföranden i nämnd, varom förmåles i 53 §, vid behandling av ärende, som beretts av nämnden, ävensom vid besvarande av interpellation, som framställt till nämndens ordförande. Dylig rätt äger ock revisor vid granskning av den av honom avgivna revisionsberättelsen.

30 §.

De ärenden, som företagas till avgörande av landstinget, skola vara vederbörligen beredda av den nämnd eller beredning, dit ärendet efter sin beskaffenhet hör, eller av en eller flera personer, som särskilt utsetts att mellan landstingets möten bereda ärendet. Innan ärende, som beretts annorledes än av den nämnd eller beredning, dit ärendet hör, företages till avgörande, skall tillfälle lämnas nämnden eller beredningen att avgiva yttrande däröver. Förvaltningsutskottet skall städse givas tillfälle att yttra sig över ärende, som beretts annorledes än av utskottet.

Ärende må ej företagas till avgörande, innan det under landstingets möte blivit berett av särskilt utskott, som landstinget för ändamålet utsett bland sina ledamöter.

Val må dock av landstinget förrättas utan föregående beredning. Detsamma gäller om avgörande av ärende, som fordrar skyndsam handläggning och icke avser utgift eller anvisning av medel därtill eller avhändande av landstingskommunen tillhörig egendom eller efterskänkande av någon dess rättighet.

31 §.

Framställes under landstingets möte yrkande om bordläggning av ärende och förenar sig minst en tiondedel av de närvarande därom, skall med ärendets vidare behandling anstå, dock icke utan landstingets medgivande längre än till nästa dag, då sammanträde hålles.

Bordläggning må ej, såvida icke beslut därom fattas med vanlig röstövertikt, ske i fråga om val eller mera än en gång i samma ärende.

32 §.

Sedan överläggningen i ett ärende förklarats avslutad, framställer ordföranden proposition så avfattad, att den kan besvaras med ja eller nej.

Ordföranden tillkännagiver därefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, där ej omröstning begäres, med klubbslag.

Begäres omröstning, skall den verkställas efter upprop och utom vid val ske öppet. Där ej för särskilda fall annorlunda stadgas, bestämmes utgången genom enkel pluralitet av de avgivna rösterna. Falla rösterna lika för olika meningar, skiljer vid val lotten mellan lika rösttal, men blir i övriga fall den mening beslut, som ordföranden biträder. Vid omröstning för tillsättande av tjänstebefattning skall förfaras såsom vid val.

Val av förvaltningsutskott och av nämnd, som sägs i 53 § och 54 § andra stycket, samt av revisorer och revisorssuppleanter, som avses i 67 §, så ock av beredning eller utskott, varom förmäles i 30 §, skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med siffran för det antal personer valet avser, ökad med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat.

33 §.

Vill landstingsman till ordföranden i förvaltningsutskottet eller nämnd, varom förmäles i 53 §, framställa interpellation i ämne, som tillhör landstingets handläggning, skall interpellationen, skriftligen avfattad, avlämnas till landstingets ordförande senast första dagen av landstingets möte. Landstinget beslutar utan föregående överläggning, huruvida interpellationens framställande skall medgivas. Lämnas sådant medgivande, bör interpellationen besvaras vid mötet.

34 §.

Vid landstingsmöte skall föras protokoll. Detta skall innehålla förteckning å de vid varje sammanträde närvarande ledamöterna samt för varje ärende, efter en kortfattad redogörelse för dess beskaffenhet, angiva däri framställda förslag och yrkanden, som ej återkallats, samt av landstinget i ärendet fattat beslut, ävensom, där omröstning ägt rum, redogörelse för propositionsordningen och uppgift om huru många röstat för eller emot. Har omröstning skett öppet, skall i protokollet angivas, huru envar röstat.

Protokollet skall, i den ordning landstinget beslutar, justeras sist fjorton dagar efter landstingsmötets avslutande.

Senast å andra dagen efter det protokollet justerats skall justeringen och det ställe, där protokollet finnes tillgängligt, tillkännagivas å en av landstingskommunen å lämplig plats anordnad anslagstavla (landstingskommunens anslagstavla). Tillkännagivandet skall vara försett med uppgift å den dag det anslagits. Det må ej avlägnas före utgången av stadgad besvärstid. Bevis om dagen för justeringens tillkännagivande skall tillika åtecknas protokollet eller särskilt utfärdas.

Kungörelse om dagen för protokollsjusteringens tillkännagivande med uppgift å det ställe, där protokollet finnes tillgängligt, skall ock ofördröjligen införas i en eller flera av länets mest spridda tidningar.

35 §.

Den som vid landstingets sammanträde deltagit i avgörandet av ärende äger anföra reservation mot det fattade beslutet. Reservation skall anmälas innan sammanträdet avslutas samt, om den närmare utvecklas, avfattas skriftligen och avgivas sist vid justeringen av protokollet.

36 §.

Landstingets protokoll skall skyndsamt tryckas och i erforderliga delar tillställas förvaltningsutskottet och de övriga nämnder, åt vilka verkställighet av landstingets beslut uppdragits.

Det tryckta protokollet och de till landstinget inkomna handlingar, vilka befordras till trycket, skola översändas till länsstyrelsen och samtliga landstingsmän samt utdelas till kommunerna för att genom kommunens styrelsers försorg hållas tillgängliga för kommunens medlemmar.

Landstingets protokoll och övriga till dess arkiv hörande handlingar skola vårdas och förtecknas på sätt landstinget bestämt.

Den som med begagnande av sin rätt enligt tryckfrihetsförordningen tagit avskrift av landstingets protokoll äger att utan avgift få avskriftens riktighet bestyrkt.

37 §.

Landstingets förhandlingar skola vara offentliga; dock må landstinget för visst ärende besluta, att överläggningen skall hållas inom stängda dörrar.

Ordföranden vakar över ordningen vid landstingets förhandlingar, lämnar ordet åt landstingets ledamöter i den ordning de anmält sig därtill, samt kan varna och, efter förutgången varning, låta utvisa envar, som förhåller sig oskickligt.

38 §.

Landstinget må i en arbetsordning meddela de föreskrifter, som utöver vad ovan nämnts för landstingets sammanträden och ärendenas behandling anses nödiga.

39 §.

1 mom. Landstingsman åtnjuter under landstingsmöte samt, om han ej bor å den ort där mötet hålles, under resan fram och åter dagtraktamente av landstingskommunens medel efter de grunder, som landstinget bestämmer.

Landstingsman, som ej bor å den ort där landstingsmöte hålles, äger till-

lika rätt till resekostnadsersättning. I den mån resa kan företagas med järnväg, omnibus, spårväg eller fartyg, må ersättningen ej överstiga avgiften för plats i andra klassens vagn å järnväg eller, om sådan vagnsklass icke finnes, i tredje klassens vagn, plats i omnibus eller spårvagn eller hyttplats på fartyg eller, när hyttplats ej förekommer, salongplats. Eljest må ersättningen högst motsvara lägsta avgiften för taxeaomobil.

Till den, som under pågående möte inträtt i tjänstgöring, sedan av honom anmäلت hinder av landstinget underkänts, må för resan till och från mötet icke utgå traktamente eller resekostnadsersättning, såvida sådan gottgörelse utgått till annan, som på sätt i 22 § sägs inkallats i hans ställe.

2 mom. Landstinget äger besluta, att till ledamot av beredning, som avses i 30 § första stycket, skall utgå ersättning i enlighet med de bestämmelser, som jämlikt 55 § gälla för ledamot av förvaltningsutskottet och utsedd ledamot av annan nämnd.

4 kap. Om landstingskommunens förvaltningsutskott och övriga nämnder.

40 §.

I landstingskommun skall såsom dess styrelse finnas ett förvaltningsutskott.

41 §.

Förvaltningsutskottet skall leda förvaltningen av landstingskommunens angelägenheter och hava inseende över övriga nämnders verksamhet. Utskottet skall med uppmärksamhet följa de frågor, som kunna inverka på landstingskommunens utveckling och ekonomiska ställning, samt hos landstinget och landstingskommunens övriga nämnder ävensom hos andra myndigheter göra de framställningar, som finnas påkallade.

Det tillkommer förvaltningsutskottet vidare:

a) att, såsom i 30 § sägs, bereda ärenden, som skola förekomma till behandling hos landstinget;

b) att, enligt vad i 60 § stadgas, uppgöra förslag till utgifts- och inkomststat samt i övrigt handhava landstingskommunens drätsel och därvid själv förvalta dess egendom, i den mån ej sådan förvaltning uppdragits åt annan nämnd;

c) att ombesörja verkställighet av landstingets beslut, där ej verkställigheten uppdragits åt annan;

d) att till landstinget avgiva berättelse över sin verksamhet under tiden från senaste lagtima möte;

e) att vårda och förteckna landstingets och nämndernas protokoll och övriga till deras arkiv hörande handlingar, i den mån de för sådant ändamål överlämnats till utskottet;

f) att avgiva förklaring i anledning av besvär över landstingets beslut; samt

g) att i andra hänseenden företräda landstinget mellan dess möten, i den mån annorlunda icke föreskrivits genom lag eller författning eller landstingets beslut.

Förvaltningsutskottet har ock att taga befattning med de ärenden, vilkas handläggning enligt särskilda författningar ankommer på utskottet.

Förvaltningsutskottet äger att från landstingskommunens övriga nämnder samt dess beredningar och befattningshavare infordra de yttranden och upplysningar, som erfordras för fullgörande av utskottets uppgifter. Vid behov av upplysningar från ämbets- eller tjänstemän i övrigt inom länet må utskottet vända sig till länsstyrelsen med begäran om infordrande av sådana upplysningar.

Landstinget skall antaga reglemente för förvaltningsutskottet.

42 §.

Ledamöter och suppleanter i förvaltningsutskottet väljas av landstinget till det antal landstinget bestämmer. Antalet ledamöter må dock icke vara under fem.

Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

43 §.

I avseende å valbarhet till ledamot eller suppleant i förvaltningsutskottet, verkan av valbarhetens upphörande och rätt till avsägelse skall vad i 8 § är stadgat om landstingsmän äga motsvarande tillämpning.

44 §.

Ledamöter och suppleanter i förvaltningsutskottet väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett. Valet skall förrättas vid det lagtima landstingsmöte, som hålles året näst efter det, då allmänna val av landstingsmän ägt rum.

Avgår ledamot, som utsetts vid proportionellt val, under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, inkallas till ledamot den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordningen bör inträda; den sålunda inkallade tjänstgör under den tid, som återstått för den avgångne. Avgår annan ledamot, anställs fyllnadsval för den återstående delen av tjänstgöringstiden.

45 §.

Av landstinget utses bland ledamöterna i förvaltningsutskottet en ordförande och en vice ordförande att tjänstgöra den tid, för vilken de blivit valda som ledamöter.

Äro både ordföranden och vice ordföranden hindrade att inställa sig vid sammanträde med förvaltningsutskottet, äger utskottet utse annan ledamot att för tillfället föra ordet.

46 §.

Förvaltningsutskottet sammanträder å det ställe och å de tider utskottet bestämmer och däremellan så ofta ordföranden finner det nödigt, ävensom då minst halva antalet av utskottets ledamöter för uppgivet ändamål gör framställning därom.

47 §.

Suppleanterna i förvaltningsutskottet böra i den vid valet bestämda ordningen kallas till tjänstgöring, i den mån det erfordras till följd av hinder för ledamot eller vid uppkommen ledighet, som ännu ej kunnat fyllas, efter ledamot, som icke utsetts vid proportionellt val.

Suppleant äger rätt att även eljest närvara vid utskottets sammanträden och skall alltid underrättas om tid för sammanträde.

48 §.

Förvaltningsutskottet må ej handlägga ärende, såvida icke flera än hälften av ledamöterna äro tillstädes.

Vad i 28 § stadgas om jäv för landstingsman skall äga motsvarande tillämpning med avseende å ledamot i förvaltningsutskottet. Vid behandling av ärende, vari ledamot är jävig, skall ledamoten avträda.

49 §.

I fråga om förfarandet vid fattande av beslut skall vad därom för landstinget är stadgat i 32 § äga motsvarande tillämpning med avseende å förvaltningsutskottet.

50 §.

Vad som är stadgat i 34 § om förande av protokoll vid landstingsmöte och om protokollets innehåll samt i 35 § om reservation skall äga motsvarande tillämpning med avseende å protokoll och reservation vid sammanträde med förvaltningsutskottet.

Justering av utskottets protokoll verkställles senast fjorton dagar efter sammanträdet av ordföranden jämte minst en därtill för varje gång av utskottet utsedd närvarande ledamot. Justering må ock verkställas av utskottet antingen genast eller vid nästa sammanträde.

Tillkännagivande om verkställd justering skall ske i den i 34 § tredje stycket föreskrivna ordningen.

Utskottets protokoll och övriga till dess arkiv hörande handlingar skola vårdas och förtecknas på sätt utskottet bestämt.

Den som med begagnande av sin rätt enligt tryckfrihetsförordningen tagit

avskrift av förvaltningsutskottets protokoll äger att utan avgift få avskriftens riktighet bestyrkt.

51 §.

Om ansvar och skadeståndsskyldighet för ledamot av förvaltningsutskottet, som vid fullgörandet av sitt uppdrag åsidosätter vad enligt lag eller författning, reglemente, särskild föreskrift eller uppdragets beskaffenhet honom åligger, gäller vad i allmän lag stadgas.

52 §.

I reglemente för förvaltningsutskottet må bestämmas, huruvida och i vilken omfattning de utskottet tillkommande bestyren skola fördelas å två eller flera särskilda avdelningar av utskottet. Där utskottet skall vara uppdelat på avdelningar, må landstinget i reglementet kunna föreskriva, att dessa avdelningar skola av landstinget utses genom särskilda val. Beträffande avdelning skall vad i 45—50 §§ är stadgat med avseende å förvaltningsutskottet äga motsvarande tillämpning, dock har avdelning att själv inom sig utse ordförande och vice ordförande.

Har uppdelning på avdelningar skett, ankommer dock å utskottet samfällt att uppgöra det förslag till utgifts- och inkomststat, som skall föreläggas landstinget, ävensom att hava inseende över den verksamhet, som utövas av nämnd, varom förmäles i 53 §, och med eget yttrande till landstinget överlämna de framställningar från sådan nämnd, som ankomma på landstingets handläggning.

Det må ock föreskrivas i reglementet, att utskottet eller avdelning därav äger uppdraga åt ledamot av utskottet eller åt i landstingskommunens tjänst anställd befattningshavare att å utskottets eller avdelningens vägnar fatta beslut i vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet skall i reglementet angivas. Beslut, som fattas på grund av sådant uppdrag, skall anmälas vid utskottets eller avdelningens nästa sammanträde.

I övrigt må, i den mån icke särskilda bestämmelser meddelas i denna lag, genom reglementet bestämmas den ordning, i vilken utskottet har att fatta beslut samt eljest utöva sina befogenheter och fullgöra sina åligganden.

53 §.

1 mom. Ledningen av landstingskommunens hälso- och sjukvårdande verksamhet skall, i den mån icke genom lag eller författning annorlunda föreskrives, enligt landstingets bestämmande utövas av en gemensam nämnd, kallad hälso- och sjukvårdsstyrelse, eller ock av en särskild hälsovårds- och en särskild sjukvårdsstyrelse.

Vad i 42—51 §§ är föreskrivet med avseende å förvaltningsutskottet skall äga motsvarande tillämpning beträffande nämnd, som här avses.

Styrelse må, om landstinget så beslutar, uppdraga åt ledamot av styrelsen

eller åt i landstingskommunens tjänst anställd befattningshavare att å styrelsens vägnar fatta beslut i vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet skall i landstingets beslut angivas. Beslut, som fattas på grund av sådant uppdrag, skall anmälas vid styrelsens nästa sammanträde.

2 mom. Där landsting finner sådant lämpligt, må landstinget besluta, att styrelse skall utgöras av förvaltningsutskottet eller viss avdelning därav.

3 mom. Till sammanträde med styrelse skall förste provinsialläkaren kallas med rätt för honom att delta i överläggningarna men ej i besluten samt att få sin mening antecknad till protokollet.

4 mom. Angående hälso- och sjukvårdsstyrelsens verksamhet gäller i övrigt vad därom stadgas i lag eller författning.

54 §.

Om utseende av nämnder för vissa i särskilda författningar angivna förvaltnings- eller verkställighetsbestyr gäller vad därom för varje fall finnes stadgat.

För handhavande av särskilda förvaltnings- eller verkställighetsbestyr i övrigt må landstingskommun tillsätta de nämnder, som finnas erforderliga.

Beträffande sådan nämnd, som avses i andra stycket, skall vad som är föreskrivet i 42 § andra stycket, 43 §, 44 § andra stycket samt 46—51 §§ med avseende å förvaltningsutskottet ävensom i 53 § 1 mom. tredje stycket i fråga om hälso- och sjukvårdsstyrelse äga motsvarande tillämpning.

55 §.

1 mom. Landstinget äger besluta, att ledamot av förvaltningsutskottet och utsedd ledamot av annan nämnd skola för deltagande i sammanträde eller förrättning inom landstingskommunen i någon dess angelägenhet åtnjuta dagtraktamente och resekostnadsersättning av landstingskommunens medel. Ej må dagtraktamente eller resekostnadsersättning sättas till högre belopp än som i motsvarande fall utgår till landstingsman.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i landstingskommunens angelägenhet företages utom landstingskommunen av person, som sägs i första stycket, må, om landstinget så beslutar, utgå efter annan grund än nu är sagt.

2 mom. Jämte gottgörelse, som beslutas enligt 1 mom., må efter landstingets bestämmande till sådan ledamot av förvaltningsutskottet eller annan nämnd, som utsetts till ordförande eller som eljest i viss befattning inom utskottet eller nämnden eller efter särskilt uppdrag utför arbete av mera betydande omfattning, utgå dels arvode för med uppdraget förenat arbete och dels ersättning med visst belopp för utgifter, som för landstingskommunens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande. Arvodets belopp skall bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad på 2 — *Bihang till riksdagens protokoll 1954. 1 saml. Nr 119.*

grund av göromålens omfattning och art kan anses skäligt. Ersättning med visst belopp för utgifter må likaledes fastställas för högst ett år i sänder.

3 mom. Där i särskild författning föreskrift meddelas om ersättning åt ledamot av landstingskommuns nämnd, skall vad sålunda finnes stadgat lända till efterrättelse.

5 kap. Om landstingskommunens dr .

Inledande bestämmelser.

56 §.

Vad landstingskommun tillhör i fast eller lös egendom bör så förvaltas, att dess förmögenhet ej minskas.

Medel, som landstingskommun uppburit såsom vederlag för anläggnings-tillgång eller på grund av försäkring av sådan tillgång, må tagas i anspråk endast för återbetalning av lån, som upptagits för förvärv av tillgången, eller för anskaffande av annan dylik tillgång.

Såsom anläggningstillgång skall anses fast egendom, så ock lös egendom, avsedd att stadigvarande innehavas av landstingskommunen.

57 §.

Landstingskommuns medelsbehov skall, i den mån det ej fylles på annat sätt, täckas genom utdebitering av landstingsskatt.

58 §.

Beslut om anslag skall tillika innefatta anvisning av medel för anslagets täckande.

Beviljas anslag att täckas genom utdebitering under mer än fem år, skall beslutet underställas Konungens prövning och fastställelse.

Utgifts- och inkomststat.

59 §.

Landstingskommun skall årligen upprätta en utgifts- och inkomststat för det nästföljande kalenderåret.

Å statens utgiftssida skola upptagas:

a) det belopp, vartill nästföregående års underskott enligt avslutade räkenskaper uppgått;

b) de anslag, som erfordras för bestridande av tidigare beslutade utgifter för nästföljande år, så ock de belopp, som ytterligare anslås i samband med statens fastställande, däribland även ett anslag för oförutsedda behov.

Statens inkomstsida skall upptaga:

a) det belopp, vartill nästföregående års överskott enligt avslutade räkenskaper uppgått;

Rättelse.

sid. 18. Rubriken till 5 kap. skall lyda:

5 kap. Om landstingskommunens drätsel.

b) de inkomster, som i anledning av tidigare fattade beslut eller på annan grund kunna påräknas under det nästföljande året, så ock det belopp, som ytterligare erfordras, ävensom sättet för täckande av detta medelsbehov.

Hinder möter ej för landstingskommun att besluta, att vad av särskilt anslag icke förbrukas under det år, för vilket anslaget beviljats, må användas för avsett ändamål under det därpå följande året. Vad som återstår av anslaget vid sistnämnda års utgång må landstingskommunen reservera för samma ändamål för ytterligare ett år; och äger landstingskommunen sedermera fatta enahanda beslut för ett år i sänder.

60 §.

Förslag till utgifts- och inkomststat skall uppgöras av förvaltningsutskottet. För detta ändamål skola landstingskommunens övriga nämnder före den 1 juli, där ej annan tid bestämmes av förvaltningsutskottet, till utskottet ingiva sina särskilda statförslag för det nästföljande året.

Landstinget upptager förslaget till utgifts- och inkomststat till granskning och fastställelse vid sitt lagtima möte. Därvid skola anslag till utgifter, om vilka landstinget icke tidigare fattat beslut, samt därmed sammanhängande frågor särskilt bliva föremål för överläggning och avgörande.

Den fastställda utgifts- och inkomststaten skall tryckas och expedieras i den ordning, som i 36 § första och andra styckena är stadgad med avseende å landstingets protokoll.

Fondbildning.

61 §.

1 mom. Landstingskommun äger avsätta medel till:

a) pensionsfond för beredande av pension eller därmed jämförligt understöd åt personer i landstingskommunens tjänst eller deras efterlevande;

b) kassaförslagsfond för tillgodoseende av landstingskommunens behov av rörelsekapital;

c) allmän investeringsfond för anskaffande av anläggningstillgångar för landstingskommunens behov; samt

d) särskild investeringsfond för anskaffande av i avsättningsbeslutet angiven anläggningstillgång.

2 mom. Landstingskommun äger i samband med fastställande av utgifts- och inkomststaten avsätta medel till skatteregleringsfond eller taga i anspråk medel ur sådan fond.

Beslut att taga medel ur fonden i anspråk må ej avse mer än en tredjedel av det högsta belopp, vartill fonden beräknas uppgå vid utgången av det år beslutet fattas eller uppgått vid utgången av något av de två närmast föregående åren.

62 §.

Med Konungens medgivande må landstingskommun:

- a) avsätta medel till fond för tillgodoseende av annat särskilt behov än i 61 § 1 mom. sägs; och
- b) taga i anspråk medel ur fond för annat ändamål än det för vilket fonden är avsedd och, såvitt angår skatteregleringsfond, i vidare mån än i 61 § 2 mom. stadgas.

63 §.

Hava medel, som landstingskommun uppburit såsom vederlag för anläggningstillgång eller på grund av försäkring av sådan tillgång, icke före utgången av det år, varunder de influtit, anvisats för ändamål, som sägs i 56 § andra stycket, skola medlen avsättas till allmän investeringsfond.

Överskottsmedel å lån, som landstingskommun upptagit med Konungens tillstånd och som ej i sin helhet åtgått för det med lånet avsedda ändamålet, skola avsättas till allmän investeringsfond, där ej annat föreskrivits vid tillståndets beviljande.

Om landstingskommuns skyldighet att i andra fall än i denna paragraf sägs avsätta medel till fond är särskilt stadgat.

Lånerätt.

64 §.

Landstingskommun äger upptaga lån, ställt på en återbetalningstid av högst fem år. Såsom upptagande av lån skall även anses ingående av borgen.

Med Konungens medgivande må landstingskommun upptaga lån eller ingå borgen även i andra fall än nu är sagt.

Av Konungen meddelat beslut att bevilja landstingskommun lån av statsmedel skall anses innefatta jämväl tillstånd att upptaga lånet.

Medelsförvaltning.

65 §.

Penningar och värdehandlingar, som förvaltningsutskottet eller annan nämnd för landstingskommunens eller annans räkning har om händer, skola så förvaras och redovisas, att de icke sammanblandas med andra penningar och värdehandlingar.

Penningmedel, som ej erfordras för nära förestående utbetalningar, skola, där landstinget ej bestämt annat, för landstingskommunens räkning insättas hos bank eller centralkassa för jordbrukskredit eller å postgirokonto eller anbringas i sådana tillgångar, i vilka förmyndare äger utan överförmyndarens tillstånd anbringa omyndigs medel.

66 §.

Det åligger förvaltningsutskottet att föra fortlöpande räkenskaper över de medel det har om händer.

Annan nämnd, som omhänderhar medel, skall föra räkenskaper i enlighet med av förvaltningsutskottet givna anvisningar och årligen före den 1 mars, där ej utskottet bestämmer annan tid, till utskottet avlämna redovisning för sin förvaltning under nästföregående kalenderår.

Sedan sådan redovisning skett, skall förvaltningsutskottet inom tid, som landstinget bestämmer, dock senast före den 1 maj, sammanfatta och avsluta landstingskommunens räkenskaper för nämnda kalenderår.

Revision.

67 §.

Landstinget skall vid lagtima möte utse tre eller flera revisorer samt lika många suppleanter för granskning av det nästföljande årets förvaltning.

Den, vilken såsom ledamot eller suppleant i förvaltningsutskottet eller eljest är redovisningsskyldig till landstingskommunen, eller sådan den redovisningsskyldige närstående, som sägs i 4 kap. 13 § 2. rättegångsbalken om jäv emot domare, må icke vara revisor eller revisorssuppleant för granskning av förvaltning, som omfattas av redovisningsskyldigheten, ej heller deltaga i val av revisor eller revisorssuppleant för granskning av sådan förvaltning eller i beslut med anledning av granskningen.

Revisorerna äga att när som helst inventera de penningmedel och värdehandlingar, som förvaltningsutskottet eller annan nämnd omhänderhar, samt taga del av räkenskaper och andra handlingar, som beröra förvaltningen.

Vad i 51 § sägs om ansvar och skadeståndsskyldighet för ledamot i förvaltningsutskottet äger avseende jämväl å revisor.

Landstinget må besluta, att till revisor skall utgå ersättning i enlighet med de bestämmelser, som jämlikt 55 § gälla för ledamot av förvaltningsutskottet och utsedd ledamot av annan nämnd.

68 §.

Revisorerna skola avgiva berättelse, innehållande redogörelse för resultatet av deras granskning med uttalande, huruvida anmärkning beträffande räkenskapernas förande eller förvaltningen i övrigt föreligger eller icke. Framställes anmärkning, skall anledningen till denna angivas i berättelsen. Revisionsberättelse skall ock innehålla särskilt uttalande, huruvida ansvarsfrihet för förvaltningen tillstyrkes eller icke.

69 §.

Revisionsberättelse skall före juni månads utgång tillställas förvaltningsutskottet, genom vars försorg densamma skyndsamt befordras till trycket

och, om sådant anses påkallat, överlämnas till vederbörande nämnder för yttrande.

Berättelsen jämte inkomna yttranden skall framläggas till granskning och avgörande hos landstinget vid det lagtima möte, vartill landstinget sammanträdet året näst efter det revisionen avser.

70 §.

På beslut av landstinget ankommer, huruvida framställd anmärkning skall förfalla och ansvarsfrihet för förvaltningen meddelas eller laga åtgärd för bevarande av landstingskommunens rätt skall vidtagas. Anställes ej talan å den förvaltning revisionsberättelse avser inom ett år från sista dagen av det landstingsmöte, vid vilket berättelsen framlades, skall så anses, som om ansvarsfrihet blivit beviljad. Utan hinder av att ansvarsfrihet beviljats må talan föras på grund av brottslig handling, där ej ansvarsfriheten uppenbarligen avsett även den handlingen.

6 kap. Om landstingsskatt.

71 §.

Skyldighet att erlægga landstingsskatt skall åligga envar, som inom landstingskommunen är till allmän kommunalskatt skattskyldig, efter de grunder, som för utgörande av sådan skatt i allmänhet äro stadgade.

72 §.

Till ledning för landstingsskattens bestämmande skall lokal skattemyndighet varje år efter slutade taxeringsförrättningar så fort ske kan till förvaltningsutskottet genom länsstyrelsen insända förteckning, som för varje kommun summariskt upptager antalet skattekronor och skatteören, som påförts enligt kommunalskattelagen. Förvaltningsutskottet låter däröver upprätta sammandrag, upptagande summan för hela landstingskommunen, samt hur mycket som belöper på varje kommun.

73 §.

Med det belopp för skattekrona och skatteöre, som bestämts till utdebitering för ett år, skall utgöras dels sådan landstingsskatt, som ingår i preliminär skatt för inkomst under detta år, dels ock sådan landstingsskatt, som ingår i slutlig skatt på grund av nästföljande års taxering.

74 §.

Förvaltningsutskottet åligger att, sedan landstingskommunens utgifts- och inkomststat fastställts, ofördröjligen underrätta länsstyrelsen och vederbörande lokala skattemyndighet om det belopp för skattekrona och skatteöre, som bestämts till utdebitering för nästkommande år. Samtidigt skall förvaltningsutskottet underrätta länsstyrelsen om det sammanlagda

belopp, som för nämnda år beslutats till utdebitering på grundval av det löpande årets taxering till kommunal inkomstskatt.

75 §.

Landstingsskatt debiteras och uppbäres under benämningen landstingsmedel i enlighet med vad i uppbördsförfordningen är stadgat.

76 §.

Landstingskommunen äger av statsverket uppbära landstingsmedel med belopp, motsvarande vad som skulle utgå på grundval av det antal skatte-kronor och skatteören, som vid taxering för visst år påföras de till landstingskommunen skattskyldiga, efter det belopp för skattekrona och skatteöre, som bestämts till utdebitering för nästföregående år. Har dödsbo enligt 75 § kommunalskattelagen medgivits befrielse från att erlægga landstingsmedel, skall belopp, som landstingskommunen eljest ägde uppbära av statsverket, nedsättas i motsvarande mån.

Landstingskommunen äger av statsverket såsom förskott uppbära det belopp, som på grundval av taxeringsnämnds beslut visst år rörande taxering till kommunal inkomstskatt beslutats till utdebitering för nästkommande år. Vad sålunda beslutats till utdebitering ingår i landstingskommunens fordran hos statsverket vid ingången av året näst efter det då beslutet fattades. Förskottet avräknas mot de landstingsmedel, som landstingskommunen äger uppbära av statsverket på grundval av taxeringen under året efter det, då förskottet enligt bestämmelserna i nästföljande stycke utanordnas.

Belopp, som vid ingången av ett år utgör landstingskommunens fordran hos statsverket enligt första och andra styckena, skall länsstyrelsen under samma år utanordna till landstingskommunens förvaltningsutskott med en sjättedel å åttonde dagen i var och en av månaderna januari, mars, maj, juli, september och november. Är landstingskommunens fordran icke uträknad vid utbetalningstillfället i januari månad, skall vid detta tillfälle utbetalas samma belopp som utbetalades i november månad nästföregående år; dock må länsstyrelsen, då särskilda skäl föranleda därtill, förordna att utbetalning skall ske med annat belopp. Därest det i januari månad utbetalade beloppet icke motsvarar en sjättedel av landstingskommunens fordran, skall härav betingad jämkning ske av det belopp, som utbetalas i mars månad.

77 §.

Länsstyrelsen skall senast den 15 februari till förvaltningsutskottet överlämna för nästföregående år upprättad redovisning över landstingskommunen tillkommande och till utskottet utanordnade landstingsmedel.

Närmare föreskrifter angående dylik redovisning meddelas av Konungen.

Förvaltningsutskottet låter upprätta sammandrag över redovisningen att föreläggas landstinget vid dess första sammanträde.

7 kap. Om besvär.

78 §.

1 mom. Över beslut av landsting äger medlem av landstingskommunen anföra besvär hos Konungen. Sådan klagan må grundas endast därå, att beslutet

icke tillkommit i laga ordning,

står i strid mot allmän lag eller författning eller annorledes överskrider landstingets befogenhet eller

kränker klagandens enskilda rätt eller eljest vilar på orättvis grund.

Besvären, ställda till Konungen, skola hava inkommit till länsstyrelsen inom tre veckor från den dag, då verkställd justering av det över beslutet förda protokollet tillkännagivits å landstingskommunens anslagstavla. Besvären skola vara åtföljda av överklagade beslutet jämte bevis om dagen för justeringens tillkännagivande.

Över landstings beslut, som avses i 13—16 §§, må ej klagas.

2 mom. I fråga om besvär över beslut av förvaltningsutskottet eller annan nämnd skola bestämmelserna i 1 mom. äga motsvarande tillämpning, där ej annat sägs i 3 mom. eller är särskilt stadgat. Mot beslut av rent förberedande eller verkställande art må talan dock ej föras.

3 mom. Landstingskommun må utse särskild nämnd med uppgift att upptaga och avgöra besvär över beslut av förvaltningsutskottet eller annan nämnd om tillsättande av eller förordnande å tjänstebefattning hos landstingskommunen eller entledigande från sådan befattning eller om disciplinär åtgärd mot befattningshavare, där klagan över beslutet eljest skolat föras enligt 2 mom.

Reglemente för sådan besvärsnämnd antages av landstinget. Beslut om antagande av reglemente skall underställas Konungens prövning. Där ej annat föreskrives i reglementet, skall vad i 42 § andra stycket, 43 §, 44 § andra stycket samt 46—51 §§ är stadgat med avseende å förvaltningsutskottet äga motsvarande tillämpning å besvärsnämnd.

Finnes besvärsnämnd, äger den som ej nöjes åt beslut, varom i första stycket sägs, anföra besvär hos nämnden inom tid, som stadgas i 1 mom.

Beträffande klagan över besvärsnämnds beslut skall vad i 1 mom. är stadgat äga motsvarande tillämpning, och må till stöd för dylik klagan, i den mån anledning därtill finnes, åberopas jämväl, att det hos besvärsnämnden överklagade beslutet är oriktigt på någon sådan grund, som sägs i 1 mom.

Förslag
till
Lag
om införande av landstingslagen.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Landstingslagen skall, med iakttagande av vad nedan stadgas, träda i kraft den 1 januari 1955.

Genom landstingslagen upphäves, med den begränsning här nedan stadgas, lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting tillika med alla de särskilda stadganden, vilka innefatta ändring av eller tillägg till vad den sålunda upphävda lagen innehåller, så ock vad i övrigt finnes i lag eller författning stridande mot den nya lagens bestämmelser.

Sedan landstingslagen trätt i kraft, skola lagarna den 12 juni 1936 (nr 282) angående användning i vissa fall av kommun eller annan samfällighet tillhörig egendom och den 6 december 1946 (nr 727) om kommunal fondbildning ej vidare äga tillämpning å landstingskommun.

2 §.

Landsting skall vid lagtima möte år 1954 utse förvaltningsutskott för tiden till utgången av år 1955.

3 §.

Den nya lagens bestämmelser om valbarhet skola lända till efterrättelse vid val för tid, som infaller efter den 31 december 1954.

4 §.

Med avseende å nedannämnda slag av fonder, som finnas vid landstingslagens ikraftträdande, skall gälla:

1) Sådan fond enligt 2 § e) lagen den 12 juni 1936 om kommunal fondbildning eller 2 § d) lagen den 6 december 1946 om kommunal fondbildning, till vilken medel avsatts för anskaffande av anläggningstillgång, skall anses såsom särskild investeringsfond. Annan fond enligt nämnda lagrum må tagas i anspråk för avsett ändamål, men nya medel må icke tillföras fonden.

2) Fond, som bildats med Konungens medgivande enligt 3 § i någon av nämnda lagar, så ock försäkringsfond, vartill medel avsatts enligt någon

av samma lagar, skall anses såsom fond, vars bildande medgivits enligt 62 § a) landstingslagen.

3) Förnyelsefond enligt 2 § c) i 1936 års lag eller 6 § femte stycket i 1946 års lag ävensom försäljningsmedelsfond må tagas i anspråk för avsedda ändamål. Landstingskommun äger ock rätt att överföra medel i dylik fond till allmän eller särskild investeringsfond. Låneöverskottsfond må ej tagas i anspråk utan Konungens medgivande.

4) Fond av annat slag än i 61—63 §§ landstingslagen eller ovan under 1)—3) sägs, som bildats före den 1 januari 1955, må ej tagas i anspråk utan Konungens medgivande; landstingskommun dock obetaget att före den 1 januari 1958 besluta om fondmedlens avsättande till allmän eller särskild investeringsfond.

5 §.

Har landsting jämlikt äldre bestämmelser med avseende å visst företags beskaffenhet beslutat befrielse från eller lindring i skyldigheten att bidra till företaget, må sådant beslut tillämpas jämväl efter den 1 januari 1955.

6 §.

I fråga om offentliggörande, underställning och godkännande av beslut, som fattats före den 1 januari 1955, samt om anförande av besvär över sådant beslut skola förut gällande föreskrifter tillämpas.

7 §.

Förekommer i lag eller författning hänvisning till eller avses däri eljest föreskrift, som ersatts genom bestämmelse i den nya lagen, skall den bestämmelsen i stället tillämpas; dock skola, då hänvisningen gäller de för landstingsmän stadgade grunderna i fråga om dagtraktamente och resekostnadsersättning eller dessa grunder eljest avses, bestämmelserna i 23 § lagen om landsting¹ fortfarande äga tillämpning, såvitt fråga ej är om ersättning, som skall utgå av landstingskommuns medel.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1952: 118.

Förslag

till

Kungörelse

om ändrad lydelse av 13 § kungörelsen den 10 juli 1947 (nr 394) med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation.

Härigenom förordnas, att 13 § kungörelsen den 10 juli 1947 med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

13 §.

Förvaltningsutskottet skall — — — 11 ledamöter.

Självskrivna ledamöter — — — samt lantbruksdirektören.

De ledamöter i förvaltningsutskottet, vilka icke äro självskrivna, utses för en tid av fyra år, räknat från och med den 1 januari året närmast efter det, då valet skett, sålunda att halva antalet utses av hushållningssällskapet bland dess ledamöter och återstoden av landstinget.

I enahanda ordning utses minst en suppleant för envar av de icke självskrivna ledamöterna i förvaltningsutskottet.

De ledamöter i förvaltningsutskottet, vilka icke äro självskrivna, utses för en tid av fyra år, räknat från och med den 1 januari året närmast efter det, då valet skett, sålunda att halva antalet utses av hushållningssällskapet bland dess ledamöter och återstoden av landstinget. I enahanda ordning utses minst en suppleant för envar av de icke självskrivna ledamöterna i förvaltningsutskottet.

Vid landstings val av ledamöter och suppleanter i förvaltningsutskottet skall vad som är stadgat om proportionellt valsätt vid val av landstingskommuns förvaltningsutskott äga motsvarande tillämpning.

Förvaltningsutskottet utser — — — inom hushållningssällskapet.

Mandattiden skall — — — mandattidens utgång.

Det år, då mandattiden för förvaltningsutskottets valda ledamöter utgår, skall förvaltningsutskottet göra anmälan härom till landstingets förvaltningsutskott senast sex månader före årets utgång.

Det år, då mandattiden för förvaltningsutskottets valda ledamöter utgår, skall förvaltningsutskottet göra anmälan härom till landstingskommunens förvaltningsutskott senast sex månader före årets utgång.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1955.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 feb-
ruari 1954.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Hedlund, fråga angående *ny landstingslag m. m.* samt anför.

1. Inledning.

Den översyn av kommunallagstiftningen som, enligt Kungl. Maj:ts be- myndigande den 22 mars 1946, verkstälts av kommunallagskommittén och som tidigare resulterat i flera olika lagförslag har slutförts i och med att kommittén den 11 december 1952 avlämnat betänkande IV med förslag till landstingslag m. m. (SOU 1952: 48).¹ Detta betänkande innehåller, som dess titel anger, i första hand förslag till en ny landstingslag, avsedd att träda i stället för lagen den 20 juni 1924, nr 349, om landsting (LL). I enlighet med uppdrag som lämnats kommittén genom Kungl. Maj:ts beslut den 23 november 1951 behandlar kommittén i förevarande sammanhang därjämte spørsmålet om införande av proportionellt valsätt vid landsting- ens val av ledamöter och suppleanter i hushållningssällskapens förvalt- ningsutskott.

Förslaget till ny landstingslag måste i väsentliga delar ses mot bak- grunden av kommitténs tidigare under år 1952 framlagda förslag till ny lagstiftning för de borgerliga primärkommunerna (betänkande III med för-

¹ I utarbetandet av betänkandet har deltagit kommunallagskommitténs samtliga ledamöter, nämligen ledamoten av riksdagens andra kammare Erik Fast, ordförande, ledamoten av riksdagens första kammare, folkskolinspektören Karl Ragnar Bergh, ledamoten av riksdagens andra kammare, redaktören Helmer Holmberg, direktören i svenska landskommunernas förbund Sixten Larsson, f. d. borgarrådet Yngve Larsson, ledamoten av riksdagens andra kammare, hemmans- ägaren John W. Pettersson, ledamöterna av riksdagens första kammare, lektorn Edgar Sjödahl och poststationsföreståndaren F. Thun, samt landssekreteraren Olof Åkesson.

slag till kommunallag m. m., SOU 1952: 14). Kommittén har inriktat sig på att till landstingslagen överföra de nyheter av saklig och formell art, som förordats för primärkommunernas del. Även i övrigt har kommittén strävat efter att närma landstingslagen till kommunallagen. Dessutom har kommittén behandlat vissa för landstingen speciella spörsmål, såsom frågorna om stads utträde ur och inträde i landsting och om territoriell differentiering av landstingsskatten. Beträffande ett särskilt avsnitt av landstingslagen har kommittén däremot icke ingått i saklig prövning, nämligen det som handlar om valkretsindelning och antalet landstingsmän i valkretsarna. Hithörande bestämmelser har i stället, som senare skall närmare anges, varit föremål för översyn av 1950 års folkomröstnings- och valsättsutredning.

Kommunallagskommitténs förslag är enhälligt, utom såvitt angår vissa spörsmål rörande fondbildning.

Över förslaget i dess helhet har efter remiss yttranden avgivits av medicinalstyrelsen, kammarkollegiet, statskontoret, riksräkenskapsverket, länsstyrelserna i samtliga län, sjukhuslagstiftningskommittén samt styrelserna för svenska landstingsförbundet och svenska stadsförbundet. Vid länsstyrelsernas remissvar har fogats yttranden från samtliga landsting och från stadsfullmäktige i Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg och Gävle. Riksarkivet har efter remiss yttrat sig över vad förslaget innehåller om landstingens arkivvård.

Kommitténs förslag till landstingslag har vid remissbehandlingen i sina huvuddrag tillstyrkts eller lämnats utan invändningar. De anmärkningar som framställts berör icke lagstiftningens huvudprinciper utan gäller i stort sett detaljer.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att förslaget till kommunallag redan lagts till grund för lagstiftning — kommunallagen den 18 december 1953, nr 753 (KL) — och att därvid endast på ett fåtal punkter avsteg gjorts från vad kommittén förordat.

1950 års folkomröstnings- och valsättsutredning har den 1 juli 1953 avgivit betänkande V, »Det proportionella valsättet vid landstingsval» (SOU 1953: 25)¹, vilket bl. a. innehåller förslag till lag angående ändrad lydelse av 8—10 §§ LL. På grundval av detta betänkande har till innevarande års riksdag redan framlagts propositionen nr 71 med förslag till lag angående ändring i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting m. m. Vid utformningen av den nya landstingslagen måste beaktas de förslag till ändringar i LL som tas upp i denna proposition.

Jag anhåller nu att närmare få redogöra för frågan om ny lagstiftning för landstingen och i samband därmed även spörsmålet om införande av proportionellt valsätt vid landstingens val av ledamöter och suppleanter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott.

¹ Angående ledamöterna i denna utredning se propositionen nr 71/1954 s. 10.

2. Allmänna synpunkter på revisionen av lagen om landsting.

Kommunallagskommittén.

I ett inledande avsnitt av sitt betänkande erinrar kommunallagskommittén om att det betydde en avsevärd modernisering av landstingsförvaltningens former, när den nu gällande LL trädde i stället för 1862 års landstingsförordning. Särskilt innebar tillkomsten av ett obligatoriskt administrativt organ, förvaltningsutskottet, en betydelsefull förbättring i organisationen. Även i andra hänseenden innefattade den nya lagen viktiga framsteg på det organisatoriska området.

Att LL på det hela taget erbjudit ändamålsenliga former för landstingens verksamhet framgår enligt kommitténs mening därav att varken de ändringar som vidtagits i lagen eller de önskemål om ändrade bestämmelser som framförts berört huvudgrunderna i lagen. Kommittén framhåller, att de viktigaste ändringarna varit införandet av ett särskilt organ för ledningen av landstingets hälso- och sjukvårdande verksamhet, höjningen av det befolkningstal, som berättigar stad att utträda ur landsting, och framflyttningen av tiden för lagtima landstingsmöte samt att de förslag om ändringar, som härutöver blivit väckta och som fortfarande har aktualitet, är mycket få. Från riksdagen föreligger begäran om utredning blott i ett enda hänseende, nämligen beträffande införande av proportionellt valsätt vid val inom landsting av ledamöter i hushållningssällskaps förvaltningsutskott. Denna fråga berör för övrigt snarare speciallagstiftningen än lagen om landsting. Landstingen själva har, företrädda av svenska landstingsförbundet, hemställt om vissa jämkningar i besvärreglerna m. m.

Mot bakgrunden av det anförda kan det — fortsätter kommittén — synas opåkallat att nu göra LL till föremål för någon mera omfattande revision. Emellertid hänvisar kommittén i detta sammanhang till sitt tidigare framlagda förslag till ny lagstiftning för de borgerliga primärkommunerna (betänkande III) samt fortsätter.

I detta lagförslag har kommittén för primärkommunernas vidkommande inarbetat bestämmelser om fondbildning och om användning av vissa kommun tillhöriga kapitalmedel, d. v. s. stadganden motsvarande dem som för närvarande återfinnas i lagarna den 6 december 1946 om kommunal fondbildning och den 12 juni 1936 angående användning i vissa fall av kommun eller annan samfällighet tillhörig egendom. Härvid har kommittén förutsett, att man även beträffande övriga slag av kommunala enheter skulle infoga bestämmelserna i hithörande ämnen i de författningar, som reglera dessa enheters organisation. Redan en dylik komplettering av landstingslagen blir ganska vittomfattande och måste rubba dess disposition och paragrafindelning. Men härtill kommer, att förslaget till kommunallag innehåller en rad andra nyheter, vilka såväl med hänsyn till önskvärdheten av likformighet i kommunallagstiftningen som av vägande sakliga skäl böra erhålla motsvarighet i landstingslagen. Det kan i detta sammanhang

vara nog med en hänvisning till de bestämmelser, som för primärkommunernas del föreslagits i fråga om valbarhet, jäv, interpellation och besvär.

Kommittén förklarar, att den med hänsyn till dessa förhållanden ansett sig böra företaga en fullständig översyn av LL och att den vid detta arbete helt naturligt främst inriktat sig på att till landstingslagen överföra de nyheter av saklig eller formell art, som föreslagits för primärkommunernas del. Men även i sådana ämnen, beträffande vilka förslaget till kommunallag icke innehåller några direkta nyheter, har kommittén enligt vad den själv framhåller strävat efter att närma landstingslagen till kommunallagen, försåvitt icke rådande olikheter ansetts sakligt motiverade. Dessutom har kommittén funnit lämpligt att i förevarande sammanhang behandla några spörsmål, som ej har motsvarighet i lagstiftningen för primärkommunerna, t. ex. frågorna om stads utträde ur och inträde i landsting och om territoriell differentiering av landstingsskatten. De ändringar som med hänsyn härtill föreslås är så många och omfattande, att de enligt kommitténs mening icke kan vidtagas inom den nuvarande lagens ram. Kommittén har därför ansett sig böra utarbета förslag till ny landstingslag; dock har kommittén därvid som förut nämnts icke ingått i saklig prövning av det speciella avsnitt i LL som handlar om valkretsindelning och antalet landstingsmän i valkretsarna.

Kommitténs strävanden att bringa landstingslagen i överensstämmelse med förslaget till kommunallag har bl. a. gällt vissa systematiska och terminologiska frågor. I det inledande avsnittet berör kommittén en sådan fråga, som är av stor betydelse för avfattningen av lagtexten. Det gäller kommunbegreppets utformning i landstingslagen. Kommittén anför därvid följande. I den nuvarande lagen framstår måhända landstingsområdet icke i alla avseenden såsom en kommunal enhet. Den möjlighet som finnes att differentiera landstingsskatten allt efter den nytta, som visst företag medför för olika kommuner inom landstingsområdet, utgör sålunda ett avsteg från den tanke som ligger bakom det vedertagna kommunbegreppet. Detsamma kan sägas om den i epidemilagen stadgade rätten för stad, som i andra hänseenden ingår i landstingsgemenskapen, att bilda eget epidemidistrikt. LL undviker också i allmänhet att förbinda begreppet kommun med det territorium varå lagen är tillämplig; endast i ett mer periferiskt sammanhang (54 §) begagnas uttrycket länskommun. Där icke ordet landstingsområde begagnas, nyttjar lagen eljest stundom begreppet landsting såsom beteckning för den rättspersonlighet som föreligger. I sin vanligaste användning betyder emellertid landstinget det representativa organ, som beslutar i landstingsområdets angelägenheter. På några ställen i lagen har ordet landsting en tredje innebörd, nämligen landstingsmöte.

Kommittén framhåller emellertid, att landstingsgemenskapens karaktär av kommunal enhet redan med den nuvarande utformningen av lagstift-

ningen synes svår att bestrida. Om såsom kommittén föreslår bestämmelserna om lokal skattedifferentiering upphävs, blir landstingsterritoriets egenskap av kommun enligt kommitténs mening än klarare. Det har syntts kommittén naturligt att understryka detta genom att använda kommunbegreppet i landstingslagen i motsvarande sammanhang, som skett i förslaget till ny kommunallag. De beteckningar, som kommittén ansett närmast kunna komma i fråga för förevarande slag av kommun, är länskommun och *landstingskommun*, vilken sistnämnda benämning användes i lagen den 13 juni 1919 om kommunalförbund. Av dessa har kommittén föredragit landstingskommun, som låter självstyrelsemomentet komma till starkare uttryck och som för övrigt är sakligt riktigare i de fall där landstingsområde och län icke sammanfaller.

Genom att införa beteckningen landstingskommun har det blivit möjligt för kommittén att utforma bestämmelsen om landstingets kompetens i nära anslutning till motsvarande stadgande för primärkommunerna, att intaga en allmän föreskrift om befogenhetsfärens uppdelning i beslutanderätt samt förvaltning och verkställighet o. s. v. Vidare har ordet landsting kunnat användas uteslutande som beteckning på det representativa organet. För landstingets sammankomster nyttjas i förslaget regelmässigt uttrycket landstingsmöte.

Kommittén förklarar, att det måhända kan dröja, innan en sålunda ändrad systematik slår helt igenom i det allmänna språkbruket, och att man säkerligen fortfarande ofta kommer att tala om landstingets — och icke landstingskommunens — anstalter och inrättningar. Några praktiska olägenheter torde emellertid enligt kommitténs mening icke föränlidas härav. Ur lagteknisk synpunkt är fördelarna med den nya systematiken så uppenbara, att kommittén ansett sig utan tvekan kunna förorda densamma.

En annan terminologisk fråga som kommittén berör i sitt betänkande och som lämpligen torde kunna behandlas i detta sammanhang gäller de i LL använda beteckningarna *lagtima* och *urtima* möte. Kommittén föreslår, att dessa uttryck skall ersättas med beteckningarna *ordinarie* och *extra*. Som skäl härför åberopar kommittén främst, att uttrycket *urtima* leder tanken på en sammankomst av mycket extraordinär och osedvanlig natur, medan man numera torde få räkna med extra landstingssessioner såsom allt vanligare företeelser. Kommittén erinrar i detta sammanhang om de ökade möjligheter till utsättande av *urtima* landstingsmöte, som nyligen öppnats dels genom att kravet på kvalificerad majoritet för landstings beslut om *urtima* möte borttagits och dels genom att förvaltningsutskottet fått befogenhet att besluta sådant möte. För en ändrad terminologi talar enligt kommitténs mening också, att överensstämmelse vinnes med uttrycken *ordinarie* och *extra* sammanträde i lagstiftningen för primärkommunerna.

Även beträffande de i LL omnämnda administrativa organen förvaltningsutskott samt hälso- och sjukvårdsberedning uppkommer vissa terminologiska spörsmål. Kommunallagskommittén erinrar om att den i förslaget till kommunallag sökt ernå en enhetlig terminologi i fråga om de administrativa organens benämningar. Förvaltande och verkställande organ betecknas där såsom nämnder, och organ med enbart beredningsuppgifter kallas beredningar (betänkande III s. 203). Dessutom användes för den ledande administrativa myndigheten i olika slag av kommuner — kommunalnämnd, drätselkammare eller stadskollegium — begreppet kommunens styrelse, vilket utom att tjäna såsom en ur lagteknisk synpunkt erforderlig samlingsbeteckning understryker den ifrågavarande myndighetens styrelseställning (betänkande III s. 62).

Motsvarande terminologi har kommittén i viss utsträckning nyttjat också i förslaget till landstingslag. De organ, som handhar förvaltnings- eller verkställighetsbestyr, kallas sålunda nämnder. Enbart beredande organ kallas beredningar. I överensstämmelse härmed har det (de) organ, på vilket (vilka) ledningen av landstingets hälso- och sjukvårdande verksamhet ankommer och som i LL betecknas som beredning, givits namnet *hälso- och sjukvårdsnämnd* (respektive *hälsovårdsnämnd* och *sjukvårdsnämnd*). Någon egentlig olägenhet av att benämningen *hälsovårdsnämnd* på detta sätt kommer till användning både inom landstingsförvaltningen och i primärkommunerna synes man enligt kommitténs mening icke behöva räkna med.

Kommittén framhåller, att namnet *förvaltningsutskott* i så måtto är mindre tillfredsställande, som utskott begreppsmässigt utgöres av medlemmar i det organ som tillsatt detsamma. Förvaltningsutskottets ledamöter kan däremot utses även utanför landstinget. En benämning sådan som *landstingsstyrelse* — fortsätter kommittén — vore ur angivna synpunkt riktigare och skulle därjämte bättre än den nuvarande beteckningen karakterisera förvaltningsutskottets ställning inom landstingsförvaltningen. Namnet *förvaltningsutskott* bygger emellertid på långvarig tradition, och allmänheten har vant sig vid det såsom beteckning för den centrala instansen bland landstingets organ. Kommittén har därför avstått från att föreslå någon ändring i beteckningen.

Remissyttrandena.

När det i propositionen nr 210/1953 gällde kommunallagskommitténs förslag till kommunallag, kunde jag konstatera, att remissinstansernas allmänna inställning till nämnda förslag överlag var positiv och att de av kommittén uppdragna riktlinjerna för en revision av kommunallagarna på det hela taget genomgående vunnit gillande. På samma sätt förhåller det sig nu med kommitténs förslag till landstingslag. Antalet av de remissinstanser som lämnar förslaget helt utan erinran är väl ej så stort (hit hör 3 — *Bihang till riksdagens protokoll 1954. 1 saml. Nr 119.*

riksräkenskapsverket, länsstyrelsen i Hallands län, Östergötlands och Västernorrlands läns landsting samt stadsfullmäktige i Norrköping). I det alldeles övervägande antalet remissyttranden anföres emellertid, att man i allt väsentligt ansluter sig till förslaget, att man gillar dess allmänna riktlinjer, att det i huvudsak är väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning eller liknande. På några håll framställes endast den anmärkningen att man förutsätter, att de ändringar som statsmakterna vidtagit i kommitténs förslag till kommunallag skall beaktas vid utformningen av den nya landstingslagen. I andra fall kritiserar man vissa detaljer i lagtextens utformning men uttalar samtidigt sitt erkännande av förslagets förtjänster som helhet betraktat. Ett mindre antal remissinstanser ifrågasätter visserligen, om icke kommittén gått väl långt i sina strävanden att åstadkomma likformighet mellan kommunallagen och landstingslagen. De konkreta anmärkningar som framställes mot lagförslaget inskränker sig dock även i dessa fall till detaljer.

Till närmare belysning av remissinstansernas syn på det ifrågavarande lagförslagets principer, disposition och allmänna utformning kan anföras följande.

Styrelsen för svenska landstingsförbundet framhåller, att kommitténs revision av LL skett med varsam hand och i pietet för de grundsatser, varpå lagen är uppbyggd. Detta är enligt styrelsens mening en förtjänst. De skäl som föranlett kommittén att utarbeta en helt ny lag finner styrelsen bärande. Därigenom har enligt styrelsens mening bl. a. vunnits att lagen blivit mera logiskt uppställd och lättöverskådlig. Styrelsen konstaterar, att till följd av kommitténs strävan efter likformighet med kommunallagen ändringar i LL vidtagits även på punkter, där ur andra synpunkter ändring knappast varit påkallad. I stort sett finner styrelsen det föreliggande förslaget lämpligt och ändamålsenligt samt ägnat att läggas till grund för lagstiftning på området.

Till detta yttrande ansluter sig *landstingen i Värmlands, Gävleborgs och Västerbottens län* samt i huvudsak även *Jönköpings läns landsting*.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län anser, att förslaget till landstingslag utmärker sig för klarhet och överskådlighet i lagtexten samt att fördelen av att en lag om landsting så nära som möjligt ansluter sig till lagstiftningen om primärkommuner ligger i öppen dag. Länsstyrelsen tillstyrker, att förslaget lägges till grund för ny landstingslag. — Liknande uttalanden har gjorts av *länsstyrelserna i Kronobergs, Jämtlands och Norrbottens län*.

Länsstyrelsen i Blekinge län uttalar som ett allmänt omdöme om förslaget, att det är prägladt av reda, klarhet och överskådlighet, vilket icke är minst betydelsefullt för alla de lekmän som skall tillämpa föreskrifterna. Då förslaget dessutom inrymmer åtskilliga förbättringar och goda detaljlösningar i jämförelse med vad nu gäller, finner sig länsstyrelsen i allt väsentligt kunna biträda detsamma.

Södermanlands läns landsting är i likhet med kommittén av den uppfattningen att LL på det hela taget erbjudit ändamålsenliga former för landstingens verksamhet. Förslaget till ny landstingslag innebär enligt landstingets mening en betydande omarbetning av nu gällande lag icke endast i sakligt hänseende utan kanske fastmera ur systematisk och terminologisk synpunkt. Landstinget finner emellertid, att det i betydande utsträckning är fråga om ett lagfästade av vad som redan nu tillämpas samt en anpassning till förslaget till ny lagstiftning för primärkommunerna. I huvudsak anser landstinget det nu ifrågavarande förslaget väl ägnat att läggas till grund för ny lagstiftning.

Kalmar läns norra landsting hyser den uppfattningen att de enhetsformer och den avgränsning av arbetsuppgifterna m. m. som vuxit fram under landstingens nittioåriga verksamhet visat sig vara rationella och till gagn för deras arbete och antecknar därför med tillfredsställelse, att de förändringar som föreslås oftare är av formell eller redaktionell art än av saklig.

Gotlands läns landsting finner det rent allmänt kunna sägas, att kommittén på ett förtjänstfullt sätt lyckats göra dispositionen och texten i den nya lagen klar och enkel till hjälp för dem som har att tillämpa den samt att lagförslaget är väl anpassat efter utvecklingen inom landstingens verksamhet.

På liknande sätt uttalar sig *Kalmar läns södra landsting*.

Hallands läns landsting anser det vara en förtjänst i kommitténs betänkande att inga väsentliga ändringar föreslagits. Lagtexten blir enligt landstingets mening utan tvivel förenklad och förtydligad och torde möjliggöra för de kommunalt intresserade att kanske bättre än tidigare sätta sig in i de för landstingen gällande bestämmelserna.

Lagtextens klarhet, enkelhet och överskådlighet framhäves bl. a. även av *länsstyrelsen i Gotlands län* samt *landstingen i Stockholms, Blekinge och Norrbottens län*.

Styrelsen för svenska stadsförbundet understryker vikten av att de grundläggande bestämmelserna för den landstingskommunala och den primärkommunala verksamheten, där så kan ske, ges samma innehåll och lydelse. För närvarande anvisar LL ej sällan, till synes utan bärande skäl, i analoga fall andra lösningar och tillvägagångssätt än kommunalstyrelselagarna; och att förekomsten av olika terminologi i de båda lagkomplexen stundom försvårat tolkningen även för kommunalstyrelselagarnas del har enligt styrelsens mening visats av erfarenheten.

Bland de remissinstanser som kritiserar vissa detaljer i lagtextens utformning men i huvudsak tillstyrker förslaget eller lämnar dess grundläggande principer utan erinran kan ytterligare nämnas *medicinalstyrelsen, kammarkollegiet, statskontoret, sjukhuslagstiftningskommittén, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings,*

Kalmar, Kristianstads, Malmöhus, Älvsborgs, Värmlands, Örebro, Gävleborgs, Västernorrlands och Västerbottens län samt landstingen i Uppsala, Kronobergs, Kristianstads, Malmöhus, Örebro och Jämtlands län.

Göteborgs och Bohus läns landsting understryker, att LL på det hela taget erbjudit ändamålsenliga former för landstingens verksamhet och ifrågasätter, om icke kommittén överdrivit betydelsen av likformighet mellan landstingslagen och den nya kommunallagen. Även om flertalet av de ändringar denna strävan efter likformighet medfört icke synes innebära några olägenheter för landstingens del, vill landstinget i princip uttala sig mot ändringar av lagbestämmelser som i praktiken visat sig ändamålsenliga.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anknäver till detta uttalande och tillägger att kommittén enligt länsstyrelsens förmenande låtit likformighetssynpunkten i flera avseenden bli självändamål. Även *länsstyrelsen i Västmanlands län* ifrågasätter, om icke kommittén i vissa detaljer gått onödigt långt i detta hänseende.

På liknande sätt uttalar sig vidare *länsstyrelsen i Skaraborgs län* och *detta läns landsting*. Särskilt *landstinget* uttrycker den uppfattningen, att kommittén i åtskilliga hänseenden gått något längre än vad som kan anses i och för sig påkallat med hänsyn till det rena landstingsintresset samt karaktären och omfattningen av den verksamhet landstingen bedriver.

Den detaljkritik som framföres i remissyttrandena avser i stor utsträckning rent terminologiska spørsmål. Andra punkter i lagförslaget som i mera betydande omfattning tagits upp till diskussion av remissinstanserna är bestämmelserna om stads inträde i landstingskommun, om landstingskommunens kompetens, om valbarhet för vissa befattningshavare, om bestämmande av plats för landstings lagtima möte, om tiden för väckande av förslag vid sådant möte, om rätt för utomstående att delta i landstingets överläggningar, om justeringstiden för protokoll, om antalet ledamöter i förvaltningsutskott, om fondbildning, om placering av vissa penningmedel och om besvärnsnämnd.

I detta sammanhang skall närmare redogörelse lämnas endast för remissinstansernas inställning till vissa systematiska och terminologiska frågor.

Kommitténs förslag att i lagtexten införa begreppet *landstingskommun* har i flertalet remissyttranden lämnats utan erinran.

Länsstyrelsen i Stockholms län framhåller, att landstingsgemenskapen utan tvivel allt mer kommit att framstå som en kommunal enhet. Avskaffas möjligheten till territoriell skattedifferentiering, synes landstingsområdet enligt länsstyrelsens mening i alla avseenden kunna betecknas som en kommun — landstingskommun. Liksom kommittén anser länsstyrelsen, att »landsting» och »landstingsmöte» bör användas uteslutande som beteckningar för landstingskommunens representativa organ respektive detta organs sammankomster.

Länsstyrelsen i Malmöhus län förklarar, att ordet landstingskommun, även om det förefaller tungt och helt säkert icke kommer att användas i allmänt språkbruk, likväl bör godtagas i lagtexten.

Hallands läns landsting finner, att en terminologisk förbättring åstadkommits, då den i lagen tidigare i olika betydelser förekommande termen landsting differentierats så att ordet landsting såsom begrepp för den kommunala enheten ersatts med »landstingskommun» medan landstingskommunens representativa organ förbehållits termen landsting och dess sammankomst betecknas som »landstingsmöte». Ordet landstingskommun lagfäster sålunda enligt landstingets mening landstingen som en kommunal enhet, vilket kanske icke alltid framstått såsom ett faktum i lagstiftningen.

Styrelsen för svenska landstingsförbundet framhåller, att genom begreppet landstingskommun understrykes landstingets karaktär av kommun och skapas förutsättningar för en bättre systematik, i det att ordet landsting som i LL har tre olika betydelser kan förbehållas det representativa organet. Styrelsen har full förståelse för de lagtekniska synpunkter som härvid varit vägledande för kommittén men finner dock ordet landstingskommun tungt. I allmänt språkbruk torde därför enligt styrelsens mening uttrycket landsting som benämning på landstingskommun komma att fortleva. (En medlem i styrelsen anser icke tillräckliga skäl föreligga för att införa benämningen landstingskommun.)

Till vad majoriteten av landstingsförbundets styrelse yttrat ansluter sig *landstingen i Jönköpings, Värmlands, Gävleborgs och Västerbottens län*.

Vissa remissinstanser ställer sig mera tveksamma till begreppet landstingskommun. Sålunda medger *Skaraborgs läns landsting* visserligen, att ur formella synpunkter en ökad klarhet kanske skulle vinnas med den nya benämningen, men hävdar samtidigt, att uttrycket landstingskommun är betydligt tyngre än det hävdvunna och allmänt accepterade uttrycket landsting. Och *länsstyrelsen i Södermanlands län* finner det visserligen fördelaktigt, att i lagen varje begrepp får sin särskilda beteckning, även om någon allvarlig risk för förväxling av hittills använda beteckningar icke påvisats. Det synes emellertid länsstyrelsen tillräckligt att i lagen inledningsvis klarlägges att här avses en verklig kommunbildning och att sedan »landsting» får i praktiken såsom hittills vara beteckningen även för denna kommun. *Kalmar läns norra landsting* anser för sin del, att den äldre terminologien icke medfört några som helst olägenheter och att det därför ur denna synpunkt icke torde finnas någon nämnvärd anledning att införa en ny.

En icke obetydlig minoritet bland remissinstanserna ställer sig helt avvisande till tanken att införa begreppet landstingskommun.

Länsstyrelsen i Norrbottens län framhåller, att det nuvarande begreppet landsting har så gammal hävd att det redan av denna anledning bör kvar-

stå som beteckning även för landstinget såsom kommunbildning. Det vill synas länsstyrelsen som om de skäl som kommittén åberopat till stöd för att beteckningen förvaltningsutskott — ehuru ej helt adekvat — bibehålles, delvis kan användas som motivering även för att uttrycket landsting i fortsättningen får avse såväl det beslutande organet som själva kommunbildningen.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län anser det icke påkallat att för att vinna en enhetlig terminologi införa en ny benämning, landstingskommun. Den föreslagna benämningen är enligt länsstyrelsens mening både oegentlig och obehövlig. De i gällande lag använda, allmänt vedertagna och kända benämningarna landsting och landstingsområde anser länsstyrelsen vara fullt tillfredsställande. Benämningen landstingskommun torde enligt länsstyrelsens mening icke komma att accepteras i praktiken och måste sålunda jämväl på den grunden anses onödig.

Malmöhus läns landsting framhåller, att beteckningen landstingskommun kan vara olämplig av det skälet att den medför risk att landstinget under vissa förhållanden kan komma att opåkallat jämsställas med primärkommun. Landstinget anser därför, att benämningen icke bör införas.

Södermanlands läns landsting har full förståelse för att en terminologisk differentiering i enlighet med kommitténs förslag kan innebära en viss förenkling ur lagstiftarens synpunkt. Detta bör dock enligt landstinget icke vara tillräckligt skäl att frånga en beteckning, som varit lagfäst i nära etthundra år utan att något missförstånd genom den dubbla betydelsen veterligen uppkommit. Det föreslagna uttrycket landstingskommun är därtill, om än aldrig så adekvat, onödigt tungt för att beteckna vad alla vet att ordet landsting jämväl betecknar. Landstinget vill med hänsyn härtill för sin del avstyrka införandet av begreppet landstingskommun.

I avstyrkande riktning uttalar sig vidare *Kalmar läns södra landsting* samt *landstingen i Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Västmanlands, Kopparbergs och Norrbottens län*.

Den punkt i kommunallagskommitténs förslag till landstingslag som mött starkast motstånd från remissinstansernas sida är tanken att ersätta uttrycken *l a g t i m a* och *u r t i m a* med ordinarie och extra. Denna tanke avvisas av icke mindre än *14 länsstyrelser* och *19 landsting* samt därjämte av *styrelsen för svenska landstingsförbundet*.

De skäl som därvid åberopas är i huvudsak, att uttrycken *lagtima* och *urtima* vunnit hävd och är värda att bevaras, att orden ordinarie och extra är av utländsk härstamning samt att det överhuvud icke förebragts någon bärande motivering för en ändring på denna punkt.

Kommitténs förslag att bibehålla beteckningen *förvaltningsutskott* har mött erinran endast från *länsstyrelsen i Kristianstads län*. Med

hänsyn till de namnändringar kommittén i övrigt föreslagit anser denna länsstyrelse skäl tala för att förvaltningsutskottet erhåller beteckningen förvaltningsnämnd eller kanske hellre landstingsnämnd. Länsstyrelsen framhåller, att beteckningen utskott därigenom skulle förbehållas sådana organ vilka utgöres av medlemmar i den institution som tillsatt dem.

Det kan anmärkas, att *Göteborgs och Bohus läns landsting* uttalar sin tillfredsställelse över att kommittén avstått från att ändra benämningen förvaltningsutskott till »landstingsstyrelse».

Även kommitténs förslag att införa beteckningen *h ä l s o - o c h s j u k - v å r d s n ä m n d* (respektive hälsovårdsnämnd och sjukvårdsnämnd) har av flertalet remissinstanser lämnats utan erinran.

Landstingsförbundets styrelse anför — med instämmande av *landstingen i Värmlands, Gävleborgs och Västerbottens län* — att en ändrad benämning av de nuvarande hälso- och sjukvårdsberedningarna är motiverad med hänsyn till dessa beredningars uppgifter samt att kommitténs förslag i detta hänseende kan accepteras.

Jönköpings läns landsting anser, att den nya benämningen hälso- och sjukvårdsnämnd är att föredraga framför den nuvarande. Ordet nämnd anger enligt landstingets mening bättre dessa förvaltningsorgans befogenheter och uppgifter.

En betydande minoritet bland remissinstanserna motsätter sig emellertid införandet av beteckningen hälso- och sjukvårdsnämnd.

Medicinalstyrelsen framhåller, att termen hälsovårdsnämnd icke bör väljas, då den kan föranleda förväxling med primärkommunernas hälsovårdsnämnder. Som lämpligare beteckning ifrågasätter medicinalstyrelsen »hälso- och sjukvårdsstyrelse».

Sjukhuslagstiftningskommittén erinrar också om att beteckningen hälsovårdsnämnd redan finnes på en primärkommunal nämnd. De praktiska olägenheterna av förväxlingar i förevarande fall torde enligt kommitténs mening visserligen icke vara alltför stora men bör likväl icke förbises — båda nämnderna har dock sin verksamhet inom hälso- och sjukvårdens område. Sjukhuslagstiftningskommittén ifrågasätter, om icke beteckningen nämnd i förevarande fall skulle kunna ersättas med »styrelse». Genom att ordet styrelse icke tagits i anspråk för förvaltningsutskottet synes en sådan lösning vara möjlig och den synes ej heller strida mot den terminologi som eljest följts i förslaget.

Även *länsstyrelsen i Västmanlands län* ifrågasätter lämpligheten av att, på sätt föreslagits, i landstingslagen införa benämningen hälsovårdsnämnd för det organ som nu benämnes hälsovårdsberedning. Enligt länsstyrelsens uppfattning har kommittén underskattat olägenheterna av att benämningen hälsovårdsnämnd på detta sätt kommer till användning både inom landstingsförvaltningen och i primärkommunerna. Exempelvis i epi-

demilagen förekommer benämningen hälsovårdsnämnd i sådana sammanhang, att man måste räkna med, att tveksamhet stundom kan komma att uppstå, huruvida därvid åsyftas primärkommuns eller landstingskommuns hälsovårdsnämnd eller bådadera.

Skaraborgs läns landsting anför under instämmande av *länsstyrelsen i länet*, att bärande skäl knappast föreligger att ändra den hävdvunna beteckningen hälso- och sjukvårdsberedning.

Kalmar läns norra landsting finner likaledes den föreslagna ändringen opåkallad och framhåller risken av förväxlingar, t. ex. med hälsovårdsnämnden i den ort, där landstinget har sitt kansli. Om en förändring av beteckningen ovillkorligen skall genomföras, torde det enligt landstingets mening vara lämpligare att använda beteckningen styrelse eller — analogt med beteckningen förvaltningsutskott för det organ som motsvarar kommunens styrelse — utskott.

Göteborgs och Bohus läns landsting anser, att begreppet hälso- och sjukvårdsberedning visserligen är så nytt, att det icke kan anses ha vunnit hävd, men ställer sig likväl tveksamt till förslaget om ändring. Skulle en ändring anses nödvändig med hänsyn till att benämningen beredning icke fullt täcker organets arbetsuppgifter, torde det enligt landstingets mening vara lämpligare att välja benämningen styrelse.

På liknande sätt yttrar sig *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*.

För beteckningen styrelse uttalar sig vidare *länsstyrelsen i Uppsala län* samt *landstingen i Uppsala och Gotlands län*.

Södermanlands läns landsting finner det med hänsyn till risken för förväxling mindre lämpligt att använda beteckningen nämnd. Då i mer än 80 procent av landstingen en avdelning av förvaltningsutskottet handhar hälsovårdsärendena, finner landstinget det mera naturligt att i stället använda uttrycket avdelning.

Departementschefen.

När landstingsorganisationen tillskapades genom 1862 års förordning om landsting, innebar detta en betydelsefull nyhet på kommunallagstiftningens område. Det fanns icke såsom i fråga om de samtidigt utfärdade förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad någon gammal tradition att bygga på. Det gällde alltså icke en reorganisation av redan förefintliga samhällen, utan det kommunala systemet byggdes ut med ett nytt, högre led. Bakgrunden härtill var att man funnit behov föreligga av ett organ för att handha uppgifter som var alltför betungande för de enskilda kommunerna. Man syftade till att skapa en gemenskap och ett gemensamt organ för kommunerna inom ett visst område, länet. Detta uttrycktes i landstingsförordningen så att i varje län skulle finnas ett landsting, sammansatt av valda ombud från länets städer och härader eller tingslag.

Under förarbetena till 1862 års landstingsförordning uttalades den allmänna förutsägelsen att landstingen borde vara mäktiga en stark utveckling och att de alltmer skulle öka föremålen för sin verksamhet. Detta har som bekant i hög grad besannats. Landstingens verksamhet har undan för undan genomgått en mycket stark expansion. Särskilt gäller detta på sjukvårdens område, där landstingen såsom huvudmän bl. a. för den slutna kroppssjukvården gjort betydande insatser och genomfört en omfattande utbyggnad.

I propositionen nr 210/1953 med förslag till kommunallag m. m. har jag berört den fortskridande demokratiseringens inverkan för primärkommunernas del och betydelsen av en verklig kommunal självstyrelse. Vad jag därvid anfört äger givetvis tillämpning även i fråga om landstingen och deras verksamhet. Behovet av landstingen som lokala samhällsorgan och värdet av landstingens insatser torde allmänt erkännas.

Såsom kommunallagskommittén framhållit innebar tillkomsten av 1924 års lag om landsting en avsevärd modernisering av landstingsförvaltningens former. Det torde vara en allmän uppfattning att den grund för landstingens verksamhet, som därigenom lades, i stort sett visat sig vara tillfredsställande och att lagen — med de ändringar som under årens lopp vidtagits — fortfarande på det hela taget erbjuder ändamålsenliga former för verksamheten.

Med hänsyn härtill kan det — som kommunallagskommittén också anfört — i och för sig sättas i fråga, om det är påkallat att nu göra LL till föremål för någon mera omfattande revision. När kommittén funnit så vara fallet och ansett sig böra utarbeta förslag till en ny landstingslag, har den kunnat hänvisa till olika skäl som i huvudsak sammanhänger med kommitténs tidigare framlagda förslag till ny kommunallag. Enligt detta förslag har bestämmelser, motsvarande dem som nu finns i lagarna den 6 december 1946 om kommunal fondbildning och den 12 juni 1936 angående användningen i vissa fall av kommun eller annan samfällighet tillhörig egendom, inarbetats i kommunallagen och därvid har förutsatts, att stadganden i dessa ämnen skulle intagas även i lagarna om övriga kommunala enheter. I likhet med kommittén finner jag, att redan en dylik komplettering av landstingslagen blir ganska vittomfattande och måste rubba dess disposition och paragrafindelning. Kommittén har vidare åberopat, att dess förslag till kommunallag innehåller en rad andra nyheter, vilka såväl med hänsyn till önskvärdheten av likformighet i kommunallagstiftningen som av vägande sakliga skäl bör erhålla motsvarighet i landstingslagen. Som jag senare skall närmare utveckla anser jag även detta skäl beaktansvärt. Då härtill kommer, att förslaget att ersätta 1924 års lag med en ny lagstiftning icke mött någon erinran i remissyttrandena, finner jag mig för egen del kunna i princip förorda detsamma.

Beträffande de allmänna grundsatser som varit vägledande för kommit-

tén vid dess arbete med den nya lagen har kommittén själv förklarat, att den främst inriktat sig på att till landstingslagen överföra de nyheter av saklig eller formell art, vilka föreslagits för primärkommunernas del, men att den även i sådana ämnen, där förslaget till kommunallag icke innehöll några direkta nyheter, strävat efter att närma landstingslagen till kommunallagen, försåvitt icke rådande olikheter ansetts sakligt motiverade.

Dessa grundsatser och de praktiska resultat, vartill de lett i utredningens förslag, har i det stora hela vunnit remissinstansernas gillande. Ett mindre antal remissinstanser ifrågasätter visserligen, om icke kommittén gått väl långt i sina strävanden att åstadkomma likformighet mellan kommunallagen och landstingslagen. De konkreta anmärkningar som framställes inskränker sig dock över lag till detaljer. I åtskilliga remissyttranden framhäves lagförslagets klarhet, enkelhet och överskådlighet.

Redan i propositionen nr 210/1953 har jag givit uttryck för den meningen att en likformighet mellan de olika kommunalförfattningarna är värd att eftersträva. Jag har därvid även helt allmänt framhållit betydelsen av en enhetlig terminologi och över huvud taget ett enkelt och lättfattligt språk i kommunallagstiftningen. Vad jag sålunda anfört vill jag nu än en gång understryka. De principer som kommunallagskommittén lagt till grund för sitt förslag till ny landstingslag och de detaljlösningar som kommittén däri förordar överensstämmer i allt väsentligt med vad jag själv anser lämpligt och riktigt. Endast på några få punkter finner jag skäl att hävda en från kommittén avvikande mening. Till dessa punkter återkommer jag i det följande. Jag är angelägen att redan i detta sammanhang framhålla att de ändringar, som kommittén föreslår i fråga om organisations- och verksamhetsformer, icke torde rubba något av den för landstingen grundläggande ordningen. I betydande utsträckning är det — såsom ett landsting påpekar — fråga om att lagfästa vad som redan nu tillämpas. Och i stor utsträckning är de föreslagna nyheterna vidare av formell — systematisk eller terminologisk — art.

En sådan nyhet avser kommunbegreppets utformning i landstingslagen. Den nuvarande lagen använder uttrycket landsting som beteckning både på den kommunbildning som avses i lagen och på denna kommunala enhets representativa organ. I några sammanhang har ordet en tredje innebörd, nämligen landstingsmöte. En enda paragraf i LL begagnar uttrycket länskommun; i övrigt undviker lagen att sätta begreppet kommun i samband med landsting eller län. På flera ställen användes i stället ordet landstingområde.

Kommunallagskommittén föreslår nu, att i den nya lagen skall införas begreppet landstingskommun, ett begrepp som redan användes i 1919 års lag om kommunalförbund. Till stöd härför åberopar kommittén skäl av både principiell och praktisk-lagteknisk art. Kommittén framhåller till en början att om den nu stadgade möjligheten till territoriell skattedifferentie-

ring — såsom kommittén föreslår — upphävs, blir landstingsterritoriets egenskap av kommun klarare än vad hittills varit fallet. Det har syns kommittén naturligt att understryka detta genom att i landstingslagen använda kommunbegreppet i motsvarande sammanhang som skett i förslaget till ny kommunallag. Genom att använda beteckningen landstingskommun har det vidare blivit möjligt att utforma bestämmelsen om landstingets kompetens i nära anslutning till motsvarande stadgande för primärkommunerna, att intaga en allmän föreskrift om befogenhetsfärens uppdelning i beslutanderätt samt förvaltning och verkställighet etc. Och ordet landsting har kunnat förbehållas som beteckning på det representativa organet.

Förslaget att införa begreppet landstingskommun har i allmänhet godtagits eller lämnats utan erinran, så exempelvis av styrelsen för svenska landstingsförbundet. En icke obetydlig minoritet bland remissinstanserna har emellertid motsatt sig detta och velat bibehålla ordet landsting som beteckning även för kommunbildningen. Såsom skäl har därvid bl. a. åberopats, att ordet landsting har gammal hävd i denna betydelse och icke veterligen föranlett missförstånd eller olägenhet, att beteckningen landstingskommun är onödigt tung samt att den icke kommer att accepteras i praktiken.

För egen del saknar jag ingalunda förståelse för de argument som anförts mot begreppet landstingskommun, men jag anser att avgörande vikt bör fästas vid de stora fördelar ur lagteknisk synpunkt som den av kommittén föreslagna systematiken i detta avseende innebär. Jag ansluter mig alltså här till kommitténs ståndpunkt.

En avvikelse från den av kommittén använda terminologien finner jag däremot skäl förorda, när det gäller förslaget att ersätta beteckningarna lagtima och urtima möte med beteckningarna ordinarie och extra möte. Detta förslag motiveras av kommittén främst med att ordet urtima leder tanken på en sammankomst av mycket extraordinär och osedvanlig natur, medan man numera torde få räkna med extra landstingssessioner såsom allt vanligare företeelser. Vidare åberopar kommittén som skäl för en ändrad terminologi, att överensstämmelse skulle vinnas med uttrycken ordinarie och extra sammanträden i lagstiftningen för primärkommunerna.

Ifrågavarande punkt i kommitténs förslag har väckt mycket starkt motstånd i remissyttrandena. Man framhåller bl. a. att uttrycken lagtima och urtima vunnit hävd och är värda att bevaras samt att det över huvud icke förebragts bärande motivering för en ändring.

I detta finner jag mig kunna instämma. Jag vill därjämte erinra om att beteckningarna ordinarie och extra sammanträden i samband med riksdagsbehandlingen av förslaget till ny kommunallag utgått ur denna lagstiftning.

Även i fråga om de i LL omnämnda administrativa organen har kommunallagskommittén föreslagit en terminologisk förändring såtillvida att kommittén anser beteckningen hälso- och sjukvårdsberedning böra utbytas mot

»hälso- och sjukvårdsnämnd» (respektive hälsovårdsnämnd och sjukvårdsnämnd). Däremot har kommittén icke ansett sig böra föreslå ändring av den nuvarande beteckningen förvaltningsutskott. De skäl som kommittén i samband härmed anför är i huvudsak följande. I förslaget till kommunallag har kommittén sökt genomföra en enhetlig terminologi beträffande de administrativa organen i det att förvaltande och verkställande organ betecknats som nämnder och organ med enbart beredande uppgifter kallats beredningar. Dessutom har för den ledande administrativa myndigheten använts begreppet kommunens styrelse. Motsvarande terminologi har kommittén i viss utsträckning velat nyttja också i förslaget till landstingslag. Namnet förvaltningsutskott är enligt kommitténs mening i så måtto mindre tillfredsställande som utskott begreppsmässigt utgöres av medlemmar i det organ som tillsatt detsamma men förvaltningsutskottets ledamöter kan utses även utanför landstinget. En benämning sådan som landstingsstyrelse vore i och för sig riktigare och skulle därjämte bättre karakterisera förvaltningsutskottets ställning inom landstingsförvaltningen. Då emellertid namnet förvaltningsutskott bygger på långvarig tradition och allmänheten vant sig vid detsamma, har kommittén avstått från någon ändring. — Beträffande beteckningen hälso- och sjukvårdsnämnd anmärker kommittén, att man icke synes behöva räkna med någon olägenhet av att »hälsovårdsnämnd» kommer till användning både inom landstingsförvaltningen och i primärkommunerna.

Förslaget att bibehålla namnet förvaltningsutskott har godtagits av alla remissinstanser utom en länsstyrelse, som i stället förordar benämningen förvaltningsnämnd eller landstingsnämnd. Även kommitténs förslag att införa beteckningen hälso- och sjukvårdsnämnd har i flertalet remissyttranden lämnats utan erinran, men en betydande minoritet motsätter sig denna beteckning och förordar i stället som regel benämningen hälso- och sjukvårdsstyrelse. Till denna senare grupp hör bl. a. medicinalstyrelsen och sjukhuslagstiftningskommittén. Vad som anförts mot beteckningen hälso- och sjukvårdsnämnd är främst risken för förväxling med de primärkommunala hälsovårdsnämnderna.

Jag har tidigare understrukt betydelsen av en enhetlig terminologi i kommunallagstiftningen. Det är emellertid uppenbart, att tillskapandet av en sådan terminologi icke får bli ett självändamål och att understundom andra lämplighetssynpunkter måste vara avgörande. Vad kommunallagskommittén anfört till stöd för att bibehålla beteckningen förvaltningsutskott kan jag därför utan vidare biträda. Mera tveksam finner jag frågan om benämningen på det organ som handhar ledningen av landstingskommunens hälso- och sjukvårdande verksamhet. Den nu använda beteckningen beredning är av de terminologiska skäl som kommittén anfört icke lämplig. Mot den ur terminologisk synpunkt adekvata beteckningen nämnd talar onekligen — som flera remissinstanser framhållit — att den i sammansätt-

ningen hälsovårdsnämnd kan leda till förväxlingar. Med hänsyn härtill vill jag i överensstämmelse med flera av remissinstanserna förordna beteckningen hälso- och sjukvårdsstyrelse (hälsovårdsstyrelse, sjukvårdsstyrelse). Det kan anmärkas, att denna beteckning anknyter till det ifrågavarande organets funktioner enligt vissa specialförfattningar, exempelvis som distriktsvårdsstyrelse och barnmorskestyrelse.

3. Landstingskommunen i territoriellt hänseende.

Gällande ordning. Frågans tidigare behandling.

I 1 § LL stadgas, att i varje län skall finnas ett landsting. Enligt 2 § första stycket kan emellertid Kungl. Maj:t beträffande visst län förordna, att mer än ett landsting skall finnas inom länet. Såsom förutsättning för sådant förordnande anger lagen, att ett för hela länet gemensamt landsting med hänsyn till läge eller andra skiljaktiga förhållanden icke medför de med lagen avsedda fördelarna. Innan förordnande ges, skall länsstyrelsen och landstinget höras. Har flera landsting bildats inom ett län, kan Kungl. Maj:t enligt 2 § andra stycket, där omständigheterna därtill föranleder, förordna att antalet landsting skall minskas. Även i detta fall skall dessförinnan länsstyrelsen och landstingen ha hörts i ärendet.

Enligt 3 § 1 mom. LL äger stad, som uppnått en folkmängd av minst 100 000, utträda ur landsting. Bestämmelser ges i samma lagrum dels om stadens skyldighet att underrätta landsting om sitt beslut att utträda och dels om tidpunkten för utträdet. Beslut att utträda ur landsting skall underställas Kungl. Maj:t, som efter landstingets hörande meddelar de närmare föreskrifter, som är erforderliga för beslutets genomförande.

Stad, som icke deltagit i landsting, äger enligt 2 mom. av samma paragraf inträda i landsting, om samstämmade beslut därom fattats av staden och landstinget. Beslut angående inträde i landsting skall underställas Kungl. Maj:t, som efter vederbörandes hörande bestämmer tiden för inträdet samt meddelar de övriga föreskrifter, som erfordras för beslutets genomförande.

Möjligheten att uppdelat ett län i två eller flera landstingsområden, som funnits alltsedan landstingsinstitutionens tillkomst, har utnyttjats blott i Kalmar län, vars uppdelning på två områden (norra och södra) medgavs enligt Kungl. Maj:ts brev den 30 december 1864. I det av *kommunalförfattningssakkunniga* utarbetade betänkandet med förslag till landstingslag (SOU 1923:18), som ligger till grund för den nuvarande lagstiftningen, bibehölls stadgandet om möjlighet till uppdelning, men de sakkunniga framhöll, att det skedde uteslutande med hänsyn till den rådande ordningen i Kalmar län. Någon ytterligare tillämpning av stadgandet ansåg de sakkunniga icke böra förutsättas.

Landstingsförordningen av år 1862 anvisade icke någon utväg för ombildning av län, vilket uppdelats på två eller flera landsting, till ett enda landstingsområde. Nu gällande stadgande härom tillkom på förslag av kommunalförfattningssakkunniga som påpekade, att bestämmelsen icke avsågs ha annat praktiskt syfte än att möjliggöra en sammanslagning av de två landstingsområdena inom Kalmar län. Tanken på en sådan sammanslagning har vid olika tillfällen framförts i länet.

Frågan om städernas deltagande i landsting diskuterades livligt under förarbetena till 1862 års landstingsförordning. Spörsmålet gällde härvid väsentligen, om städerna — bortsett från Stockholm, som stod utanför länsindelningen — överhuvud skulle delta i landsting eller icke. Någon differentiering av städerna i detta hänseende efter folkmängden var det från början icke tal om. Ett under landstingsförordningens behandling i stånden väckt förslag härom blev avslaget utan diskussion. Emellertid kom landstingsförordningen att innehålla ett stadgande, enligt vilket den icke skulle äga tillämpning å stad, som hade mer än 25 000 invånare. Bestämmelsen synes närmast ha föranletts av en framställning från Göteborgs stad i samband med remissbehandlingen av förslagen till kommunalförfattningar. Vid förslagens föredragning i statsrådet yttrade vederbörande departementschef såsom motivering blott, att för det fall att stad hade mera än 25 000 invånare, det ansetts mera ändamålsenligt, att stadens angelägenheter till hela deras omfång blev behandlade för sig av dess särskilda kommunalstyrelse.

På grund av ifrågavarande bestämmelse har Göteborg aldrig deltagit i landsting och förklarades Malmö, Norrköping och Gävle ha utträtt ur landsting respektive åren 1871, 1872 och 1893. Bestämmelsen ändrades åren 1894 och 1909 i samband med författningsändringar i fråga om val till riksdagens första kammare respektive landstingsmannaval. Enligt den lydelse bestämmelsen då erhöll skulle landstingsförordningen icke äga tillämplighet å stad, som hade en folkmängd av minst $1/150$ av rikets invånarantal eller å stad, som utträtt ur landsting och vars invånarantal ej minskats under det, som berättigat staden till utträde. Med tillämpning av stadgandet i dess sålunda ändrade lydelse förklarades Hälsingborg år 1918 ha utträtt ur landsting.

Spörsmålet om stads utträde ur landsting har även därefter varit föremål för livligt intresse från statsmakternas sida. Vid 1920 års riksdag väcktes motioner om sådan ändring av landstingsförordningen att utträde icke vidare skulle förekomma. Riksdagen ville emellertid icke sträcka sig så långt som avsågs i motionerna utan begränsade sig till att anhålla om utredning och förslag rörande sådan författningsändring som möjliggjorde för stad, vilken uppnått den storlek som berättigade till utträde, att för viss tid kvarstanna i landstinget. Den av riksdagen begärda

utredningen verkställdes av *kommunalförfattningssakkunniga*. Dessa förklarade i sitt förutnämnda betänkande, att mycket starka skäl talade för att helt borttaga det stadgande i landstingsförordningen som avhandlade stads utträde ur landsting. Med hänsyn till den ståndpunkt, som riksdagen intagit till frågan år 1920, och då historiska skäl kunde åberopas för ett bibehållande i begränsad omfattning av stadgandet, stannade dock de sakkunniga vid en omarbetning av detsamma. De av de sakkunniga i sådant hänseende föreslagna bestämmelserna innebar i huvudsak, att stads utträde ur landsting vid uppnående av viss folkmängd icke blev obligatoriskt utan beroende av stadens beslut samt att stad, som icke deltog i landsting, ägde inträda i landstinget, om samstämmade beslut därom fattades av staden och landstinget. Vid *riksdagsbehandlingen år 1924* av förslaget till landstingslag vidtogs den jämkning i den föreslagna bestämmelsen om stads rätt till utträde ur landsting, att sådan rätt skulle föreligga, då stad uppnått ett invånarantal av 50 000. Det avgörande folkmängdstalet höjdes till det nu gällande, 100 000, efter beslut av *lagtima riksdagen år 1940*.

En närmare redogörelse för frågans behandling vid 1920 och 1940 års riksdagar samt för motiven till kommunalförfattningskommitténs ställningstagande finnes intagen i kommunallagskommitténs betänkande IV s. 39—41.

Spörsmålet om stads inträde i landsting har icke rönt samma uppmärksamhet som frågan om utträde. Nämda spörsmål har dock något behandlats av *1944 års kommitté för kommunal samverkan* i dess betänkande med förslag till lag om regionkommuner m. m. (SOU 1947: 30). Efter att ha diskuterat — och avvisat — en sådan lösning av Stor-Stockholms samarbetsproblem, att Stockholms stad inträdde i Stockholms läns landsting, anförde kommittén i fråga om andra landstingsfria städer, att deras inträde i landsting skulle vara väl ägnat att lösa föreliggande behov av samverkan i sjukvårdsfrågor. Kommittén framhöll, att en expansion från dessa städers sida genom införlivning av kringliggande områden kunde komma att bli besvärande för landstingens del. Överhuvud måste risken för sådana inkorporeringar utgöra ett osäkerhetsmoment vid landstingens planering av sina sjukvårdsfrågor. Ett upphävande av dessa städers särställning skulle därför ur denna synpunkt kunna vara av intresse för vederbörande landsting. Emellertid påpekades, att berörda städers inträde i landsting med hänsyn till deras relativt betydande skattekraft uppenbarligen skulle komma att medföra ekonomisk fördel för landstingen och motsvarande nackdel för städerna. Något intresse för ett inträde i landsting syntes därför icke föreligga för städernas del. Under hänvisning till att något mera markerat behov av en ändring i denna riktning icke yppats förklarade 1944 års kommitté till sist, att den — liksom i fråga om Stockholm — icke beträffande övriga landstingsfria städer ansett sig böra framlägga något förslag om deras inträde i landsting. Kommittén tillade dock,

att det kunde ha sitt intresse att hålla denna utväg i minnet, för den händelse fråga skulle uppkomma om för landstingens ekonomi mera kännbara inkorporeringar med dessa städer.

Kommunallagskommittén.

Beträffande förhållandet till länsindelningen anför kommittén till en början, att det enligt kommitténs mening icke är realistiskt att räkna med en framtida uppdelning av län i två eller flera landstingsområden eller landstingskommuner. Kommittén framhåller, att — under den tid landstingsinstitutionen ägt bestånd — mellan de olika delarna av landstingsområdet utvecklats en fast intressegemenskap som manifesterats i tillkomsten av en rad för hela landstingsområdet gemensamma anstalter, inrättningar och institutioner, samt fortsätter.

När det gäller att bestämma förläggningen av dessa anstalter och bedöma behovet av utrymme och teknisk utrustning, har man utgått från den bestående indelningen. Särskilt bör i detta sammanhang erinras om det omfattande arbete och de stora kostnader, som på många håll nedlagts för att få till stånd ett fullständigt centrallasarett med dess många avdelningar för olika slag av specialistsjukvård. En rubbning av den gällande indelningen kan därför icke företagas utan betydande konsekvenser i ekonomiskt och annat avseende för de olika delarna av landstingsområdet. Till det sagda kommer lämpligheten ur olika synpunkter av att den administrativa indelningen i län sammanfaller med indelningen i landstingskommuner.

Med hänsyn härtill föreslår kommittén, att möjligheten att uppdelna län i olika landstingsområden borttages. Härmed avser kommittén självfallet icke att göra någon ändring i de bestående förhållandena i Kalmar län. Liksom i den nuvarande lagen bör det emellertid enligt kommitténs mening finnas ett stadgande, som ger möjlighet till en framtida förening av de båda landstingsområdena i länet (2 § 1 mom. förslaget till landstingslag).

Vad kommittén anfört gentemot uppdelning av län på flera landstingskommuner innebär icke, att kommittén tar principiellt avstånd från den av och till framförda tanken på mera genomgripande ändringar i gällande länsindelning. Kommittén framhåller, att lämpligheten av en sådan ändring får bedömas ur alla för frågans avgörande betydelsefulla synpunkter, såväl allmänna som lokala. Enär — om man i detta sammanhang bortser från städer utanför landsting — länsindelningen såsom nyss framhållits lämpligen bör vara identisk med indelningen i landstingskommuner och ändring i den förstnämnda automatiskt inverkar på den senare, är det enligt kommitténs mening uppenbart, att man vid ifrågasatt ändring i länsindelning måste fästa mycket stort avseende vid de önskemål och synpunkter, som anföres av det eller de av ändringen berörda landstingen.

På frågan om stads utträde ur landsting kan enligt kommunallagskommitténs uppfattning anläggas delvis liknande synpunkter

som på det förut avhandlade spörsmålet rörande uppdelning av län i flera landstingskommuner. Sålunda måste man — anför kommittén — hysa allvarliga betänkligheter mot att genom stads utträde splittra en gemenskap, vars anstalter och inrättningar under lång tid planerats och utbyggts för att kunna betjäna det odelade landstingsområdet. Det kan visserligen invändas, att stads beslut om utträde i allmänhet icke skulle komma helt oförberett för det övriga landstingsområdet. Landstinget skulle säkerligen under någon tid ha möjlighet att anpassa sina föranstaltningar med hänsyn till den väntade utbrytningen. Detta kunde dock med större fog sägas, så länge uppnåendet av visst folkmängdstal obligatoriskt medförde stads utträde ur landsting och man sålunda med någon grad av säkerhet kunde förutse, när förändringen skulle äga rum. Men med den ordning som nu gäller — enligt vilken utträdet är beroende icke blott av folkmängdstalet utan även av stadens beslut — kan det under lång tid vara helt ovisst, huruvida staden kan komma att utträda. Under denna tid måste landstingets anstalter utbyggas så att de tillgodoser det odelade landstingsområdets behov med de olägenheter, som detta på sätt nyss antytts kan medföra vid stadens utträde ur landstinget.

Kommittén understryker, att det hittills förda resonemanget utgått från att stads utträde ur landsting såsom lagen förutsätter medför en fullständig skilsmässa mellan staden och landstinget i fråga om de uppgifter som landstinget förut handhaft för det odelade landstingsområdet, men att en separation av detta totala slag torde stöta på svårigheter i praktiken. Detta sammanhänger — enligt vad kommittén vidare anför — med de ökade krav som kommit att ställas på landstingets anordningar och anstalter, framför allt på den slutna sjukvårdens område.

De medicinska framstegen ha här påkallat inrättande av en rad nya specialavdelningar med stora anspråk på personal, lokaler och teknisk apparatur. En fortsatt stark utveckling på specialsjukvårdens område är att förvänta. Samtidigt ökar behovet av rymliga och moderna lokaler för den allmänna kroppssjukvården. Allt detta medför sådana ekonomiska krav på huvudmännen för den slutna sjukvården, att det får anses uteslutet, att en stad skulle kunna utträda ur landsting utan allvarliga återverkningar på stadens och landstingets ekonomi eller sjukvårdens standard. Vad som nu anförts bestyrkes av hittills vunna erfarenheter. Sålunda har mellan de båda städer som senast utträtt ur landsting, Gävle och Hälsingborg, å ena sidan samt respektive landsting å den andra, alltifrån utträdet ägt rum ett nära samarbete på sjukvårdens område i syfte att med bibehållande av standarden hålla de sammanlagda sjukvårdskostnaderna nere. I Gävle är samarbetet icke blott av ekonomisk art utan berör också den kommunala organisationen, i det att direktionen för stadens och landstingets gemensamma lasarett är sammansatt av representanter för båda målsmännen.

Kommittén förklarar, att om det sålunda kan förutses att stads utträde ur landsting regelmässigt skulle framtvinga ett samarbete i annan form mellan staden och landstinget för tillgodoseende av sjukvården, så saknas

enligt kommitténs mening bärande skäl för att i fortsättningen hålla möjligheten till utträde öppen. Ett utträde ur landstinget komme att kräva tyngande och invecklade former för den gemensamma uppgiftens handhavande till men för effektiviteten i arbetet. Den slutna sjukvården utgör landstingets ekonomiskt mest betydelsefulla uppgift, och hänsynen till densamma måste därför enligt kommitténs mening tillerkännas avgörande betydelse vid ställningstagandet till den föreliggande frågan.

Kommittén anför vidare, att det i fråga om landstingets hälsovårdande verksamhet, dess uppgifter på undervisningens och socialvårdens områden samt övriga landstingskommunala uppgifter måhända kan antagas, att en utträdande stad och ett genom utträdet icke alltför starkt reducerat landsting kan var för sig nöjaktigt tillgodose sina behov på respektive områden. Men även här gäller det enligt kommitténs mening ofta, att en bibehållen samverkan inom landstingets ram är ägnad att nedbringa de samfälliga kostnaderna och därför ur allmän synpunkt är att föredraga framför en uppsplätning av verksamheten.

Som ytterligare skäl åberopar kommittén, att ett slopande av rätten för stad att utträda ur landsting synes överensstämma med de strävanden till förmån för större förvaltningsenheter och mot en splittring av de kommunala resurserna, som fått sitt starkaste uttryck i kommunindelningsreformen, samt att utträdesrättens avskaffande också är ägnad att motverka ojämnheter i skattebördans fördelning mellan olika kommunala enheter.

Slutligen erinrar kommittén i detta sammanhang om att de fyra städer som utträtt ur landsting kommit därhän på grund av en bestämmelse, som tvingade dem till utträde. Hur dessa städer skulle ha förfarit, om de haft fritt val i utträdesfrågan, kan självfallet icke bedömas. Under alla förhållanden innefattar deras utbrytning ur landsting enligt kommitténs mening intet belägg för en tendens hos de större städerna att vilja frigöra sig från sambandet med landstingen.

På nu angivna skäl föreslår kommittén, att i den nya landstingslagen icke medtages någon bestämmelse om rätt för stad att utträda ur landstingskommun.

Vad härefter angår spörs m å l e t o m s t a d s i n t r ä d e i l a n d s t i n g är det däremot med kommitténs allmänna inställning till frågan om lämpliga enheter för landstingsangelägenheternas ombesörjande självklart, att kommittén önskar bibehålla den nuvarande lagens stadgande i denna del. Kommittén framhåller, att det — av skäl som anförts i det förut nämnda betänkandet med förslag till lag om regionkommuner m. m. — visserligen icke kan antagas, att någon av de utanför landsting stående städerna för närvarande har intresse av att ingå i landsting men att ändrade förhållanden, t. ex. tillkomsten av nya kostnadskrävande uppgifter

för landstingen och nämnda städer, kan ge anledning till en annan inställning från städernas sida till denna fråga.

I fortsättningen erinrar kommittén om att det nuvarande villkoret för stads inträde i landsting — samstämmade beslut av staden och landstinget — av kommunalförfattningssakkunniga motiverats med olägenheten av att staden finge tvinga sig in i landstingsområdet vid en för densamma lämplig tidpunkt, sedan landstinget under en följd av år planerat sin förvaltning och avpassat sina inrättningar med hänsyn till ett landstingsområde av mindre omfattning och med mindre invånarantal. Olägenheterna för landstinget av en sådan befogenhet för staden torde emellertid — anför kommittén vidare — icke vara större än av stads rätt att efter uppnående av visst folkmängdstal utträda ur landsting. Oavsett detta är det uppenbarligen av största betydelse, att en i de båda kontrahenternas ekonomi och förvaltning så djupt ingripande åtgärd som stads inträde i landstingskommun kommer till stånd genom deras frivilliga överenskommelse. Emellertid är det icke uteslutet, att kravet på stadens och landstingets enstämmiga beslut i något fall kan komma att bli ett hinder för en ur allmän synpunkt synnerligen påkallad indelningsändring. I sådant fall bör stadens införlivning med landstinget enligt kommitténs mening kunna genomdrivas av Kungl. Maj:t. Med hänsyn härtill har kommittén i sitt förslag berett Kungl. Maj:t möjlighet att förordna om stads inträde i landstingskommun där synnerliga skäl är därtill (2 § 2 mom. i förslaget).

Kommittén framhåller, att en sådan bestämmelse har en viss motsvarighet i den rätt att förordna om indelningsändring, som tillkommer Kungl. Maj:t enligt lagen den 13 juni 1919 om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastisk indelning. Att såsom skett i nämnda lag för där avsedda fall närmare ange de förutsättningar, under vilka Kungl. Maj:t må förordna om stads inträde i landsting, synes kommittén icke nödvändigt. Genom kravet på att synnerliga skäl skall föreligga för att inträde må komma till stånd genom Kungl. Maj:ts beslut torde bestämmelsens undantagskaraktär enligt kommitténs mening ha markerats tillräckligt tydligt. Om stadgandet skulle behöva tillämpas, lär man kunna förutsätta, att detta främst befinnes motiverat för att få till stånd ett ur allmänna synpunkter rationellt ordnande av den slutna sjukvården. Kommittén tror dock, att stadgandet företrädesvis får psykologisk betydelse, sålunda att det underlättar en frivillig överenskommelse mellan stad och landsting i sådana fall, där frågan om stadens inträde i landstingskommunen eljest måhända skulle bli bedömd ur ensidigt lokala synpunkter med bortseende från vad det helas intresse kräver.

Kommittén anför slutligen, att spörsmålen om förening av landstingskommuner och stads inträde i landstingskommun i och för sig har sådant samband med andra kommunala indelningsfrågor, att de kunde tänkas

böra erhålla sin reglering i en för ändamålet kompletterad kommunal indelningslag. När kommittén dock bibehållit de hithörande bestämmelserna på deras nuvarande plats, d. v. s. i landstingslagen, har motivet bl. a. varit, att det ansetts onödigt att betunga en så allmänt hållen lagstiftning som kommunala indelningslagen med föreskrifter, som skulle äga tillämplighet blott i några få specialfall. Det synes emellertid kommittén befogat, att indelningslagens bestämmelser om reglering av de ekonomiska mellanhavandena vid indelningsändring tillämpas analogivis vid förening av landstingskommuner och stads inträde i landstingskommun. Om stads införlivning med landsting kommer till stånd genom vederbörandes samstående beslut — fortsätter kommittén — torde besluten innefatta även en uppgörelse om de ekonomiska frågorna. Men också i fall av tvångsmässig införlivning av stad med landsting liksom vid förening av landsting lär man kunna räkna med en medverkan från kontrahenternas sida, när det gäller den ekonomiska regleringen. De uppgörelser, som träffas, bör Kungl. Maj:t enligt kommitténs mening äga fastställa med erforderliga jämkningar och kompletteringar. Kommittén föreslår därför en bestämmelse av innehåll att — om landstingskommuner förenas eller stad skall inträda i landstingskommun — Kungl. Maj:t bestämmer tiden för föreningen eller inträdet och meddelar övriga i ärendet erforderliga föreskrifter (2 § 3 mom. i förslaget).

Remissyttrandena.

Kommunallagskommitténs förslag till bestämmelser om indelningen i landstingskommuner samt om stads utträde ur och inträde i sådan kommun har av remissinstanserna i allmänhet lämnats utan erinran och har på flera håll tillstyrkts.

Svenska landstingsförbundets styrelse framhåller, att den utveckling landstingsinstitutionen undergått helt talar för en reform av innebörd att möjligheten till uppdelning av län i två eller flera landstingskommuner borttages och stads rätt till utträde ur landstingskommun försvinner. Främst med hänsyn till den viktigaste verksamhetsuppgiften, hälso- och sjukvården, framstår en ytterligare splittring enligt styrelsens mening såsom synnerligen olycklig; den moderna rikt differentierade och specialiserade sjukvården kräver nämligen för sitt ändamålsenliga tillgodoseende relativt stora områden med tillgång till ett betydande och relativt stabilt skatteunderlag.

Styrelsen gör gällande, att från nyss anförda synpunkt skäl talar för att de två landstingen i Kalmar län sammanslås liksom även att vissa städer som nu står utanför landsting återförenas med de landsting, varur de på sin tid utträtt. Under alla förhållanden är det enligt styrelsens mening angeläget, att lagstiftningen så utformas, att möjligheter till en återförening skapas. Kommittén har beaktat detta förhållande, och styrelsen har för

sin del intet att erinra mot de föreslagna lagbestämmelserna i detta hänseende. Särskilt vill styrelsen, vad angår stads återförening med landsting, understryka önskvärdheten av att befogenhet tillägges Kungl. Maj:t att, där särskilda skäl därtill är, fatta beslut om dylik återförening. Redan förefintligheten av en sådan bestämmelse utgör enligt styrelsens mening en allvarlig maning till de berörda parterna att om möjligt i fullt samförstånd göra upp hithörande frågor.

Till förbundsstyrelsens yttrande ansluter sig *landstingen i Jönköpings, Värmlands, Gävleborgs och Västerbottens län.*

Kammarkollegiet förklarar sig icke ha något att erinra mot ifrågavarande förslag. Kollegiet framhåller, att den föreslagna bestämmelsen om rätt för Kungl. Maj:t att meddela vissa i ärendet erforderliga föreskrifter torde få anses innebära att Kungl. Maj:t skall äga frihet att efter eget skön meddela föreskrift om ekonomisk uppgörelse mellan de gamla enheterna, om anledning därtill föreligger. Reglerna i 1919 års indelningslag torde därvid enligt kollegiets mening kunna erhålla analogisk tillämpning.

Länsstyrelsen i Stockholms län anser i likhet med kommittén, att möjligheten att dela ett län i skilda landstingsområden och rätten för stad att under vissa förutsättningar utträda ur landstingskommun bör borttagas, och även *Älvsborgs läns landsting* biträder förslaget i dessa delar.

Örebro läns landsting anför, att det — med den utveckling sjukvården under senaste årtiondet genomgått — står fullt klart att det för en landstingskommun skulle komma att medföra mycket stora olägenheter, om den tidigare möjligheten för stad att utträda ur landstingskommunen bibehölls.

Även *svenska stadsförbundets styrelse* tillstyrker slopandet av stads möjlighet att utträda ur landstingskommun. Styrelsen framhåller därvid, att sjukvårdsförvaltningen — som utgör landstingskommunernas viktigaste uppgift — i visst avseende ändrat karaktär under de senaste årtiondena, samt fortsätter.

Den medicinska vetenskapens utveckling har gått i riktning mot specialisering, och inom sjukhusväsendet har också framträtt ett starkt behov av specialvård med särskilda sjukhusavdelningar. Dessa nya specialiteter ha emellertid i regel en så pass ringa omfattning, att patientmateriet inom landstingsområdena icke är tillräckligt för en ekonomisk drift av specialavdelningar i landstingsregi. Specialistfallen remitteras därför i stor utsträckning till undervisningskliniker och storstädernas sjukhus. Ett eftersträvanvärt mål synes dock vara, att varje sjukvårdsområde får möjlighet att i största möjliga utsträckning sörja för hela sin sjukhusvård. En planläggning i sådan riktning försvåras självfallet, om möjlighet finnes för stad att utträda ur landstingskommunen och bilda eget sjukvårdsområde, och redan förefintligheten av denna möjlighet kan hämma sjukvårdens utveckling. Detta gäller så mycket mer som enligt nu gällande bestämmelser utträdet kan ske även mot landstingets bestridande, därest staden efter uppnådda 100 000 invånare så beslutar.

Länsstyrelsen i Kalmar län förklarar, att den för närvarande icke är beredd att taga ståndpunkt till frågan om sammanslagning av länets båda landsting, och säger sig i detta sammanhang endast vilja framhålla såsom önskvärt att landstingsområdena, där så kan ske, göres tillräckligt omfattande för att den moderna sjukvårdens krav skall bli behörigen tillgodosedda.

Kalmar läns norra landsting anser det värdefullt, att lagförslaget icke ifrågasätter någon ändring i den bestående uppdelningen av Kalmar län i två landstingsområden. Detta län uppvisar i jämförelse med andra län så särskilda förhållanden på åtskilliga för landstingsverksamheten betydelsefulla områden, att landstinget förutsätter att den möjlighet Kungl. Maj:t enligt lagförslaget --- liksom enligt gällande lag --- har att förordna om förening av de båda landstingen icke skall utnyttjas mot landstingens vilja.

Den enda remissinstans som ifrågasätter lämpligheten av att borttaga möjligheten till uppdelning av län och rätten för stad att utträda ur landstingskommun är *stadsfullmäktige i Malmö*. I stadsfullmäktiges yttrande anföres på denna punkt, att man visserligen torde få medge, att bärande skäl anförts mot uppdelning av och utbrytning ur landstingskommun, men att förhållandena dock måhända i enstaka fall kan vara sådana, att en uppdelning eller utbrytning icke vore till skada, och att det därför torde vara lämpligt att icke införa ett direkt förbud utan överlåta det slutliga avgörandet till Kungl. Maj:t eller också fordra samstämmit beslut av stad och landsting.

Mot förslaget att införa rätt för Kungl. Maj:t att även mot en stads vilja besluta om dess inträde i landstingskommun har däremot höjts flera kritiska röster.

Svenska stadsförbundets styrelse avstyrker bestämt ett så allvarligt intrång i den kommunala självstyrelsen som lagförslaget enligt styrelsens mening innebär på denna punkt. Därvid understryker styrelsen med skärpa kommunallagskommitténs uttalande att det uppenbarligen är av största betydelse att en åtgärd av ifrågavarande slag kommer till stånd genom frivillig överenskommelse. Styrelsen fortsätter.

Sannolikt hade det i vissa fall varit lyckligare, om en stads utträde ur landstingskommun aldrig tvångsvis kommit till stånd, men där så en gång skett och kontrahenterna ordnat sin förvaltning på basis därav, vore det oriktigt av staten att ännu en gång tvångsvis rubba den bestående ordningen. Syftet med ett förenande av stad med landstingskommun kan även uppnås genom frivilliga överenskommelser utan den rubbning av kontrahenternas ekonomi, som kan bli följderna av en sammanslagning. Dylika överenskommelser finnas redan nu inom sjukvårdsområdet och böra kunna få vidgad tillämpning i den mån nya sjukvårdsuppgifter tillkomma.

Vidare anmärker styrelsen, att kommittén icke gjort sannolikt att en situation, i vilken tvångsåtgärder av ifrågavarande slag behövde övervägas, har någon som helst aktualitet nu eller framdeles.

Även *stadsfullmäktige i Göteborg* och *Hälsingborg* avstyrker förslaget i förevarande del.

Stadsfullmäktige i Malmö finner, att kommittén icke övertygat när den sökt motivera behovet av en rätt för Kungl. Maj:t att mot kommunala önskemål föreskriva att stad skall inträda i landsting, samt anför vidare bl. a.

Det torde icke kunna förnekas, att sedan en stad under lång tid varit fristående i förhållande till landstinget och utbyggt sina anstalter och anordningar, olägenheter av påtaglig art skulle uppstå vid en sammanslagning, även om samtidigt vissa fördelar skulle stå att vinna, och det vore då icke till båtнад att påtvinga de kommunala enheterna en av dem ej önskad förvaltningsform. Ett lyckligare och bättre resultat torde uppnås genom ett på lämpligt sätt ordnat samarbete mellan stad och landsting. Om mot förmodan tydliga fördelar av en sammanslagning i övervägande mån skulle uppstå, lär man få antaga, att de kommunala enheterna känna så starkt ansvar, att de icke låta eventuella »ensidiga lokala synpunkter» få sådan betydelse, att »det helas intresse» skymmes. I detta sammanhang synes, när man icke förutser eller ens väntar sig någon stads återinträde i landstingskommun, anledning saknas att ändra på nuvarande regel om samstämmade beslut från de kommunala enheterna såsom förutsättning för stads inträde i landstingskommun. Skulle framdeles mot all sannolikhet visa sig uppstå sådana förhållanden, att tillräckligt starka skäl föreligga för förening av någon stad med landstinget mot deras eller enderas vilja, står alltid den möjligheten öppen, att då, när bedömandet bättre kan göras, ändra lagstiftningen så, att man kan komma tillrätta med problemet.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anför, att det torde kunna ifrågasättas, om icke en anordning sådan som den nu ifrågavarande innebär ett allt för stort ingrepp i kommunernas självbestämmanderätt, men framhåller samtidigt att Norrköpings stad icke riktat någon erinran mot förslaget.

Stadsfullmäktige i Gävle anser det tydligt, att kommunallagskommittén för sin del betraktar en tvångsvis genomförd »införlivning» av stad med landstingskommun mer som en teoretisk möjlighet men framhåller att det — om en sådan »införlivning» skulle komma att aktualiseras — ej hjälper vad kommittén en gång ansett. Stadsfullmäktige fortsätter.

Detta är i själva verket en så oerhört viktig fråga, som innebär ett sådant ingrepp i en stads hela förvaltning och ekonomi m. m., att man enligt vår mening måste kräva, att enighet verkligen råder mellan kontrahenterna om vidtagande av en sådan förändring. Inte ens den teoretiska möjligheten bör finnas att mot en stads egen uppfattning och vilja tvinga staden till inträde i landsting. Vi har för övrigt svårt att förstå, att Kungl. Maj:t verkligen mot ena partens vilja skulle vilja fatta ett sådant beslut och under sådana förhållanden är bestämmelsen om denna möjlighet onödigt och bör utgå ur förslaget.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län förklarar sig helt dela kommitténs uppfattning att stad oberoende av dess befolkningstal och möjligheter att själv handha sina landstingskommunala uppgifter i princip skall tillhöra landstingsgemenskapen. Enligt länsstyrelsens mening talar dock starka skäl för att bryta denna princip när det gäller återförande av stad till sådan gemenskap. Den nuvarande bestämmelsen om stads utträde ur landsting har tillkommit helt i stadens intresse, och det kan därför icke vara riktigt att stad som med stöd av gällande bestämmelser utträtt ur landstinget tvångsvis skall kunna återföras till detsamma. Länsstyrelsen har vidare svårt att tänka sig en indelningsändring, som skulle komma till stånd utan stadens medverkan. Såvitt för länsstyrelsen är känt har de landstingsfria städerna handhaft dem åliggande landstingskommunala uppgifter utan anmärkning och efter samma linjer som landstingen själva — ensamma i den mån förutsättningar härför förelegat eller eljest genom samgående med annan — och det torde därför icke vara lätt att motivera ett ingripande mot stadens fria bestämmanderätt. Att ett återinträde i landstinget skulle kunna åvägabringas av andra orsaker — exempelvis en önskan från landstingets sida att åtkomma ett begärligt skatteunderlag eller att ensamt få beslutanderätt i viktiga gemensamma angelägenheter — anser länsstyrelsen uteslutet. Länsstyrelsen förordar därför, att den ifrågavarande bestämmelsen utgår ur lagtexten.

Departementschefen.

Redan 1862 års landstingsförordning gjorde i två hänseenden undantag från huvudregeln att landstingets verksamhetsområde skulle omfatta ett län. I § 1 föreskrevs, att förordningen icke skulle äga tillämpning på stad som hade mer än 25 000 invånare, och enligt § 63 ägde Kungl. Maj:t under vissa förutsättningar förordna, att mer än ett landstingsområde skulle bildas inom länet.

Båda dessa undantag är av stor betydelse för den nuvarande indelningen i landstingsområden och för nu gällande bestämmelser.

Vad först angår förhållandet mellan länsindelningen och indelningen i landstingsområden har möjligheten till uppdelning av län begagnats endast vid ett tillfälle, nämligen då Kalmar län år 1864 delades i två landstingsområden. I 1924 års lag bibehölls visserligen befogenheten för Kungl. Maj:t att förordna om uppdelning av ett län i flera landstingsområden men samtidigt infördes i lagen den ännu gällande bestämmelsen, att Kungl. Maj:t där omständigheterna så föranleder kan förordna att antalet landsting inom ett uppdelat län skall minskas. Denna bestämmelse förklarades vid förarbetena icke gärna kunna få annan praktisk betydelse än att möjliggöra en sammanslagning av de två landstingsområdena inom Kalmar län.

Kommunallagskommittén föreslår nu, att möjligheten att uppdelat län i olika landstingsområden borttages. Kommittén framhåller bl. a., att en rubbning av den gällande indelningen icke kan företagas utan betydande konsekvenser i ekonomiskt och annat avseende, och hänvisar därutöver till lämpligheten ur olika synpunkter av att indelningen i län sammanfaller med indelningen i landstingskommuner. I anslutning härtill föreslår kommittén vidare, att det även i den nya lagen intages ett stadgande som möjliggör en framtida förening av de båda landstingsområdena i Kalmar län.

Kommunallagskommitténs förslag i nu angivna hänseenden har godtagits eller lämnats utan erinran i så gott som alla remissyttranden och jag kan för egen del helt ansluta mig till dessa förslag. Att bibehålla bestämmelsen om möjlighet att dela upp ett landstingsområde vore enligt min mening ändamålslost, då en ytterligare splittring av indelningen i landstingskommuner endast skulle leda till olyckliga konsekvenser på den slutna sjukvårdens område. Beträffande sammanslagningen av landstingskommuner i ett uppdelat län vill jag endast med anledning av ett uttalande av Kalmar läns norra landsting framhålla att något krav på samtycke från de berörda landstingen ej uppställts i lagtexten och icke heller kan stödjas på den nuvarande lagens förarbeten. Uppenbarligen finns det icke något hinder för att Kungl. Maj:t mot landstingens eller ettdera landstingets vilja genomdriver en förening av landstingskommunerna. Emellertid torde det vara lika uppenbart, att landstingens inställning till saken är en faktor av största betydelse då det gäller att pröva, huruvida omständigheterna påkallar en förening. För att en förening mot landstingens vilja skall komma i fråga måste enligt min mening betydande allmänna lämplighetskäl föreligga.

Vad härefter angår frågan om städernas deltagande i landsting har den förut omnämnda undantagsbestämmelsen i § 1 landstingsförordningen medfört, att Göteborg aldrig deltagit i landsting samt att Malmö, Norrköping och Gävle respektive 1871, 1872 och 1893 utträtt ur vederbörande landstingsområden. Sedan bestämmelsen fått ändrad lydelse, enligt vilken landstingsförordningen icke skulle äga tillämpning på stad som hade en folkmängd av minst $\frac{1}{150}$ av rikets invånarantal, har Hälsingborg år 1918 utträtt ur Malmöhus läns landsting. — 1924 års lag medförde en viktig nyhet såtillvida att stads utträde ur landsting vid uppnående av viss folkmängd icke längre blev obligatoriskt. I stället föreskrevs, att en stad som uppnått en folkmängd av minst 50 000 — från 1940: 100 000 — ägde utträda ur landstinget. Det blev alltså beroende på stadens beslut, om utträdet skulle komma till stånd. Enlig LL äger vidare stad, som icke deltagit i landsting, inträda i landsting, såvida samstämmade beslut därom fattats av staden och landstinget.

Kommunallagskommitténs förslag till landstingslag innebär två viktiga ändringar i den nuvarande ordningen. För det första föreslår kommittén, att i den nya lagen icke skall medtagas någon bestämmelse om rätt för

stad att utträda ur landstingskommun. För det andra vill kommittén till den nuvarande föreskriften om stads inträde i landstingskommun — efter samstämmade beslut av staden och landstinget — föga ett stadgande, som ger Kungl. Maj:t möjlighet att förordna om sådant inträde, då synnerliga skäl är därtill.

Förstnämnda förslag har med ett enda undantag godtagits vid remissbehandlingen och jag kan ansluta mig till detsamma av samma skäl som jag nyss anfört mot ett bibehållande av regeln om uppdelning av landstingsområde. Härtill kommer att redan förhandenvaron av en regel om stads utträde ur landstingskommun kan medföra ogynnsamma verkningar, då det under lång tid kan vara ovisst om en stad, som uppnått föreskrivet invånarantal, kommer att begagna sig av rätten att utträda.

I fråga om stads inträde i landstingskommun framhåller kommittén, att det — eftersom de ifrågavarande städernas inträde med hänsyn till deras relativt betydande skattekraft skulle komma att medföra ekonomisk fördel för landstingskommunerna och motsvarande nackdel för städerna — visserligen icke kan antagas att någon stad f. n. har intresse av att inträda men att ändrade förhållanden, t. ex. tillkomsten av nya kostnadskrävande uppgifter, kan ge anledning till en annan inställning från städernas sida. Kommittén anser, att det uppenbarligen är av största betydelse, att en i de båda kontrahenternas ekonomi och förvaltning så djupt ingripande åtgärd som stads inträde i landstingskommun kommer till stånd genom deras frivilliga överenskommelse. Emellertid är det enligt kommitténs mening icke uteslutet att det nu stadgade kravet på stadens och landstingets enstämmiga beslut i något fall kan komma att bli ett hinder för en ur allmän synpunkt synnerligen påkallad indelningsändring. I sådant fall bör — anser kommittén — stadens införlivning med landstinget kunna genomdrivas av Kungl. Maj:t.

Om sistnämnda förslag är meningarna delade. I flertalet remissyttranden lämnas förslaget visserligen utan erinran, och landstingsförbundet understryker — med instämmande av flera landsting, bl. a. det i Gävleborgs län — önskvärdheten av bestämmelsen i fråga. Men mot bestämmelsen uttalar sig stadsförbundet, stadsfullmäktige i de berörda städerna utom Norrköping samt länsstyrelserna i Östergötlands och Gävleborgs län. Stadsförbundets styrelse påtalar särskilt det allvarliga ingrepp i den kommunala självstyrelsen som förslaget enligt styrelsens mening innebär. Länsstyrelsen i Gävleborgs län framhåller att de landstingsfria städerna, såvitt känt, handhaft dem åliggande landstingskommunala uppgifter utan anmärkning, och att det därför icke torde vara lätt att motivera ett ingripande mot stadens fria bestämmanderätt.

Med hänsyn till de delade meningar, som sålunda yppat sig hos de närmast berörda instanserna, synes mig förslaget om rätt för Kungl. Maj:t att,

även mot kontrahenternas vilja, besluta om stads inträde i landstingskommun tveksamt. Jag vill emellertid understryka, att den förutsättning som enligt förslaget skall vara för handen för att Kungl. Maj:t skall kunna besluta om sådant inträde — att synnerliga skäl är därtill — innebär ett mycket strängt krav. Däri bör enligt min mening anses ligga att det skall vara fråga om ett verkligt missförhållande, som icke kan avhjälpas eller i erforderlig mån minskas på annat sätt än genom stadens inträde i landstingskommun. Liksom kommittén vill jag starkt betona stadgandets undantagskaraktär och i likhet med kommittén anser jag också, att stadgandet framför allt får psykologisk betydelse och att, om det över huvud skall behöva tillämpas, detta torde komma att motiveras av förhållandena på den slutna sjukvårdens område.

Med hänsyn till den innebörd stadgandet enligt min mening har synes det mig icke med fog kunna påstås, att det skulle innebära ett opåkallat ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Här kan som kommittén anfört en jämförelse göras med bestämmelserna i 1919 års kommunala indelningslag. Om det icke ansetts möta något hinder ur principiell synpunkt att en primärkommun mot sin vilja får underkasta sig en indelningsändring, då denna finnes vara påkallad av betydande allmänt behov, bör det knappast heller möta något sådant hinder att i enlighet med vad nyss sagts tillämpa stadgandet angående rätt för Kungl. Maj:t att besluta om stads inträde i landstingskommun. Lika litet som i fråga om primärkommunala indelningsändringar torde det kunna undvikas att ett sådant beslut medför vissa olägenheter för någondera parten, men det avgörande måste få vara det helas intresse, när detta nått en sådan grad som här förutsättes.

På grund härav och på de skäl kommittén i övrigt anfört vill jag förorda kommitténs förslag även i ifrågavarande del.

Jag anser mig i detta sammanhang slutligen böra något beröra den reglering av ekonomiska och andra frågor som måste komma till stånd, när landstingskommuner skall förenas eller stad skall inträda i landstingskommun. Enligt kommitténs förslag skall det i sådana fall ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma tiden för föreningen eller inträdet och meddela övriga i ärendet erforderliga föreskrifter (2 § 3 mom. lagförslaget). Kommittén förklarar sig anse det befogat, att indelningslagens bestämmelser om reglering av de ekonomiska mellanhavandena därvid tillämpas analogivis. Om stads införlivning med landstingskommun kommer till stånd genom vederbörandes samstämmade beslut, torde besluten innefatta även en uppgörelse av de ekonomiska frågorna. Men också i fall av tvångsmässig införlivning av stad med landstingskommun liksom vid förening av landstingskommuner lär man enligt kommitténs mening kunna räkna med en medverkan från kontrahenternas sida, när det gäller den ekonomiska regle-

ringen. Kommittén anser, att Kungl. Maj:t bör äga att, med erforderliga jämkningar och kompletteringar, fastställa de uppgörelser som träffas.

Till ifrågasvarande förslag, som av kammarkollegiet och remissinstanserna i övrigt lämnats utan erinran, kan jag helt ansluta mig.

4. Landstingskommunens kompetens.

Gällande bestämmelser m. m.

Beträffande landstingets beslutanderätt stadgas i 4 § LL att det tillkommer landstinget att, i den ordning lagen stadgar, rådslå och besluta om för landstingsområdet gemensamma angelägenheter, vilka avser allmänna hushållningen, jordbrukets och andra näringars utveckling, anstalter för kommunikationsväsendets befordrande, hälso- och sjukvård, undervisning, allmän ordning och säkerhet med mera dylikt, såvitt dessa angelägenheter icke enligt gällande författningar tillhör offentlig myndighets ämbetsåtgärd, ävensom att handha de ärenden i övrigt, som enligt beslut av Konung och riksdag skall ankomma på landstinget.

Stadgandet har i huvudsak samma avfattning som i 1862 års landstingsförordning. Omnämmandet av landstingets befattning med de ärenden, som enligt de lagstiftande organens beslut skall ankomma på landstinget, tillkom år 1924, då också den tidigare använda benämningen hälsovård utbyttes mot »hälso- och sjukvård». Det kan anmärkas, att under remissbehandlingen av kommunalförfattningssakkunnigas betänkande — vilket som nämnts låg till grund för 1924 års lag — en anmärkning framställdes mot uttrycket »med mera dylikt» såsom alltför obestämt och ägnat att föranleda betänkliga missbruk. Departementschefen fann anmärkningen ha fog för sig endast under förutsättning att länsstyrelsens prövning av landstingets beslut avskaffades på sätt kommunalförfattningssakkunniga föreslagit. Då departementschefen för sin del förordade, att länsstyrelsens prövningsrätt skulle bibehållas i sin dittillsvarande omfattning, ansåg han den berörda anmärkningen kunna falla. Emellertid beslöt riksdagen att slopa den allmänna fastställelseprövningen av landstingsbesluten utan att i samband därmed göra någon ändring i kompetensstadgandet.

Kommunallagskommittén.

Kommittén framhåller till en början, att det synes vara av intresse att undersöka i vad mån den i lagen lämnade beskrivningen av landstingets uppgifter motsvaras av förhållandena i landstingens praktiska verksamhet, och återger i detta avseende först vissa från statistiska centralbyrån inhämtade upplysningar rörande landstingens nettoutgifter år 1950. Dessa utgifter fördelade sig på olika förvaltningsgrenar i procent ungefärligen så-

lunda: hälso- och sjukvård 87; undervisnings- och bildningsanstalter $5\frac{1}{2}$; social verksamhet $4\frac{1}{2}$; allmän förvaltning 2; och andra ändamål 1.

För att närmare åskådliggöra arten av landstingens verksamhet lämnar kommittén därefter en redogörelse för olika anslagsändamål, sådana de framgår av uppgifter i Årsbok för Sveriges landsting 1952. Redogörelsen gäller år 1951 och innehåller följande.

På hälso- och sjukvårdens område anslås medel bl. a. till distriktsvård, dispensärvård, förebyggande mödra- och barnavård, barnmorskeväsen, abortförebyggande verksamhet, tandvård, hälsovårds- och bostadsinspektion, psykisk barna- och ungdomsvård, lasarettsväsen, vård av kroniskt sjuka, tuberkulossjukvård, vård av lättskötta sinnessjuka, undervisning och vård av sinnesslöa, epidemisjukvård och vanförevård.

I fråga om undervisningsväsendet märkas anslag till folkhögskolor, lantmanna- och lantushållsskolor, centrala verkstadsskolor och andra yrkeskolor. Åtskilliga landsting lämna stipendie- eller andra anslag för undervisning vid socialinstitut, för deltagande i skogs- och lantarbetarkurser och för undervisning i hemslöjd och hantverk. Hemkonsulentverksamheten åtnjuter anslag från flera landsting. Landstingen understödja vidare olika grenar av det fria och frivilliga folkbildningsarbetet, såsom folkbiblioteksväsen och studiecirkelverksamhet. Även till gymnastik, idrott och friluftsliv utgå bidrag. Slutligen kan i detta sammanhang nämnas, att landstingen understödja olika kulturella och vetenskapliga ändamål, såsom fornminnes- och hembygdsvård, konst och teaterverksamhet.

På jordbrukets område lämnas stundom bidrag till viss upplysningsverksamhet. Landsbygdens elektrifiering understödjes på sina håll, och de kemiska stationerna åtnjuta vissa anslag. Av övriga näringar, som erhålla landstingens stöd, märkas boskapsskötsel, trädgårdsskötsel, jaktvård, fiskevård och biodling. På senare år ha även företagarföreningarna i olika län fått anslag av landstingsmedel.

Kommunikationsväsendet är endast i mindre omfattning föremål för landstingens omvårdnad. I de län, där järnvägsbygge allttjämt kan bli aktuellt, har anslag lämnats för utredning rörande ifrågakommande projekt. Viss sjötrafik åtnjuter understöd av landstingsmedel. Flera landsting anvisa bidrag till den enskilda väghållningen. För upplysnings- och propagandaverksamhet till trafiksäkerhetens främjande lämnas anslag, och även turisttrafiken främjas genom anslag av flera landsting.

Landstingens verksamhet i fråga om allmän ordning och säkerhet har i stort sett mist sin betydelse, sedan den i några län inrättade landstingspolisen avskaffats. Av anslag för vissa närstående ändamål må nämnas sådana för brandskydd och hemvärn. Åtskilliga landsting lämna bidrag till skytteväsendet.

Vissa fattigvårds- och barnavårdsbehov tillgodoses av landstingen. I förstnämnda hänseende lämnas ersättning till primärkommunerna för vård av vissa sjuka och abnorma samt anordnas och bekostas arbetshem för försunliga försörjare. På barnavårdens område bedrivs eller främjas barnhemsverksamhet och fosterhemsvård.

Även andra socialvårdsgrenar åtnjuta anslag av landstingsmedel. Hit hör bl. a. husmoderssemesterverksamhet, barnkoloniverksamhet, social hemhjälpsverksamhet, arbetsvård åt partiellt arbetslösa samt hjälpverksamhet för blinda, hörselskadade och dövstumma. Dessutom beviljas medel till

vissa socialvården närstående ändamål, såsom soldathemsverksamhet, rätts-hjälp och nykterhetens främjande.

Kommunallagskommittén erinrar om att regeln om primärkommunernas kompetens år 1948 ändrades efter förslag, som kommittén framlagt i sitt betänkande I (SOU 1947: 53), samt anför vidare. Enligt den nya lydelsen äger kommun själv vårda sina angelägenheter, såvitt icke handhavandet därav enligt gällande författningar tillkommer annan. Den äldre avfattningen begränsade kommunens kompetens till dess gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter. I sin kritik av denna bestämmelse anförde kommittén bl. a., att det framför allt var gemensamhetskravet, som hindrat den kommunala verksamhetens utsträckande till de angelägenheter, som enligt kommitténs uppfattning borde kunna bli föremål för kommunal omvårdnad. Kommittén underströk emellertid, att kritiken mot uttrycket gemensamma angelägenheter icke avsåg dess användning i kompetensbestämmelserna för församling och landsting. Dess förekomst därstädes syntes icke ha lagt några större hinder i vägen för verksamheten inom dessa kommunala enheter. Och kommittén tillade, att om det ur terminologisk synpunkt vore anledning att omredigera dessa bestämmelser, finge detta prövas av kommittén i senare sammanhang.

Kommittén understryker nu ytterligare, att de gränser, som lagen uppdragit för landstingens verksamhet, på det hela taget är tillräckligt vida för att landstinget skall kunna fylla sin funktion såsom kommunal enhet för de förhållandevis stora områden det här är fråga om samt framhåller, att beslut av landsting i rättspraxis endast undantagsvis blivit undanröjt på den grund att landstinget överträtt sitt kompetensområde. Och även om i något sådant fall rättspraxis kommit till ett resultat, som synes svårt att förena med en nutida mer fri syn på landstinget och dess funktioner, föreligger enligt kommitténs mening icke något starkare behov av en lagändring i syfte att vidga beslutanderätten såsom skett beträffande primärkommunerna.

Emellertid anmärker kommittén mot lagens uppräknings av olika landstingsuppgifter, att den i viss mån är föråldrad och att den i varje fall ej utmärker var tyngdpunkten i landstingsverksamheten är förlagd. Vad som kan vara att hänföra under det från äldre lagspråk hämtade uttrycket allmänna hushållningen låter sig — fortsätter kommittén — icke utan vidare avgöra. Omnämmandet i lagen av landstingets befattning med allmän ordning och säkerhet saknar nära nog varje täckning i det praktiska livet. Och de åtgärder, som landstinget vidtager för jordbrukets och andra näringars utveckling och befordrande av kommunikationsväsendet, är av mycket begränsad omfattning i jämförelse med huvuduppgiften, landstingets målsmannaskap för hälso- och sjukvården. Även om en uppräknings av detta slag icke kan innehålla en gradering av de olika uppgifterna, är det enligt kommitténs mening uppenbart, att den nuvarande uppräknings lämnar

en föga träffande bild av landstingets verksamhet sådan den faktiskt gestaltar sig.

Kommittén framhåller, att kompetensbestämmelsens syfte visserligen mindre är att ange vad landstinget faktiskt sysslar med än vad det äger rätt att lägga under sin verksamhet men att den förevarande bestämmelsen — om man ställer stränga fordringar på fixeringen av kompetensområdet — knappast ens ur denna synpunkt kan anses fylla måttet. Genom tillägget av uttrycket »med mera dylikt» till den föregående uppräknigen av skäligen heterogena uppgifter lämnas enligt kommitténs mening i själva verket fältet ganska fritt för landstinget att självt bestämma sin verksamhetssfär.

Kommittén förklarar nu, att landstingskommunens beslutanderätt enligt kommitténs mening bör omfatta sådana angelägenheter, vilkas vårdande genom landstingets försorg framstår som berättigat ur allmänna samhälleliga synpunkter och att det avgörande alltså bör vara vad som ur dessa synpunkter kan anses som rimligt och ändamålsenligt. Uppfattningen härom — fortsätter kommittén — kan givetvis skifta vid olika tider, och vidare behöver bedömandet icke överallt leda till samma resultat, eftersom förutsättningarna kan vara olika i olika landstingskommuner. Såsom förut antytts kan denna syn på landstingets kompetens i stort sett anses ha kommit till uttryck redan i den nuvarande utformningen av kompetensstadgandet. När kommittén ändock föreslår en omarbetning av detsamma, sker det närmast för att undvika den nuvarande delvis ålderdomliga och knappast verklighetstroga beskrivningen av landstingets uppgifter och för att tillgodose det allmänna önskemålet om ett närmande av bestämmelserna för landstingskommunerna till kommunallagstiftningen i övrigt. En konsekvens av kompetensstadgandets anpassning efter motsvarande bestämmelse för primärkommunerna synes enligt kommitténs mening bli, att rättspraxis får möjlighet till en något friare bedömning i sådana i det föregående antydda fall, där landsting ansetts ha gått utanför sitt befogenhetsområde.

I enlighet härmed föreslår kommittén en sådan avfattning av kompetensbestämmelsen, att landstingskommun äger att själv vårda »sina angelägenheter» (4 § i förslaget). Kommittén framhåller, att denna regel innefattar en gränsdragning i förhållande till såväl staten som primärkommunerna, samt anför vidare. Avgränsningen gentemot staten betyder, att landstingskommunen icke kan befatta sig med angelägenheter, som är förbehållna staten enligt lag eller författning eller som — utan att vara författningsmässigt reglerade — vidtages i hela landets intresse. Hit hör t. ex. i princip anstalter för riksförsvaret (jfr kommitténs betänkande I s. 69, 91 ff.). I förhållande till primärkommunerna innebär stadgandet, att landstingskommun icke må främja intressen och behov, vilkas tillgodoseende ankommer på primärkommunerna enligt den allmänna kompetensregeln i lagstiftningen för dessa kommuner eller bestämmelser i särskilda författ-

ningar. Härvid är emellertid att märka — fortsätter kommittén — att, såvida icke i särskild författning annat angives eller kan anses vara förutsatt, landstingskommun torde vara oförhindrad att inom sitt område främja verksamhet av samma art som den, vilken inom primärkommunernas områden ankommer på dessa. Sålunda kan både landstingskommun och primärkommun understödja sådana ändamål som enskild väghållning, landsbygdens elektrifiering och olika kulturella behov. Det av primärkommunerna bedrivna planeringsarbetet med avseende å bebyggelsens ordnande, vatten- och avloppsanläggningar m. m. torde kunna främjas av landstingskommun, t. ex. genom inrättande av ett arkitektkontor, som tillhandagår primärkommunerna inom landstingskommunens område med utredningar och planförslag. Skillnaden i kompetens de olika enheterna emellan avser sålunda deras verksamhetsområden i lokalt hänseende. I enlighet härmed skall landstingskommuns åtgärder tillgodose intressen, som kan hänföras till denna. Detta hindrar emellertid enligt kommitténs mening icke, att ett beslut av landstinget att främja ett speciellt ändamål avser viss eller vissa delar av landstingskommunens område, blott beslutet fattas under den givna förutsättningen att övriga delar av landstingskommunen under motsvarande betingelser kan åtnjuta samma förmån.

Kommittén framhåller vidare, att den begränsning i landstingskommunens kompetens, som den nuvarande lagen uttrycker med orden »såvitt dessa angelägenheter icke enligt gällande författningar tillhöra offentlig myndighets ämbetsåtgärd», måhända kunde vara överflödig att medtaga i den av kommittén föreslagna bestämmelsen, enär till »sina» angelägenheter, d. v. s. landstingskommunens angelägenheter, knappast hör de som ankommer på offentlig myndighet. På motsvarande sätt som skett i lagstiftningen för primärkommunerna har kommittén dock låtit ifrågavarande förbehåll kvarstå, och kommittén har i samband därmed givit regeln den något vidare avfattning som den har i nyssnämnda lagstiftning. Enligt kommitténs mening får regeln med denna formulering — liksom för närvarande — sin huvudsakliga betydelse genom att tydliggöra, att utanför kompetensen faller den verksamhet, som inom landstingskommunens område ankommer på länsstyrelsen och andra offentliga myndigheter, såsom den statliga vägförvaltningen, länsarbetsnämnden m. fl.

Slutligen föreslår kommittén i detta sammanhang, att erinringen om att de lagstiftande organen kan lägga ytterligare uppgifter på landstingen jämkas så att överensstämmelse vinnes med regeln för primärkommunerna (jämför 3 § KL).

Remissyttrandena.

Även kommunallagskommitténs förslag till reglering av landstingskommunernas kompetens har av remissinstanserna i allmänhet lämnats utan erinran.

Svenska landstingsförbundets styrelse framhåller, att även om det ur olika synpunkter är önskvärt, att det direkt ur lagstiftningen framgår, vilka uppgifter landstingskommunen har att befatta sig med, erbjuder sig dock betydande svårigheter att i en kortfattad formel sammanfatta dessa uppgifter. En uppräknig av uppgifter, i första hand de viktigaste, kan enligt styrelsens mening visserligen ge en viss vägledning men kan snart nog på grund av den fortgående utvecklingen i vissa hänseenden bli föråldrad eller alltför begränsad. Styrelsen har därför ansett sig kunna lämna sin anslutning till den av kommittén föreslagna formuleringen. Denna bör dock — anför styrelsen vidare — icke få tagas till intäkt för en begränsning av landstingskommunens kompetens. Den relativa frihet, som på detta område rått, har såsom erfarenheten visat varit till fördel. Snarare bör, såsom kommittén uttalat, med den nya formuleringen rättspraxis få möjlighet till en friare bedömning.

Till detta yttrande ansluter sig *landstingen i Jönköpings, Värmlands, Gävleborgs och Västerbottens län*.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län vill särskilt tillstyrka den avfattning av bestämmelserna om landstingskommuns kompetens, som innehålles i 4 § i förslaget, och åberopar därvid bl. a. följande. Landstingen bedriver en omfattande verksamhet, anpassad efter de särskilda förhållandena inom varje landstingsområde. Tillämpningen av kompetensbestämmelserna för landstingets verksamhetsområde kräver därför en vidsynt tolkning av gällande bestämmelser. Den föreslagna lagbestämmelsen ger enligt länsstyrelsens mening möjligheter till en dylik tolkning och en utvidgning av landstingens befogenheter inom sina respektive områden att avse alla de uppgifter, som bör tillkomma landstingen.

Länsstyrelsen i Stockholms län framhåller som sin mening att utformningen av 4 § i lagförslaget lämnar landstingens självbestämmanderätt obeskuren och synes skapa möjlighet till den friare bedömning av befogenhetsområdet som kommittén förordat.

Hallands läns landsting finner förslaget i förevarande del tillfredsställande, då den tidigare uppräknigen av landstingsuppgifterna torde få anses föråldrad.

Örebro läns landsting anser, att den formella utökning av kompetensområdet som förslaget innebär i realiteten torde sakna större betydelse, då landstingens verksamhet i praxis redan utsträckts att omfatta vitt skilda uppgifter. Den i LL ingående uppräknigen av vissa uppgifter bör därför enligt landstingets uppfattning saklöst kunna utgå såsom i långa stycken föråldrad.

Kalmar läns norra landsting anför, att den av kommittén föreslagna bestämmelsen synes vara lämpligare än den nuvarande uppräknigen av kompetensområdena och torde medge landstingen större möjligheter att

5 — Bihang till riksdagens protokoll 1954. 1 saml. Nr 119.

tillvarataga landstingsområdets speciella problem, något som för närvarande försvåras av den osäkerhet som i vissa fall uppstår om huruvida en åtgärd är tillåten enligt LL eller ej.

Älvsborgs läns landsting förklarar, att den föreslagna kompetensregeln lättare än den nuvarande torde vara vägledande vid bedömandet av landstingets behörighet.

Stockholms läns landsting framhåller, att den föreslagna formuleringen otvivelaktigt ger landstinget stor frihet i valet av arbetsuppgifter. Om lagtexten tolkas så att rättspraxis får möjlighet till en något friare bedömning än nu, har landstinget intet att erinra mot densamma.

Västmanlands läns landsting delar i princip kommitténs ståndpunkt att landstingskommunens beslutanderätt bör omfatta sådana angelägenheter, vilkas vårdande genom landstingets försorg framstår som berättigat ur allmänna samhällliga synpunkter. Till skillnad från kommittén anser landstinget det emellertid vara sannolikt, att den omformulerade kompetensbestämmelsen kommer att medföra önskemål om starkare engagemang från landstingens sida i uppgifter utanför hälso- och sjukvårdens område. Realiserandet av dessa önskemål kan — om icke en mycket noggrann ekonomisk planering utföres — medföra svårigheter för landstingen att tillfredsställande fullfölja den pågående vidgningen av det centrala arbetsområdet, hälso- och sjukvården. Enligt landstingets mening blir landstingskommunen med den föreslagna formuleringen definitivt primärkommunens storebror och första steget har tagits mot ett konstaterande att storkommunerna är för små för vissa arbetsuppgifter även utanför hälso- och sjukvårdens område.

Länsstyrelsen i Uppsala län anser, att den föreslagna formuleringen erbjuder påtagliga fördelar framför den nuvarande, vilken närmast är att betrakta som en exemplifiering av de områden, dit landstingets befogenheter sträcker sig. Emellertid finner länsstyrelsen formuleringen icke vara helt tillfredsställande. Det kan sålunda enligt länsstyrelsens mening ifrågasättas, om den icke i någon form bort upptaga en gränsdragning mellan landstingskommunernas och primärkommunernas uppgifter. Särskilt i de fall då viss eller vissa kommuner har en osedvanligt stark representation i landstinget skulle måhända en sådan gränsdragning vara av värde. Då besvärsvägen emellertid alltid står öppen för den som anser att landstinget vid ett besluts fattande överskridit sin befogenhet, finner sig länsstyrelsen icke böra framställa något yrkande på denna punkt.

Södermanlands läns landsting anför med instämmande av *länsstyrelsen i länet* följande. Den för landstingen bibehållna friheten att utan snäva gränser vårda »sina angelägenheter» hälsas med tillfredsställelse. Det citerade uttrycket skulle enligt kommittén innefatta en gränsdragning i förhållande till såväl staten som primärkommunerna. Det torde kunna ifrågasättas om

icke med hänsyn härtill uttrycket »sina angelägenheter» borde utbytas mot »sådana länsangelägenheter, vars handhavande icke enligt lag eller författning tillkommer annan». Landstingens arbetsuppgifter är nämligen av den art och omfattning, att det icke bör vara något landstingsintresse att till förfång för dem ytterligare utvidga verksamheten till områden som det ankommer på stat eller primärkommuner att handha.

Skaraborgs läns landsting uttalar sin tveksamhet beträffande lämpligheten av att helt borttaga den vägledning i fråga om landstingens verksamhetsuppgifter som återfinnes i gällande lagstiftning, även om bl. a. ordningsföljden vid uppräknigen av uppgifterna skulle kunna behöva jämkas med hänsyn till att landstingens befattning med sitt områdes hälso- och sjukvård undan för undan kommit att intaga en alltmera framskjuten plats. Med den avfattning kommittén givit sitt allmänna stadgande kan — enligt landstingets mening — för övrigt möjligen viss tvekan komma att råda, huruvida och i vilken omfattning landstingen t. ex. genom anställandet av hälsovårdsinspektörer bör medverka i den verksamhet, som författningsmässigt tillkommer primärkommunernas hälsovårdsnämnder.

Kammarkollegiet samt *länsstyrelserna i Östergötlands, Skaraborgs och Örebro län* avstyrker mera bestämt kommitténs förslag i förevarande del.

Kammarkollegiet gör gällande, att den föreslagna ändringen i själva verket skärper de olägenheter av den nuvarande författningsregleringen som kommittén själv nämnt, samt anför vidare bl. a. följande. Uttalandet, att rättspraxis genom denna nya lydelse får möjlighet till en något friare bedömning av fall, där landsting ansetts ha gått utanför sitt befogenhetsområde, öppnar ett perspektiv av löslighet i kompetensregleringen, som icke är utan vådor. När kommittén fortsättningsvis anger gränsbestämningen mot primärkommunernas uppgifter sålunda, »att landstingskommunen icke må främja intressen och behov, vilkas tillgodoseende ankommer på primärkommunerna enligt den allmänna kompetensregeln i lagstiftningen för dessa kommuner eller bestämmelser i särskilda författningar», förutsätter detta att en klar i lag fixerad gräns för primärkommunernas befogenheter föreligger. Som bekant innebär motsvarande stadgande för primärkommunernas del, att det i huvudsak överlämnats åt rättstillämpningen att bestämma kompetensgränsen.

Kollegiet, som redan vid behandlingen av frågan om den nya kompetensregeln för primärkommunerna anförde betänkligheter mot kommitténs då föreliggande förslag, anser sig icke kunna uraktlåta att påpeka, att en sådan norm för angivande av landstingets kompetens kommer att medföra svårigheter för rättstillämpningen, som måste verka tyngande på besvärmyndigheternas arbete. Från synpunkten av den enskildes rättssäkerhet är olägenheterna enligt kollegiets mening måhända än större. Att allmänheten skulle kunna följa linjerna i rättspraxis rörande den ena eller andra

enhetens kompetens lär vara praktiskt taget uteslutet. Då såsom kommittén själv vitsordat den nuvarande kompetensbestämningen är tillräckligt vid för att landstinget skall kunna fylla sin funktion såsom kommunal enhet, anser sig kollegiet böra avstyrka den föreslagna ändringen.

Länsstyrelsen i Örebro län förklarar sig väl förstå kommitténs syfte att ge bestämmelsen ifråga en smidig utformning, som så nära som möjligt ansluter sig till motsvarande bestämmelse om primärkommunernas verksamhetsområde. Så vitt länsstyrelsen kan finna, har dock stadgandet blivit sådant, att värdet av detsamma kan ifrågasättas. I paragrafen — fortsätter länsstyrelsen — säges sålunda, att landstinget äger vårda »sina angelägenheter», en tämligen självfallen sanning. Vilka dessa landstingets angelägenheter är, beröres däremot icke. Detta framstår som en avsevärd brist. Tillägget »såvitt icke handhavandet *därav* enligt särskilda författningar tillkommer annan» skapar nämligen knappast någon större klarhet, snarare motsatsen, enär det efter ordalagen synes förutsätta, att *alla* för länet gemensamma samhälleliga angelägenheter, exempelvis även sådana som faller inom länsstyrelsens verksamhetsområde, i princip är landstingets, ehuru vissa av dem undantagits från landstingets rådighet genom särskild lagstiftning. Denna konstruktion synes länsstyrelsen icke hållbar, enär landstingsområdet dock är en i tämligen sen tid tillkommen *specialkommun*, skapad för vissa uppgifter, detta i motsats till primärkommunen med dess mera generella verksamhetsfält. Länsstyrelsen förmenar, att en betydande om ock ej uttömmande exemplifikation av landstingets uppgifter vore att föredraga och att sjukvårds- och undervisningsuppgifterna därvid borde nämnas i första hand.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län anser det icke vara motiverat att, för att få överensstämmelse med kommunallagens bestämmelser, ändra den nuvarande definitionen på landstingets uppgifter, vilken enligt länsstyrelsens mening är mera klarläggande och därför att föredraga framför den av kommittén föreslagna. För att den icke skall kunna begränsa landstingets kompetensområde på ett icke önskvärt sätt skulle det dock — yttrar länsstyrelsen — vara lämpligt, att det stundom missledande ordet »gemensamma» utginge och att inledningsorden i paragrafen alltså ändrades att erhålla ungefär följande lydelse: »Landstinget tillkommer att i den ordning denna lag stadgar rådslå och besluta om landstingets angelägenheter rörande etc.». Vidare vill länsstyrelsen — för att landstingets huvudsakliga verksamhetsområde skall tydligare framträda — förorda, att hälso- och sjukvårdsuppgifterna sättes först i uppräkningsordningen.

Under hänvisning till att landstingskommunens uppgifter är begränsade till ett fåtal områden anser *länsstyrelsen i Östergötlands län* det lämpligast med en uppräkningslista av landstingskommunens arbetsuppgifter eller åtminstone de viktigaste av dessa, även om kravet på likformighet med kommunallagen därigenom måste eftersättas.

Departementschefen.

1859 års kommunallagstiftningskommitté, vars förslag låg till grund för 1862 års landstingsförordning, förklarade i sitt betänkande, att gränserna för landstingets verksamhet »icke syntes lämpligen kunna uti bestämda ordalag uttryckas eller genom uppräknig av ärendena punktvis uppdragas». Man hade, som kommittén uttryckte det, valt att avfatta det ifrågavarande stadgandet i allmänna ordalag med ett ganska rymligt omfång.

Den avfattning som stadgandet om landstingets kommunala kompetens enligt detta förslag erhöi har det sedan i huvudsak fått behålla. Enligt 4 § LL tillkommer det landstinget att, i den ordning lagen stadgar, rådslå och besluta om för landstingsområdet gemensamma angelägenheter, vilka avser allmänna hushållningen, jordbrukets och andra näringars utveckling, anstalter för kommunikationsväsendets befordrande, hälso- och sjukvård, undervisning, allmän ordning och säkerhet med mera dylikt, såvitt dessa angelägenheter icke enligt gällande författningar tillhör offentlig myndighets ämbetsåtgärd, ävensom att handha de ärenden i övrigt, som enligt beslut av Kungl. Maj:t och riksdag skall ankomma på landstinget.

Såsom kommunallagskommittén framhåller torde de genom detta stadgande uppdragna gränserna för landstingskommunernas verksamhet på det hela taget vara tillräckligt vida och något starkare behov av en lagändring i syfte att vidga beslutanderätten alltså icke föreligga. När kommittén trots detta föreslår att kompetensbestämmelsen skall omarbetas, har detta närmast skett dels därför att kommittén vill undvika den nuvarande beskrivningen av landstingskommunens uppgifter, vilken kommittén finner ålderdomlig och knappast verklighetstrogen, dels därför att kommittén vill närma bestämmelserna för landstingskommunerna till kommunallagstiftningen i övrigt. Kommittén anser, att som en konsekvens av att stadgandet anpassades efter motsvarande bestämmelse för primärkommunernas del skulle följa att rättspraxis finge möjlighet till en något friare bedömning än hittills.

Det nu gällande kompetensstadgandet för primärkommunerna — vilket oförändrat överflyttats till KL — innehåller att kommun äger att själv, efter vad i lagen närmare angives, vårda sina angelägenheter, såvitt icke handhavandet därav enligt gällande författningar tillkommer annan. Då detta stadgande efter förslag av kommittén infördes genom en lagändring år 1948, var avsikten att därigenom möjliggöra en icke oväsentlig utvidgning av primärkommunernas verksamhet. Jag vill erinra om att därvid i stort sett enighet rådde om behovet av ökade befogenheter för kommunerna, men att meningarna var delade såväl i fråga om principerna för en kompetensutvidgning som beträffande avfattningen av själva kompetensstadgandet.

Kommitténs nu ifrågavarande förslag att bestämma landstingskommunernas kompetens efter förebild av stadgandet för primärkommunerna har icke väckt samma intresse. Detta är i och för sig förklarligt, eftersom spörsmålet när det gäller landstingskommunerna icke i lika hög grad har praktisk betydelse. Remissinstanserna lämnar nu i allmänhet förslaget till kompetensstadgande utan erinran, men flera av dem som närmare behandlat frågan ställer sig tveksamma till eller avstyrker kommitténs lösning. Jag vill i detta hänseende särskilt hänvisa till de synpunkter som anförts av kammarkollegiet, länsstyrelserna i Örebro och Skaraborgs län samt Västmanlands läns landsting. Även landstingsförbundets styrelse, som i och för sig ansett den av kommittén föreslagna formuleringen kunna godtagas, förklarar, att det ur olika synpunkter är önskvärt att det direkt ur lagen framgår vilka uppgifter landstingskommunen har att befatta sig med. Samtidigt framhåller styrelsen emellertid, att det erbjuder betydande svårigheter att i en kortfattad formel sammanfatta dessa uppgifter och att en uppräknig snart nog kan i vissa hänseenden bli föråldrad eller alltför begränsad.

För egen del finner jag spörsmålet om kompetensstadgandets utformning tveksamt. Jag är ense med kommittén däri att landstingskommunens beslutanderätt i princip bör omfatta sådana angelägenheter, vilkas vårdande genom landstingets försorg framstår som berättigat ur allmänna samhällsliga synpunkter. Denna grundsats har emellertid enligt min mening icke kommit bättre till uttryck i kommitténs förslag än i det nuvarande stadgandet. Det av kommittén även i detta sammanhang återopade önskemålet om ett närmande av de landstingskommunala bestämmelserna till kommunallagstiftningen i övrigt är som jag tidigare framhållit i och för sig värt beaktande, men det får givetvis icke leda till likformighet även i sådana hänseenden där sakliga skäl talar för en annan lösning. När det gäller att ange arten och beskaffenheten av de angelägenheter som landstingskommunerna ur allmänna synpunkter bör äga vårda, föreligger enligt min mening icke lika stora svårigheter som i fråga om primärkommunerna. Givet är att en uttömmande uppräknig icke heller i detta fall kan komma i fråga, men en upplysande exemplifiering, anknuten till ett allmänt stadgande, synes mig här vara väl möjlig. Ett bibehållande av en dylik exemplifiering i landstingslagen är enligt min mening av värde och behöver — såsom den nuvarande lagens tillämpning visat — icke komma i strid med landstingskommunernas intresse av rörelsefrihet.

Kommitténs anmärkning att den nuvarande exemplifieringen i viss mån är föråldrad och att den ger en föga träffande bild av landstingskommunernas faktiska verksamhet är givetvis befogad. Uttrycket allmänna hushållningen är numera oklart och torde sakna nämnvärd betydelse. Och som kommittén framhållit är omnämmandet av landstingskommunernas befatt-

ning med allmän ordning och säkerhet nära nog utan täckning i det praktiska livet. Vidare är kommunikationsväsendet endast i ringa omfattning föremål för landstingskommunernas omvårdnad; åtgärder på detta område torde för övrigt i stor omfattning falla inom ramen för stöd åt näringarnas utveckling. Fullständigt självklar är emellertid å andra sidan den ytterst dominerande roll som hälso- och sjukvården spelar i landstingskommunernas verksamhet. Väsentliga och obestridliga uppgifter har landstingskommunerna vidare på undervisningens område, i fråga om viss social verksamhet samt när det gäller att stödja jordbrukets och andra näringars utveckling. De landstingskommunala uppgifter som nu nämnts kan enligt min mening i stort sett antagas komma att bestå såsom påkallade ur allmänna samhällseliga synpunkter, men det är icke uteslutet att någon av dem kan förlora sin betydelse. Det är vidare uppenbart, att åtskilliga andra sådana uppgifter finns och att flera sådana kan antagas tillkomma på grund av samhällsförhållandenas fortsatta utveckling. Det kan därför endast bli fråga om exemplifiering av vad landstingskommunerna äger lägga under sin verksamhet.

Vad jag nu anfört leder mig till att föreslå, att det av kommittén förordade kompetensstadgandet — att landstingskommun äger vårda sina angelägenheter, såvitt icke handhavandet därav enligt särskilda författningar tillkommer annan — utfylles med en belysande exemplifiering på sådana angelägenheter som ur allmänna samhällseliga synpunkter bör kunna ankomma på landstingskommunerna. Det synes mig därvid självfallet att nämna hälso- och sjukvård i främsta rummet. Vidare bör enligt min mening upptagas undervisning, socialvård samt jordbrukets och andra näringars utveckling. Exemplifieringen bör liksom i den nuvarande lagen avslutas med orden »med mera dylikt».

Jag är angelägen framhålla, att det i intet avseende är fråga om att inskränka landstingskommunernas befogenheter. Även med den av mig föreslagna formuleringen torde rättspraxis få möjlighet till en något friare bedömning än hittills. Det är i detta sammanhang särskilt att märka, att ordet gemensamma, som tidigare för primärkommunernas del ansetts medföra hinder för den kommunala verksamhetens utsträckande i vissa fall, nu skulle utgå även ur landstingslagen. Bland de i exemplifieringen upptagna områdena är det endast socialvården som saknar motsvarighet i den gamla lagen. Jag vill understryka, att socialvården i trängre bemärkelse regleras genom speciallagstiftning och att den för primärkommunerna gällande grundsatsen om förbud mot att på detta område utan stöd av författning lämna understöd åt enskilda personer bör äga tillämpning även för landstingskommunernas del. Emellertid finns det inom socialvården i mera vidsträckt mening ett ganska omfattande fält, där landstingskommunerna — delvis utan särskilt åläggande — gjort och även framdeles bör

kunna göra väsentliga insatser. För att erinra om detta förhållande bör enligt min mening socialvården ingå i exemplifieringen, även om någon ändring i gällande rätt därmed icke är avsedd.

De synpunkter som kommittén anfört beträffande kompetensområdets avgränsning i förhållande till staten och primärkommunerna kan jag i stort sett biträda. Och beträffande utformningen av kompetensstadgandet i de delar jag icke förut särskilt berört kan jag också ansluta mig till kommittén.

I fråga om tillämpningen av det föreslagna stadgandet vill jag slutligen framhålla att det — om än icke i fullt samma grad som beträffande primärkommunerna — i stort sett torde bli en uppgift för rättstillämpningen att närmare ange gränserna för landstingskommunernas verksamhet samt att det enligt min mening ligger ett väsentligt värde i att praxis därvid har en jämförelsevis stor frihet.

5. Vissa frågor rörande landstingets arbetsformer m. m.

Gällande bestämmelser om landstingsmöte och ordningen för ärendenas handläggning därstädes återfinnes i 3 och 4 kap. LL. Det förstnämnda av dessa kapitel bär rubriken Om landstingsmöte och om förslagsrätt till landstinget samt om hinder för och ersättning åt landstingsman. Det senare kapitlet är betitlat Om landstingets förhandlingar. Kommunallagskommittén har funnit möjligt att sammanföra alla hithörande bestämmelser i ett kapitel. Den nuvarande omständliga kapitelrubriceringen har därvid undvikits, och vidare har innehållet disponerats i nära anslutning till förslaget till kommunallag.

Det ifrågavarande kapitlet, som i kommitténs förslag ges rubriken Om landstingsmöte, upptager de skilda bestämmelserna i följande ordning. Till en början behandlas tid och plats för lagtima möte samt förslagsrätt vid sådant möte. Sedan stadgas när landstinget skall sammanträda till urtima möte, hur urtima möte skall kungöras och vilka ärenden sådant möte må besluta om. De därpå följande bestämmelserna äger tillämpning vid såväl lagtima som urtima möte. Först regleras förfarandet vid landstingsmans avgång eller förhinder samt avsägelse, varefter följer en rad bestämmelser om själva förhandlingsordningen. Kapitlet avslutas med stadganden om ersättning åt landstingsman.

I det följande behandlas vissa frågor, som väckt särskilt intresse bland remissinstanserna. Övriga delar av ifrågavarande kapitel kommer att beröras i specialmotiveringen.

A. Om tid och plats för lagtima möte.

Gällande bestämmelser m. m.

Enligt 16 § LL sammanträder landstinget utan särskild kallelse till lagtima möte varje år den första måndagen i oktober månad. Sammanträdes-

ort är länets residensstad; dock må länsstyrelsen utsätta annan sammanträdesort om föregående landsting begärt det eller inträffade utomordentliga händelser påkallar ett sådant förordnande.

Bestämmelsen om tid för landstings lagtima möte har sedan landstingsinstitutionens tillkomst flera gånger jämkats. Den senaste ändringen genomfördes år 1949, på förslag av kommunallagskommittén.

Stadgandet om sammanträdesort har däremot till sitt innehåll varit oförändrat ända sedan tillkomsten av 1862 års landstingsförordning.

Kommunallagskommittén.

Beträffande tiden för lagtima möte föreslår kommunallagskommittén icke någon ändring i gällande bestämmelser (jämför 19 § i lagförslaget).

Däremot förordar kommittén en något ändrad ordning för utsättande av annan plats för lagtima möte än länets residensstad. Kommittén erinrar om att länsstyrelsen enligt nuvarande bestämmelser kan utsätta annan samlingsort bl. a. på därom av föregående landsting gjord framställning. En årlig framställning från landstinget i de fall där landstinget regelmässigt samlas på annan ort än residensstaden synes emellertid kommittén icke behöfvlig. Detta är — fortsätter kommittén — för närvarande fallet i Kalmar läns norra landstingsområde, där landstinget sammanträder i Västervik. Här göres visserligen trots lagens uttryckliga bestämmelse ingen årlig framställning i saken till länsstyrelsen; till stöd för landstingets rätt att hålla sina möten i Västervik åberopas nämligen en föreskrift härom i det kungl. brev av år 1864, vari förordnades om länets uppdelning på två landsting. Oavsett om denna föreskrift numera har någon giltighet synes en jämkning i den ifrågavarande bestämmelsen påkallad även därav att landstingsmötena i Stockholms län avses att förläggas till ort utom residensstaden Stockholm, sedan en för landstinget planerad förvaltningsbyggnad blivit uppförd (i Solna). Med hänsyn till dessa förhållanden föreslår kommittén, att förevarande bestämmelse ändras så, att länsstyrelsens bestämmande av annan sammanträdesort än residensstaden icke såsom nu måste avse visst landstingsmöte utan kan ges mer permanent giltighet.

Remissyttrandena.

Frågan om tiden för lagtima möte har berörts av *svenska landstingsförbundets styrelse*, som anför att, även om ur olika synpunkter en senare sammanträdestid vore att föredraga, detta likväl icke lär gå att realisera.

I övrigt har nämnda fråga icke uttryckligen behandlats i något remissyttrande.

Väsentligt större intresse har då spörsmålet om platsen för mötet väckt. Alla de remissinstanser som särskilt gått in på denna fråga har i

ett eller annat avseende funnit anledning till erinran mot kommitténs förslag.

Styrelsen för svenska landstingsförbundet menar visserligen, att länsstyrelsen bör ha befogenhet att »i anseende till inträffade utomordentliga händelser» utsätta annan sammanträdesort än residensstaden i länet. Där emot anser styrelsen, att under normala förhållanden landstinget självt bör få bestämma, om det vill hålla möte på annan ort än nämnda stad, och att därför en modifiering av lagtexten är motiverad.

I detta yttrande instämmer *landstingen i Värmlands, Gävleborgs och Västerbottens län. Jönköpings läns landsting*, som är av samma mening, framhåller att det synes väl omständligt och icke påkallat av några säkerhetsskäl, att ett landsting — om det under normala tider finner sig böra sammanträda annorstädes än i residensstaden — skall vara nödsakat att vända sig till länsstyrelsen.

För tanken att landstinget under normala förhållanden självt bör få bestämma sammanträdesorten uttalar sig vidare *länsstyrelsen i Stockholms län* samt *landstingen i Stockholms, Malmöhus, Älvsborgs och Skaraborgs län* ävensom *Kalmar läns norra landsting. Länsstyrelsen i Jönköpings län* anser, att bestämmanderätten i förevarande fall bör ankomma på landstinget eller dess förvaltningsutskott men att länsstyrelsen i god tid före mötet bör underrättas om beslutet.

Malmöhus läns landsting har närmare utvecklat skälen för sin ståndpunkt. Sålunda anför landstinget, att det kan diskuteras, om icke dess möten borde avhållas inom själva landstingsområdet och icke, som nu är fallet, i Malmö stad. Vad som enligt landstingets mening närmast torde kunna tala för att landstinget sammanträder i Malmö är den förbindelse som består mellan landstinget och de länsmyndigheter, framförallt länsstyrelsen, som är placerade i staden. Landstinget har dock svårt att förstå, varför denna förbindelse under de få dagar landstingsmötet pågår skulle vara av den betydelse, att mötet endast med länsstyrelsens medgivande kan förläggas å annan ort. Vad som däremot synes landstinget vara av praktisk betydelse är att dess förvaltningsutskott och kansli är beroende av snabb och omedelbar kontakt med landstingsområdet och de olika landstingsinrättningarna inom detta, främst staden Lund med dess stora antal betydelsefulla landstingsinrättningar. För förvaltningsutskottet och kansliet gäller enligt landstingets mening otvivelaktigt, att det är en betydlig nackdel att utskottets sammanträdeslokaler och kansliet icke är förlagda till Lund. De relativt obetydliga olägenheter som skulle uppstå därigenom att landstingsmötet och kansliet förlades till Lund synes landstinget övervägas av förmånerna med en placering därstädes. Landstinget meddelar, att förhandlingar pågår mellan representanter för förvaltningsutskottet och representanter för staden om placering och planering av lokaler för ända-

målet i Lund. Under återopande härav hemställer landstinget att 19 § avfattas så att landstinget självt får bestämma var dess möten skall hållas.

Samtliga de remissinstanser som nu nämnts utgår från att länsstyrelsen även i fortsättningen bör äga att »i anseende till inträffade utomordentliga händelser» utsätta särskild sammanträdesort.

Hallands läns landsting anför däremot, utan reservation, att befogenheten att bestämma annan sammanträdesort än residensstaden bör tillkomma landstinget självt eller dess förvaltningsutskott.

En mera bestämd ståndpunkt i detta hänseende intar *länsstyrelsen i Blekinge län*, som bl. a. anför följande. Att koppla in länsstyrelsen i förevarande sammanhang synes ej nödvändigt i annan ordning än att det bör åligga landstinget att, om fråga uppkommer om ändrad sammanträdesort, inhämta länsstyrelsens yttrande häröver. Ett dylikt yttrande har sin betydelse framför allt i tider, då krig rasar eller krigsfara uppkommit eller andra utomordentliga händelser inträffat. Länsstyrelsens kännedom om förhållandena härvidlag och om lämpligheten av olika orter såsom sammanträdesorter får anses betydelsefull.

Slutligen gör *Göteborgs och Bohus läns landsting* gällande, att föreskriften om att landstingsmöten skall förläggas till länets residensstad på längre sikt kan medföra olägenheter i de län, där residensstäderna icke tillhör landstinget. Om landstinget i ett sådant län skulle finna med sin fördel förenligt att flytta sitt kansli till annan stad, dit en större del av verksamheten är koncentrerad, kan det knappast vara rimligt att länsstyrelsens tillstånd skall krävas för att få förlägga landstingets möten till den staden. Huvudregeln bör enligt landstingets mening i stället vara att landstingets möten skall hållas i den stad, där landstingets kansli är förlagt.

Departementschefen.

Bestämmelser om tid och plats för lagtima möte har sedan landstingsinstitutionens tillkomst funnits intagna i den för landstingen gällande författningen.

I fråga om tiden för mötet har bestämmelserna flera gånger ändrats. Senast skedde detta år 1949, då sammanträdestiden efter förslag av kommunallagskommittén fastställdes till den första måndagen i oktober månad. I denna bestämmelse har icke nu ifrågasatts någon ändring. För egen del finner jag — bl. a. med hänsyn till att frågan så nyligen varit föremål för prövning — icke skäl att avvika från den nuvarande ordningen på denna punkt och tillstyrker alltså kommitténs förslag.

Beträffande p l a t s e n för lagtima möte gäller nu — liksom enligt 1862 års landstingsförordning — att landstinget sammanträder i länets residensstad men att länsstyrelsen kan utsätta annan sammanträdesort om före-

gående landsting begärt det eller det finnes påkallat »i anseende till inträffade utomordentliga händelser».

Kommitténs förslag till landstingslag innebär i förevarande del endast en mindre jämkning av bestämmelsen om befogenhet för länsstyrelsen att på landstingets begäran utsätta annan sammanträdesort än residensstaden. Genom att utbyta orden »på därom av föregående landsting gjord framställning» mot »på därom av landstinget gjord framställning» har kommittén velat vinna att länsstyrelsens beslut i frågan icke som nu måste avse visst landstingsmöte utan kan ges mer permanent giltighet.

Åtskilliga remissinstanser har uttalat sig för en annan reglering av sammanträdesorten än den kommittén förordat. Svenska landstingsförbundets styrelse, ett tiotal landsting och två länsstyrelser anser sålunda, att länsstyrelsen visserligen bör ha befogenhet att »i anseende till inträffade utomordentliga händelser» utsätta annan sammanträdesort än residensstaden, men att under normala förhållanden landstinget självt bör få bestämma om det vill hålla möte på annan ort. Två remissinstanser — en länsstyrelse och ett landsting — vill gå ännu längre och helt taga bort länsstyrelsens bestämmanderätt i fråga om sammanträdesorten. Även andra förslag har framkommit.

Enligt min mening är det förenat med uppenbara praktiska fördelar, att för varje landsting finnes en bestämd sammanträdesort, och i det stora flertalet fall torde det framstå som självklart att denna ort bör vara länets residensstad, där ju som regel även landstingets kansli är beläget. I de fall då residensstaden icke tillhör landstingskommunen kan emellertid frågan vara att bedöma på annat sätt. Beträffande Kalmar läns norra landsting föreligger speciella omständigheter, då ju residensstaden är belägen på ett visst avstånd från landstingskommunens område. Men även för andra landsting kan det bli aktuellt att regelbundet förlägga landstingsmötena till annan ort än residensstaden. Som exempel kan nämnas, att Stockholms läns landsting planerat att uppföra en förvaltningsbyggnad i Solna och där hålla även landstingets möten samt att Malmöhus läns landsting — enligt vad det uppger i sitt remissyttrande — inlett förhandlingar med Lunds stad om att inrätta lokaler för kansli och landstingsmöte i staden. Det synes mig naturligt att landstinget självt i dylika fall skall kunna bestämma en annan stadigvarande sammanträdesort än residensstaden. Otvivelaktigt kan det även eljest — utan att utomordentliga händelser inträffat — tänkas föreligga särskilda omständigheter, som gör det befogat att landstingsmöte vid ett eller flera tillfällen hålles annorstädes än i residensstaden, exempelvis på en ort där landstingskommunen har stora anläggningar. Också i sådana fall bör det enligt min mening stå landstinget fritt att självt utsätta sammanträdesorten. Att i lagen uppställa särskilda förutsättningar för ett dylikt beslut torde icke vara erforderligt. Sammanfattningsvis vill jag säga att även om huvudregeln bör vara att landstinget

sammanträder i residensstaden, bör det kunna överlämnas åt landstingen själva att under normala förhållanden bestämma annan sammanträdesort, vare sig tillfälligt eller med mera permanent giltighet. Att tillerkänna förvaltningsutskotten någon befogenhet i förevarande avseende anser jag däremot icke påkallat.

Jag finner det emellertid lämpligt att länsstyrelserna fortfarande får möjlighet att i extraordinära fall ändra den bestämda sammanträdesorten. Detta bör givetvis gälla vare sig det är fråga om residensstaden eller om ort, som landstinget bestämt. I sakens natur ligger, att en undantagsföreskrift som den förevarande endast mycket sällan kan komma i tillämpning.

B. Förslagsrätt vid lagtima möte och tiden för avgivande av förslag.

Gällande ordning och grunderna därför.

Ifrågavarande ämnen avhandlas i 17 § 1 mom. LL, som i huvudsak innehåller följande.

Rätt att vid lagtima möte väcka förslag tillkommer länsstyrelsen, medlem av landstinget samt förvaltningsutskottet.

För att kunna komma under behandling skall förslag vara avlämnat till landstingets expedition senast den 15 augusti, dock må förvaltningsutskottet väcka förslag även efter nämnda tid men ej senare än fjorton dagar före början av landstingets möte.

Vad nu sagts om tiden för förslags avlämnande utgör icke hinder för landstinget att, då synnerligen viktiga skäl så föranleder, genom särskilt beslut medge upptagande till behandling av förslag, som blivit väckt senare, dock sist första dagen av landstingets möte.

Det kan anmärkas, att för beslut av nyss nämnt slag erfordras kvalificerad majoritet (jämför 33 § 2 mom. LL).

Bestämmelsen om vilka som har rätt att väcka förslag har kvarstått oförändrad sedan LL:s tillkomst. I sitt betänkande med förslag till lag om landsting hade kommunalförfattningssakkunniga föreslagit en regel om rätt för landstingets olika förvaltningsstyrelser att inom respektive verksamhetsfält avge förslag till landstinget (SOU 1923:18 s. 140). De sakkunnigas förslag på denna punkt blev emellertid icke upptaget i propositionen med förslag till landstingslag vid 1924 års riksdag. Såsom motivering för sitt ställningstagande i denna fråga anförde föredragande departementschefen bl. a. betänkligheter mot att så länge sjukhusförvaltningens organisation väntade på sin lösning företaga en mera genomgripande ändring i de bestämmelser, som reglerade sjukhusstyrelsernas verksamhet.

Den åsyftade omorganisationen av landstingens sjukhusförvaltning har sedermera kommit till stånd. Av särskild betydelse för de ändringar som

genomförts har varit den år 1940 antagna sjukhuslagen och vissa samtidigt därmed beslutade bestämmelser i LL ävensom den samma år utfärdade sjukhusstadgan. Genom denna reform ställdes landstingens hälso- och sjukvårdande verksamhet under ledning av en hälso- och sjukvårdsberedning respektive en särskild hälsovårds- och en särskild sjukvårdsberedning. I fråga om de olika sjukvårdsorganens förslagsrätt innebär de nya bestämmelserna följande. Sjukhusdirektion skall före den 1 juli varje år till sjukvårdsberedningen insända förslag till utgifts- och inkomststat för nästkommande år (18 § sjukhusstadgan). Sjukvårdsberedningen åligger i sin tur att till landstinget avge utlåtande och förslag i anledning av såväl de särskilda sjukhusdirektionernas förslag till avlönings- samt utgifts- och inkomststater som ock övriga av direktionerna gjorda framställningar, vilka avser åtgärd av landstinget (4 § sjukhuslagen). Slutligen åligger det förvaltningsutskottet samfällt att med eget yttrande till landstinget överlämna på landstingets handläggning ankommande framställningar från de organ, som handhar ledningen och förvaltningen av sjukhusen (3 § sjukhuslagen, 40 § LL). Med sistnämnda föreskrifter avses enligt motiven bl. a., att sådana framställningar och förslag från hälso- och sjukvårdsberedning, som är avsedda att underställas landstingets prövning, alltid skall inges till samfällda förvaltningsutskottet, som har att med eget yttrande överlämna dem till landstinget.

Vad härefter angår frågan om tiden för avgivande av förslag till landstinget stadgade LL ursprungligen, att förslagen skulle avlämnas senast den 1 augusti. 1946 års riksdag beslöt emellertid att förslagstiden skulle förkortas till den 15 juli. I samband med den år 1949 beslutade framflyttningen av tiden för landstingsmötets början fick den ifrågavarande bestämmelsen, enligt förslag av kommunallagskommittén, sin nuvarande lydelse.

Kommunallagskommittén.

Beträffande förslagsrätten erinrar kommunallagskommittén om att det såtillvida består en skillnad mellan landsting och primärkommuner, att primärkommunernas administrativa organ är berättigade att ettbart inom sitt förvaltningsområde väcka förslag hos fullmäktige (jämför numera 18 § KL), medan bland landstingskommunens nämnder och styrelser blott förvaltningsutskottet tillerkänts rätt att direkt till landstinget ingå med förslag. Under hänvisning till de förut nämnda bestämmelserna i sjukhuslagen och sjukhusstadgan konstaterar kommittén emellertid, att de lokala sjukvårdsorganen — oaktat de saknar omedelbar förslagsrätt — icke är betagna att få sina framställningar prövade av landstinget. Kommittén anför vidare. Sjukvårdsberedningen är skyldig att med eget yttrande redovisa dylika förslag till samfällda förvaltningsutskottet, och detta har att på samma sätt föra dem vidare till landstinget. De olika direktionernas och styrelsernas mate-

riella initiativrätt kan sålunda icke anses beskuren genom dessa bestämmelser, vilka i stället gäller ordningen för förslagets ingivande och förberedande behandling. Denna ordning garanterar å sin sida, att alla sjukvårdsbehov i länet blir underkastade gemensam granskning och prövning på beredningsstadiet, varvid lokala och andra intressen kan vägas mot varandra. I det sammanfattande förslag, som förvaltningsutskottet sedermera avger till landstinget, erhåller landstinget en allsidig bild av sjukvårdens läge och behov.

Kommittén anmärker att det, beträffande framställningar och förslag från landstingets övriga specialstyrelser, visserligen icke finns bestämmelser motsvarande dem för de sjukvårdande organen men att man i praxis torde iakttaga en liknande ordning som för dessa. Sålunda redovisas enligt kommitténs uppgift de olika styrelsernas årliga anslagsäskanden i förvaltningsutskottets förslag till utgifts- och inkomststat. Också andra framställningar lär regelmässigt av förvaltningsutskottet bringas till landstingets kännedom och under dess behandling.

Kommittén föreslår nu en uttrycklig bestämmelse om att specialnämnderna skall äga väcka förslag hos landstinget med föreskrift tillika att sådant förslag skall inges till förvaltningsutskottet (20 § 1 mom. i lagförslaget). Därvid framhåller kommittén, att detta icke torde innebära någon egentlig ändring i sak samt att initiativrätten självfallet är begränsad till angelägenheter inom respektive nämnds förvaltningsområde.

I fråga om tiden för avgivande av förslag från specialnämnd förordar kommittén, att sådant förslag skall inlämnas före den 1 juli, där ej annan tid bestämmes av förvaltningsutskottet. Såsom skäl härför anger kommittén, att förvaltningsutskottet skall hinna underkasta förslaget den granskning som åvilar utskottet i dess egenskap av obligatorisk beredningsinstans. Kommittén framhåller, att tidsangivningen i fråga överensstämmer med den som kommittén i annat sammanhang föreslår beträffande avlämnandet av de olika nämndernas förslag till utgifts- och inkomststat (jämför 60 § i lagförslaget).

Den föreslagna ordningen gäller — anför kommittén vidare — såväl hälso- och sjukvårdsnämnden som övriga nämnder, alltså bl. a. landstings- sjukhusens direktions. Att i detta sammanhang omnämna den befattning, som sjukvårdsnämnden enligt sjukhuslagstiftningen har att taga med förslag från direktionerna synes kommittén onödigt. Emellertid torde det kunna antagas, att direktionerna såsom hittills varit fallet vanligen kommer att inge sina framställningar direkt till sjukvårdsnämnden, eftersom denna ändock har att yttra sig i alla ärenden rörande sjukvården. För att avge sina förslag i denna ordning bör direktionerna enligt kommitténs mening i allmänhet få uttytja tiden fram till den 1 juli. Med hänsyn härtill och för att bereda sjukvårdsnämnden rådrum för dess behandling

av dylika framställningar synes det kommittén, att förvaltningsutskottet med stöd av de föreslagna bestämmelserna bör utsträcka förslagstiden för sjukvårdsnämnden i erforderlig mån.

Kommittén framhåller, att de förslag som inkommit från de särskilda nämnderna skall av förvaltningsutskottet avlämnas till landstinget inom samma tid som är stadgad för utskottets egna framställningar. Att särskilt erinra härom i lagtexten har kommittén icke ansett erforderligt.

Vad angår tiden för avgivande av förslag från annan än specialnämnd innebär kommitténs lagförslag ett bibehållande av de regler som nu gäller. Tiden skall alltså utgå den 15 augusti, dock med rätt för förvaltningsutskottet att väcka förslag även därefter men ej senare än fjorton dagar före början av landstingets möte.

Det bör emellertid anmärkas, att kommittén — såsom senare skall närmare utvecklas — förordar slopande av kravet på kvalificerad majoritet för beslut att upptaga förslag som väckts efter förslagstidens utgång.

Remissyttrandena.

De i förevarande avsnitt behandlade spörsmålen har givit åtskilliga remissinstanser anledning till särskilda yttranden.

Kommitténs lösning av frågan om förslagsrättens omfattning har i stort sett godtagits eller lämnats utan erinran.

Svenska landstingsförbundets styrelse framhåller, att förslagsrätt redan tidigare i praktiken förelegat även för annan nämnd än förvaltningsutskott, eftersom det hört till undantagen att dylikt förslag icke av förvaltningsutskottet redovisats för landstinget. I realiteten kommer förslaget därför enligt styrelsens mening knappast att betyda någon större ändring.

Till detta yttrande ansluter sig *landstingen i Jönköpings, Värmlands, Gävleborgs och Västerbottens län*; och på liknande sätt uttalar sig även *Skaraborgs och Älvsborgs läns landsting*.

Södermanlands läns landsting anser det böra klart utsägas i lagen, att specialnämnds förslagsrätt endast avser ärenden som faller inom ramen för den verksamhet nämnden är satt att förvalta.

På liknande sätt uttalar sig *länsstyrelsen i Södermanlands län*.

Blekinge läns landsting anför under instämmande av *länsstyrelsen i länet*, att förslagsrätt uppenbarligen bör bibehållas i *länsstyrelse*, då det gäller styrelsens *egna* förslag, men att anledning ej synes föreligga att enbart passerandet av länsstyrelsens diarium skall grunda skyldighet att förelägga landstinget ett ärende.

Denna synpunkt har närmare utvecklats av *Göteborgs och Bohus läns landsting* och *länsstyrelsen i detta län*. Landstinget anmärker, att den nuvarande ordningen för att bringa framställningar från olika institutioner, föreningar och enskilda under landstingets prövning synes föga rationell.

Enligt landstinget har den praxis utvecklats sig, att praktiskt taget alla sådana framställningar inges till länsstyrelsen, som vidarebefordrar dem till landstinget varvid länsstyrelsens remiss uppfattas som förslag att ärendet skall upptagas till prövning. Då det knappast torde förekomma, att länsstyrelsen vägrar att vidarebefordra en framställning, innebär förfarandet enligt landstingets mening en onödig omgång. Landstinget föreslår, att det uttryckligen anges i lagen att framställning från annan än länsstyrelse, nämnd eller landstingsledamot skall inges till förvaltningsutskottet senast den 15 juli och att framställningen därifrån skall vidarebefordras till landstinget, om icke förvaltningsutskottet enhälligt beslutar avvisa framställningen. Genom kravet på enhällighet avser landstinget att vinna garanti för att endast uppenbart olämpliga eller omöjliga framställningar kommer att avvisas av utskottet. — *Länsstyrelsen* instämmer i landstingets anmärkning och framhåller därvid, att länsstyrelsens rätt att väcka förslag onekligen fått en av lagstiftaren icke åsyftad omfattning, då landstinget ansett sig tvingat att taga upp sådana framställningar som länsstyrelsen utan granskning vidarebefordrat. Om såsom landstinget föreslagit framställning kunde få inges till förvaltningsutskottet och endast ett enhälligt utskott finge vägra att vidarebefordra densamma, finns enligt länsstyrelsens mening anledning hoppas att länsstyrelserna skulle såsom eget förslag upptaga endast sådana framställningar som det anses särskilt angeläget att stödja.

Även den av kommittén förordade bestämmelsen om tiden för avgivande av förslag från specialnämnd har i stort sett godtagits eller lämnats utan erinran.

Svenska landstingsförbundets styrelse framhåller — under instämmande av *landstingen i Jönköpings, Värmlands, Gävleborgs och Västerbottens län* — att det synes vara riktigt att framställning från specialnämnd inges inom samma tid som gäller för budgetförslagen.

Från några håll framställs emellertid önskemål om ändring av förslaget på förevarande punkt.

Malmöhus läns landsting och *länsstyrelsen i detta län* anser att man, för att få så god tid som möjligt för beredning av ärendena, bör fastställa i lagen att förslag av annan nämnd än förvaltningsutskott skall inges före den 1 juni. Samma mening har *Kristianstads läns landsting*. Sistnämnda landsting erinrar om att en framflyttning av tiden till den 1 juni förutsätter ändring även av 18 § sjukhusstadgan. Visserligen ger lagförslaget förvaltningsutskottet möjlighet att bestämma tidigare inlämningsdag, men landstinget finner det angeläget att tidpunkten fixeras i lagen.

Örebro läns landsting och *länsstyrelsen i samma län* finner det önskvärt, att det kunde stadgas skyldighet för specialnämnderna att inge sina förslag före den 15 juni.

Länsstyrelsen i Uppsala län vänder sig mot kommitténs uttalande att förvaltningsutskottet synes böra utsträcka förslagstiden för sjukvårdsnämnden i erforderlig mån. På denna punkt anser sig länsstyrelsen böra framhålla att, om man förutsätter att behov av utsträckt förslagstid regelmässigt kommer att föreligga för sjukvårdsnämnden, synes det mera ändamålsenligt att lagfästa en sådan tid än att göra den beroende av förvaltningsutskottets gottfinnande.

Den av kommittén förordade bestämmelsen om tiden för avgivande av förslag från annan än specialnämnd har visserligen i flertalet remissyttranden lämnats utan erinran, men åtskilliga remissinstanser, som tagit upp spørsmålet till behandling, har uttalat en från kommittén avvikande mening.

Länsstyrelsen i Blekinge län, Kalmar läns södra landsting samt *landstingen i Uppsala, Kristianstads* och *Västmanlands län* finner det önskvärt, att motionstiden får utgå den 1 augusti. Som skäl härför åberopas i huvudsak, att förvaltningsutskotten behöver få längre beredningstid än för närvarande samt att tiden för tryckning och delgivning av landstingens handlingar är väl kort.

Flera remissinstanser går än längre och vill, att motionstiden skall sluta redan den 15 juli. Hit hör *Södermanlands läns landsting*, som under instämmande av *länsstyrelsen i samma län* anför följande.

När förslagstiden nu är fastställd till den 15 augusti blir den tid, som kommer att stå till förfogande för ärendets beredning, dess behandling inom avdelning av förvaltningsutskottet och därefter i samfällda utskottet alldeles för kort. I de landsting, där större tryckeri icke står till förfogande på kansliorten, måste vad som skall inflyta i landstingstrycket i regel avlämnas senast den 1 september för att, såsom önskvärt är, i god tid före landstingsmötet kunna tillställas landstingsmännen. Det framstår för landstinget som mera angeläget, att landstingsmännen i god tid före landstingsmötet beredes tillfälle få del av förekommande ärenden än att ha en något förlängd motionstid. En sådan måste också motverka möjligheterna till en ur alla synpunkter önskvärd och lämplig systematik i fråga om landstingstrycket. Förslagstiden synes därför enligt landstinget böra fastställas till den — — — 15 juli.

Malmöhus läns landsting framhåller med skärpa, att det för närvarande — bl. a. av tryckeritekniska skäl — är förenat med betydande svårigheter att på ett lämpligt och önskvärt sätt bereda landstingsärendena samt att det därför synes högst angeläget att motionstiden flyttas till den 15 juli. — Av samma mening som landstinget är *länsstyrelsen i Malmöhus län*, och på liknande sätt — ehuru ej så kategoriskt — uttalar sig även *Göteborgs och Bohus läns landsting*.

Norrbottens läns landsting gör gällande att den nu stadgade tiden — senast den 15 augusti — erfarenhetsmässigt visat sig vara mindre lämplig

och att det skulle vara synnerligen värdefullt, om det i den nya landstingslagen bestämdes att framställningar skulle vara inlämnade senast den 15 juli. Ett undantag från denna regel kunde dock enligt landstingets mening vara motiverat beträffande de enskilda landstingsmännens motionsrätt, som landstinget därför föreslår skall få utövas enligt nu gällande bestämmelser.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser också, att landstingsmännen själva bör få åtnjuta längre motionstid än övriga förslagsställare. Däremot synes det länsstyrelsen som om samtliga framställningar från annan än landstingsman borde kunna avges till förvaltningsutskottet före den 1 juli, där ej annan tid bestämmes av utskottet.

Departementschefen.

Reglerna om förslagsrätt vid lagtima landstingsmöte hör till de områden, där de av kommunallagskommittén föreslagna ändringarna i huvudsak innebär att vad som redan tillämpas lagfästes.

Enligt LL tillkommer sådan förslagsrätt länsstyrelsen, landstingsman och förvaltningsutskottet. På grund av stadganden i sjukhuslagen och sjukhusstadgan har emellertid landstingskommunens sjukvårdande organ en omfattande initiativrätt på sitt område. Det åligger sålunda sjukhusdirektionen att före den 1 juli varje år till sjukvårdsberedningen insända förslag till utgifts- och inkomststat för nästkommande år, och sjukvårdsberedningen har sedan i sin tur att avge utlåtanden och förslag i anledning av dessa och andra framställningar från direktionens sida. Vidare ankommer det på samfällda förvaltningsutskottet att med eget yttrande till landstinget överlämna de på landstingets handläggning ankommande framställningarna från organ, som handhar ledningen och förvaltningen av sjukhusen. Motsvarande bestämmelser finns visserligen icke beträffande framställningar och förslag från landstingskommunens övriga specialstyrelser, men i praxis torde man även i dessa fall tillämpa en liknande ordning.

Då kommittén nu föreslår en uttrycklig bestämmelse, genom vilken även annan nämnd av förvaltningsutskottet — alltså både hälso- och sjukvårdsstyrelsen och övriga specialnämnder — tillerkännes rätt att väcka förslag vid lagtima möte, understryker kommittén, att denna ordning icke torde innebära någon ändring i sak. Vidare framhåller kommittén, att initiativrätten i fråga självfallet är begränsad till angelägenheter inom respektive nämnds förvaltningsområde.

Den av kommittén sålunda förordade regleringen av förslagsrättens omfattning har av remissinstanserna i huvudsak lämnats utan erinran och själv anser jag mig kunna biträda densamma. Vad som från ett par håll anförts om att det borde utsägas i lagen att specialnämnds förslagsrätt endast avser ärenden, som faller inom ramen för nämndens verksamhet, för-

tjänar enligt min mening icke beaktande. Liksom kommittén finner jag denna begränsning självfallen.

I detta sammanhang vill jag också beröra vad några remissinstanser anfört beträffande tillämpningen av länsstyrelses förslagsrätt. Enligt dessa remissinstanser har den praxis utbildat sig att bl. a. föreningar och enskilda till länsstyrelsen inger framställningar om åtgärder från landstingets sida och att länsstyrelsen utan närmare granskning vidarebefordrar framställningarna till landstinget med påföljd att landstinget anser sig ha att behandla framställningarna som länsstyrelsens egna förslag. Denna praxis har givit landstinget och länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anledning föreslå att det i landstingslagen infördes ett stadgande att framställning från annan än länsstyrelse, nämnd eller landstingsledamot skall inges till förvaltningsutskottet och att framställningen därifrån skall vidarebefordras till landstinget, om icke utskottet enhälligt beslutar avvisa densamma. — En sådan utvidgning av förslagsrätten som här förordas kan jag icke finna befogad. Såsom länsstyrelsen i sitt remissyttrande antytt har den tillämpning av bestämmelsen om länsstyrelses förslagsrätt som ifrågavarande praxis innebär säkerligen icke varit avsedd av lagstiftaren vid bestämmelsens tillkomst. Enligt min mening bör visserligen länsstyrelsen, om skäl därtill anses föreligga, upptaga en inkommen framställning som sitt eget förslag och avlämna detta förslag till landstinget. Ärendets karaktär av länsstyrelsens förslag bör därvid framgå. Om länsstyrelsen däremot icke vill behandla framställningen på detta sätt eller icke ingå i närmare prövning av saken, synes det lämpligt att länsstyrelsen — i stället för att vidarebefordra framställningen till landstinget — överlämnar ärendet till förvaltningsutskottet. Det torde sedan få ankomma på utskottet att i vanlig ordning pröva, om ärendet skall läggas fram för landstinget.

I fråga om tiden för avgivande av förslag anser jag i likhet med kommittén, att det icke finns någon anledning att frågå den nuvarande allmänna motionstiden (senast den 15 augusti eller för förvaltningsutskott senast 14 dagar före landstingsmötets början). Åtskilliga remissinstanser har visserligen ifrågasatt en förkortning av motionstiden till den 1 augusti eller den 15 juli och har därvid bl. a. åberopat, att förvaltningsutskotten behöver få längre beredningstid än för närvarande samt att tiden för tryckning och delgivning av landstingens handlingar är väl knapp. Emellertid vill jag erinra om att riksdagen så sent som år 1946 och år 1949 prövat frågan om motionstidens längd. Den avvägning som därvid skett torde icke nu böra rubbas, helst som förslaget att bibehålla denna avvägning i flertalet remissyttranden lämnats utan erinran.

Beträffande förslag från specialnämnd förordar kommittén, att sådant förslag — liksom specialnämnds förslag till utgifts- och inkomststat — skall inges till förvaltningsutskottet före den 1 juli, där ej annan tid bestämes av utskottet. Kommittén framhåller emellertid, att det torde kunna

antagas att sjukhusens direktioner såsom hittills varit fallet vanligen kommer att inge sina framställningar direkt till sjukvårdsstyrelsen, eftersom denna ändock har att yttra sig i alla ärenden rörande sjukvården. För att avge sina förslag i denna ordning bör direktionerna enligt kommitténs mening i allmänhet få utnyttja tiden fram till den 1 juli. Med hänsyn härtill och för att bereda sjukvårdsstyrelsen rådrum för behandling av framställningarna bör enligt kommittén förvaltningsutskottet utsträcka förslagstiden för sjukvårdsstyrelsen i erforderlig mån.

Vad kommittén här föreslagit har av remissinstanserna i stort sett godtagits eller lämnats utan erinran. Även i detta fall är det ett mindre antal remissinstanser som ifrågasätter en förkortning av förslagstiden. För egen del vill jag framhålla, att det med hänsyn till förvaltningsutskottets allmänna ställning i landstingsförvaltningen synes mig naturligt att utskottet får befogenhet att bestämma förslagstiden för specialnämnderna. Den i lagen angivna tiden — enligt förslaget före den 1 juli — får därmed endast en begränsad betydelse som huvudregel, från vilken förvaltningsutskottet kan göra undantag. Detta synes mig ge möjlighet till en smidig anpassning efter olika behov. Jag vill därför förordna kommitténs lösning av frågan.

I likhet med kommittén anser jag det icke erforderligt att i lagtexten särskilt erinra om att förvaltningsutskottet skall tillställa landstinget de från specialnämnderna inkomna förslagen inom samma tid som är stadgad för utskottets egna framställningar.

C. Rätt för utomstående att deltaga i landstingets överläggningar.

Gällande bestämmelser.

Enligt 35 § LL må landshövding i kraft av sitt ämbete övervara landstingets sammanträden och deltaga i överläggningarna men ej i besluten. Är landshövding i länet ej tillsatt eller förordnad, äger den i tjänsten äldste avdelningschefen i länsstyrelsen den rätt som nyss sagts. Har landshövdingen förhinder, utövas samma rätt av den avdelningschef landshövdingen därtill förordnar eller, om sådant förordnande icke meddelats, av den i tjänsten äldste avdelningschefen.

Ifrågavarande bestämmelser har i stort sett varit oförändrade sedan LL:s tillkomst.

Kommunallagskommittén.

Efter förebild av primärkommunernas lagstiftning föreslår kommittén nu, att rätt att deltaga i överläggningarna skall tillkomma — utom landshövdingen eller avdelningschef i länsstyrelsen — även ordföranden eller vice ordföranden i förvaltningsutskottet (29 § i lagförslaget). Att bestämmelse härom hittills kunnat undvaras torde — framhåller kommittén — sammanhånga med att förvaltningsutskottets ord-

förande och vice ordförande regelmässigt tillhört landstinget. Då emellertid ledamöterna i utskottet kan väljas utanför landstingets krets, synes det kommittén motiverat att tillförsäkra ordföranden respektive vice ordföranden i utskottet samma rätt att deltaga i det representativa organets överläggningar som tillkommer innehavare av motsvarande uppdrag i primärkommunernas främsta förvaltningsorgan. Däremot torde — anför kommittén vidare — regeln i de primärkommunala lagarna om yttranderätt för ordförande eller vice ordförande i annan nämnd eller styrelse vid behandling av ärende, som beretts av nämnden eller styrelsen, icke böra efterbildas i vidare mån än såvitt angår ordföranden i landstingskommunens hälso- och sjukvårdsnämnd, respektive ordförandena i särskild hälsovårdsnämnd och särskild sjukvårdsnämnd. Landstingets till cirka en vecka under året koncentrerade förhandlingar kan nämligen av praktiska skäl icke tillåtas stå öppna för deltagande av utomstående i samma utsträckning som fullmäktigsammanträdena i primärkommunerna. Eftersom enligt de bestämmelser om interpellation, som kommittén föreslår i det följande, interpellation skall kunna riktas — utom till förvaltningsutskottets ordförande — till ordföranden i hälso- och/eller sjukvårdsnämnden, bör närvarorätten för denne även gälla besvarande av interpellation. I likhet med vad som gäller för primärkommunerna bör enligt kommitténs mening vidare landstingets revisorer äga yttranderätt vid behandlingen av revisionsberättelsen.

Vidare föreslår kommittén, att en allmän rätt att deltaga i landstingets överläggningar skall tillkomma sådan i landstingskommunens tjänst anställd befattningshavare, vilken såsom föredragande i förvaltningsutskottet eller eljest på grund av sina tjänsteåligganden intager en ledande ställning i landstingskommunens samfällda förvaltning. Denna bestämmelse lär enligt vad kommittén framhåller regelmässigt få tillämpning på landstingsdirektören. Beträffande motiven för införande av sådan befogenhet för landstingets främste administrative tjänsteman hänvisar kommittén i stort sett till vad kommittén anfört rörande motsvarande stadgande i förslaget till kommunallag (betänkande III s. 378). Kommittén tillägger, att det med hänsyn till de långa intervallerna mellan landstingsmötena och svårigheten för landstingets ledamöter att följa verksamheten under mellanperioderna synes särskilt värdefullt, att landstingsdirektören får rätt att yttra sig vid landstingets sammanträden och därvid lämna informationer.

Slutligen anmärker kommittén i detta sammanhang, att förslaget till landstingslag icke innehåller någon motsvarighet till den i kommunallagsförslaget stadgade rätten för fullmäktige att låta även andra tjänstemän än den ledande befattningshavaren yttra sig vid sammanträde för lämnande av upplysningar. Enligt kommitténs mening lämpar sig en sådan bestämmelse av olika skäl mindre väl för landstingsförvaltningens del. Bl. a.

kan inkallandet av tjänstemän från olika orter inom landstingsområdet möta svårigheter på grund av de stora avstånden därstädes. För övrigt hänvisar kommittén till att en liknande, av kommunalförfattningssakkunniga i deras förslag till lag om landsting upptagen bestämmelse möttes av stark kritik under förslaget remissbehandling och därför ej medtogs i propositionen med förslag till landstingslag vid 1924 års riksdag (se proposition nr 188/1924 s. 75 ff.).

Remissyttrandena.

De föreslagna bestämmelserna har vid remissbehandlingen icke föranlett någon erinran såvitt avser rätt för ordförande eller vice ordförande i förvaltningsutskottet samt hälso- och sjukvårdsnämnden eller för revisor att delta i överläggningarna.

Däremot har förslaget att tillerkänna landstingsdirektören sådan rätt — även om det i flertalet remissyttranden lämnats utan erinran — på åtskilliga håll mött kritik.

Svenska landstingsförbundets styrelse erinrar om att enligt propositionen nr 210/1953 skulle rätt av ifrågavarande slag icke tillerkännas den mot landstingsdirektör svarande befattningshavaren hos primärkommun. Emellertid synes det styrelsen föreligga skäl att landstingsdirektören får uttrycklig rätt att delta i landstingets överläggningar. Styrelsen framhåller att, om landstingsdirektören har möjlighet att vid lämplig tidpunkt lämna erforderliga upplysningar, kan detta vara ägnat att klarlägga frågans innebörd och även förkorta debatten.

I detta yttrande instämmer *landstingen i Jönköpings, Värmlands, Gävleborgs och Västerbottens län*. Även *Blekinge, Skaraborgs, Örebro och Västmanlands läns landsting* tillstyrker förslaget i förevarande del. *Skaraborgs läns landsting* framhåller därvid, att nu gällande bestämmelser enligt dess uppfattning knappast utgör hinder för att landstingsdirektören, när så anses önskvärt, inför det samlade »tinget» lämna erforderliga upplysningar och klarlägganden.

Statskontoret och *Älvsborgs läns landsting* förutsätter, att bestämmelsen om rätt för landstingsdirektör att delta i överläggningarna omredigeras i samma mån som motsvarande del av förslaget till ny kommunallag.

Mot att sådan rätt tillerkännes landstingsdirektören uttalar sig vidare *länsstyrelserna i Stockholms och Gotlands län* samt *landstingen i Stockholms, Södermanlands och Hallands län*. *Stockholms läns landsting* meddelar, att man inom landstinget hittills tillämpat det förfaringssättet att såväl landstingsdirektören som andra landstingets befattningshavare, som landstinget velat höra, inkallats till vederbörande landstingsutskott för att där lämna upplysningar. Då detta förfaringssätt fungerat väl, finner landstinget någon ändring icke påkallad. — *Länsstyrelsen i Stockholms län* anser, att det kunde fastslås i 29 § att landstinget kan tillåta den ledande

befattningshavaren att lämna erforderliga upplysningar vid landstingets sammanträden. Av skäl som kommittén redovisat finner länsstyrelsen något liknande icke böra föreskrivas i fråga om landstingets övriga tjänstemän. — *Södermanlands läns landsting* framhåller, att landstingsdirektören såsom föredragande i de beredande instanserna haft möjlighet att framföra sina synpunkter och få avvikande mening antecknad till protokollet och därigenom bringad till landstingets kännedom. Skulle det trots allt anses önskvärt att möjlighet öppnas för landstingsdirektören att yttra sig i landstinget, anser landstinget detta böra göras beroende av landstingets beslut i varje särskilt fall. — *Länsstyrelsen i Gotlands län* förklarar sig visserligen icke kunna tillstyrka, att landstingsdirektören får delta i debatten på samma sätt som landstingets ledamöter, men anför samtidigt, att länsstyrelsen icke har något att erinra mot en bestämmelse av innehåll att landstingsdirektören må efter särskilt beslut av landstinget vid mötet tillhandagå med erforderliga upplysningar. — På liknande sätt uttalar sig *Hallands läns landsting*.

Länsstyrelsen i Uppsala län och *Örebro läns landsting* gör däremot gällande, att rätt att delta i landstingets överläggningar bör tillkomma även ordförande eller vice ordförande i annan nämnd än förvaltningsutskott samt hälso- och sjukvårdsnämnd, såvitt avser ärende som beretts av nämnden. Om man vid införandet av en dylik rätt nödgas utsträcka landstingsmötet en eller annan dag, anser *nämnda länsstyrelse* vara en fråga av underordnad betydelse i jämförelse med det syfte en sådan rätt skulle kunna tillgodose — att erhålla upplysningar från den som närmast haft att svara för ärendets beredning.

Departementschefen.

Det samarbete som måste äga rum mellan länsstyrelse och landsting har alltsedan landstingsförordningens tillkomst ansetts motivera en bestämmelse om rätt för landshövdingen eller dennes ställföreträdare att delta i landstingens överläggningar men ej i besluten. Att denna rätt skall bibehållas synes självfallet.

Då kommunallagskommittén nu föreslår att en motsvarande rätt skall införas för innehavarna av vissa landstingskommunala förtroendeuppdrag och tjänster innebär detta en nyhet, som uppenbarligen betingas av intresset att landstingets ärenden får en så fullständig utredning och belysning som möjligt. Kommitténs förslag att ordföranden eller vice ordföranden i förvaltningsutskottet skall få en allmän rätt att delta i överläggningarna har helt godtagits av remissinstanserna, och detsamma gäller förslaget att en mera begränsad sådan rätt skall tillerkännas ordföranden eller vice ordföranden i hälso- och sjukvårdsstyrelsen samt revisor. Även i dessa avseenden kan jag ansluta mig till kommittén.

I fråga om förslaget att bereda landstingsdirektören eller motsvarande

befattningshavare en allmän rätt av ifrågavarande slag har delade meningar gjort sig gällande. Liksom flertalet remissinstanser anser jag emellertid kommitténs förslag böra godtagas även på denna punkt. Med hänsyn till den allmänna överblick över landstingsförvaltningen och den kännedom om landstingskommunens ekonomi som landstingsdirektören kan förutsättas äga måste det enligt min mening vara värdefullt att han får tillfälle att framlägga sina synpunkter även under landstingets debatter. Någon ovisshet om vilken befattningshavare bestämmelsen skall gälla torde icke kunna uppstå. Jag vill i detta sammanhang erinra om, att en bestämmelse om motsvarande rätt för primärkommunernas ledande befattningshavare numera influtit i KL (jämför konstitutionsutskottets utlåtande nr 22/1953 s. 66—67).

I likhet med kommittén anser jag att rätten att delta i landstingets förhandlingar icke bör utsträckas utöver den krets som här nämnts samt att någon rätt för landstinget att låta även andra tjänstemän än landstingsdirektören yttra sig vid sammanträde ej bör stadgas. Vad länsstyrelsen i Uppsala län och Örebro läns landsting anfört om att rätt att delta i överläggningarna bör tillkomma även ordförande eller vice ordförande i annan nämnd än förvaltningsutskott samt hälso- och sjukvårdsnämnd kan jag icke finna bärande.

D. Landstingsmans rätt till dagtraktamente m. m.

Gällande bestämmelser m. m.

Landstingsman som ej bor på den ort, där landstinget hålles, åtnjuter enligt 23 § LL under landstingets möte samt under resan fram och åter dagtraktamente med 32 kronor ävensom resekostnadsersättning. I den mån resan kan företagas med järnväg, omnibus, spårväg eller fartyg, får ersättningen ej överstiga avgiften för plats i andra klassens vagn å järnväg eller, om sådan vagnsklass icke finnes, i tredje klassens vagn, plats i omnibus eller spårvagn eller hyttplats på fartyg eller, när hyttplats ej förekommer, salongsplats. Eljest får ersättningen högst motsvara lägsta avgiften för taxeautomobil.

Landstingsman som bor på sammanträdesorten åtnjuter under landstingets möte dagtraktamente med 20 kronor.

Traktamenten och ersättningar utgår av landstingets medel.

Den första bestämmelsen om **d a g t r a k t a m e n t e** åt landstingsman tillkom år 1912 och avsåg blott landstingsman, som ej bodde på den ort där landstinget sammanträdde. Stadgandet utsträcktes sedermera till landstingsman boende på landstingsorten. Huru traktamentet successivt höjts framgår av följande uppställning.

	Landstingsman, ej boende å lands- tingsorten kr.	Landstingsman, bo- ende å landstings- orten kr.
1912	6	—
1917	—	6
1918	12	9
1942	18	12
1947	24	16
1952	32	20

Den nuvarande bestämmelsen om resekostnadsersättning har tillkommit år 1950, i samband med den då på grundval av kommunallagskommitténs betänkande II beslutade reformen i fråga om ersättning till innehavare av kommunala förtroendeuppdrag.

Kommunallagskommittén.

Kommittén framhåller, att dagtraktamentet — på grund av de stora förändringarna i penningvärdet — måst höjas tre gånger under det senaste decenniet och att detta förhållande synes ge anledning att överväga, om det är lämpligt att i fortsättningen ha beloppet fixerat i lag. En omständlig lagstiftningsprocedur måste företagas varje gång ändringar i penningvärdet påkallar en justering av ersättningsbeloppen. Oavsett de härmed förenade olägenheterna och oavsett på vad sätt penningvärdet kan komma att utveckla sig i framtiden, synes det kommittén att man med förtroende kan överlämna åt landstingen att själva bestämma traktamentets belopp.

Kommittén fortsätter.

Det kan i detta sammanhang erinras, att någon begränsning till beloppet numera icke är stadgad för primärkommunerna, när det gäller traktement för deltagande i särskilt tidskrävande sammanträde eller förrättning eller när en höjning av det ordinära maximibeloppet 10 kronor eljest finnes påkallad av särskilda förhållanden. Den skillnaden föreligger dock i fråga om ersättning åt landstingsmän å ena sidan samt förtroendemän i primärkommunerna å den andra, att landstingsman äger en i lagen stadgad rätt till dagtraktamente — liksom till reseersättning — medan en primärkommunal förtroendeman är för sin rätt till ersättning beroende av kommunens beslut. Men det synes icke möta något hinder att bibehålla principen om landstingsmans rätt till ersättning, även om det överlämnas åt landstinget att bestämma ersättningens storlek. Rent formellt har visserligen en på detta sätt utformad rätt icke samma värde för den enskilde landstingsmannen som den garanti att utbetalkomma visst bestämt belopp, som de nuvarande bestämmelserna innefatta. I realiteten torde dock den ifrågasatta ändringen icke komma att medföra någon försämring av landstingsledamöternas ersättningsförmåner.

Med hänsyn till vad som anförts föreslår kommittén en sådan avfattning av förevarande bestämmelse, att landstingsman under landstingets möte

samt, om han ej bor å den ort där mötet hålles, under resan fram och åter åtnjuter dagtraktamente efter de grunder, som landstinget bestämmer (39 § i förslaget). Kommittén framhåller, att denna formulering, såvitt angår traktamente under själva mötestiden, icke gör någon skillnad mellan landstingsmän, bosatta å landstingsorten, och andra ledamöter av landstinget men att den heller icke lägger några hinder i vägen för den differentiering av traktamentets storlek för de båda kategorierna, som alltfort måste anses rimlig. Kommittén anför vidare. Eftersom bosättning i eller utom landstingsorten över huvud ej nämnes i fråga om rätt till traktamente under landstingets möte, blir det emellertid ej nödvändigt att alltid strikt tillämpa denna indelningsgrund. Landstinget har därför t. ex. möjlighet att i ersättningshänseende likställa den som är hemmahörande i landstingsortens omedelbara grannskap — och därför icke har några extra kostnader t. ex. för logi — med den som är bosatt å nämnda ort.

Kommittén understryker, att det givetvis är önskvärt att även framdeles upprätthålla en viss enhetlighet i fråga om traktamentets storlek i olika landsting och att vissa allmänna normer torde kunna ernås genom överenskommelser mellan landstingen.

Vad angår grunderna för resekostnadsersättningens beräkning har kommittén i sitt förslag bibehållit den nuvarande bestämmelsen oförändrad.

Kommittén har i sitt förslag vidare bibehållit regeln att traktamente åt ledamöter av landstingets nämnder och beredningar samt revisorer ej må av landstinget bestämmas till högre belopp än som i motsvarande fall utgår till landstingsmän. Den föreslagna friheten för landstingen att själva bestämma grunderna för dagtraktamente åt landstingsmän får följaktligen betydelse också för fastställandet av traktamentsersättning åt övriga förtroendemän i landstingsförvaltningen. Kommittén framhåller, att de grunder, som landsting bestämmer, blir normerande för traktamente åt de av landstinget eller förvaltningsutskottet utsedda ledamöterna i vissa taxeringsorgan (146 § 1 mom. taxeringsförordningen).

Remissyttrandena.

Även i förevarande hänseende har kommunallagskommitténs förslag av flertalet remissinstanser lämnats utan erinran. Bland dem som uttalar en från kommittén avvikande mening är det å ena sidan flera, som vill gå längre än kommittén och anser att landstingen bör erhålla full frihet även i fråga om resekostnadsersättningarna, samt å andra sidan några, som vill ha kvar den nuvarande ordningen med ett i lagen fixerat traktamentsbelopp.

Örebro läns landsting anser, att kommitténs förslag innebär en klar förbättring.

Svenska landstingsförbundets styrelse tillstyrker, att det lägges i landstingets hand att bestämma storleken av traktamentsbeloppen. Några farhågor för att växlande belopp kommer att fastställas inom olika landstingskommuner behöver enligt styrelsens mening icke föreligga. Styrelsen avser nämligen, om kommittéförslaget realiseras, att efter förvaltningsutskottens hörande framlägga förslag i frågan, och utsikter torde finnas, att man därigenom — liksom skett i fråga om lönesättningen för landstingens befattningshavare — skall kunna åstadkomma enhetlighet på området. Styrelsen finner det tveksamt, om det är nödvändigt att i lagen intaga bestämmelser om resekostnadsersättningens beräkning vid olika färdsätt. Även denna angelägenhet borde enligt styrelsens mening kunna överlämnas till landstinget självt att besluta om.

I detta yttrande instämmer *landstingen i Värmlands, Gävleborgs och Västerbottens län*. För tanken att landstingen själva bör få fastställa även grunderna för resekostnadsersättning uttalar sig vidare *länsstyrelserna i Kalmar och Jämtlands län* samt *landstingen i Södermanlands, Jönköpings och Skaraborgs län* ävensom *Kalmar läns norra landsting*.

Däremot ställer sig *Gotlands läns landsting* tveksamt inför en ordning, som innebär att landstingen själva får bestämma traktamentsbeloppen. Och mot en sådan ordning uttalar sig *kammarkollegiet och länsstyrelsen i Blekinge län* ävensom *landstingen i Blekinge* samt *Göteborgs och Bohus län*.

Kammarkollegiet erinrar om att det kommunala traktamente, som avses i de primärkommunala lagarna, icke utgår till fullmäktigeledamot utan är begränsat till ledamot av kommunal styrelse, nämnd och beredning samt att, såsom kommittén framhållit, någon rätt till sådant traktamente icke är stadgad i lag utan beror på kommunens gottfinnande. Motsvarande regel gäller — fortsätter kollegiet — enligt 43 § LL för ledamot av förvaltningsutskott samt utsedd ledamot av annan landstingets styrelse eller nämnd m. fl. I statsförvaltningen tillämpas regeln, att vid rätt för befattningshavare till traktamente beloppet efter riksdagens hörande fastställs av Kungl. Maj:t i särskild författning, enhetligt för hela riket. Kommitténs förslag avser att möjliggöra för varje landsting att efter eget skön bestämma traktamentsersättningens belopp. Detta synes kollegiet icke lämpligt. Kollegiet förordar därför, att traktamentsersättningens belopp blir fixerat i lagen.

Göteborgs och Bohus läns landsting anser sig av principiella skäl böra avstyrka förslaget i förevarande del. Risk för missbruk torde visserligen icke uppkomma, men landstinget framhåller att det är en grannlaga uppgift att deltaga i beslut om egna förmåner och att detta hör undvikas, då så är möjligt. Vidare påpekar landstinget att vid sådana beslut jävsbestämmelserna i 28 § lagförslaget måste sättas ur kraft.

Liknande synpunkter anföres av *länsstyrelsen i Blekinge län*.

Departementschefen.

I kommunallagstiftningen gällde det från början som en viktig princip att någon ersättning icke skulle utgå till innehavare av kommunala förtroendeuppdrag och fortfarande är det regel att förtroendemännen icke har någon i lag fastslagen rätt ens till dagtraktamente eller resekostnadsersättning. Landstingsmännen bildar här ett undantag. Enligt 23 § LL åtnjuter landstingsman som ej bor på sammanträdesorten dels dagtraktamente med 32 kronor under landstingets möte och under resan fram och åter, dels resekostnadsersättning enligt vissa i lagen närmare angivna grunder. Landstingsman som bor på sammanträdesorten åtnjuter under landstingsmötet dagtraktamente med 20 kronor.

När kommunallagskommittén nu föreslår, att det i den nya lagen skall anges att landstingsman äger rätt till traktamente under landstingsmötet och, om han ej bor på sammanträdesorten, under resan fram och åter men att det skall överlämnas åt landstinget att bestämma traktamentets belopp och övriga grunder för traktamentet, innebär detta alltså en principiell nyhet. Som skäl för förslaget åberopar kommittén i huvudsak, att det är förenat med olägenheter att ändra lagen varje gång en ändring i penningvärdet påkallar justering av ersättningsbeloppen samt att man med förtroende synes kunna överlämna åt landstingen att själva bestämma beloppen.

I fråga om resekostnadsersättningens beräkning föreslår kommittén däremot icke någon ändring i den nuvarande ordningen att grunderna bestämmas i lagen.

Kommitténs förslag har även i förevarande delar lämnats utan erinran av majoriteten bland remissinstanserna. Flera remissinstanser, bland dem styrelsen för svenska landstingsförbundet och två länsstyrelser, vill gå längre än kommittén och anser att landstingen bör få fastställa också grunderna för resekostnadsersättning. Mot ordningen att landstingen själva skulle bestämma traktamentsbeloppen uttalar sig å andra sidan några remissinstanser, bl. a. kammarkollegiet samt landstingen i Blekinge och Göteborgs och Bohus län.

För egen del anser jag liksom kommittén, att man med förtroende kan överlämna åt landstingen att själva bestämma traktamentsbeloppen. En sådan lösning synes mig även vara förenad med påtagliga praktiska fördelar. Jag vill i detta sammanhang understryka den särställning som landstingsmännen — i jämförelse med ledamöterna i primärkommunala representationer — intager därigenom att landstingens möten som regel pågår under flera hela dagar i följd. Med anledning av kammarkollegiets invändning att avsikten skulle vara att möjliggöra för varje landsting att efter eget skön bestämma traktamentsersättningens belopp vill jag — i anslutning till vad kommittén uttalat — betona önskvärdheten av att vissa

enhetliga normer uppnås genom överenskommelser mellan landstingen. Jag kan därvid stödja mig på att landstingsförbundets styrelse förklarat, att styrelsen efter hörande av förvaltningsutskotten ämnar framlägga förslag i frågan och att utsikter torde finnas att man därigenom skall kunna åstadkomma enhetlighet på området. — I princip är jag ense med Göteborgs och Bohus läns landsting om att det är en grannliga uppgift att deltaga i beslut om egna förmåner. Emellertid bör detta enligt min mening icke hindra den lösning av frågan som kommittén föreslagit. Såsom landstinget framhållit torde någon risk för missbruk icke föreligga.

I och för sig anser jag visserligen att man med samma förtroende skulle kunna överlämna åt landstingen att själva bestämma även *grunderna för resekostnadsersättningens beräkning*. Några praktiska fördelar torde emellertid här icke vara att vinna genom en ändring i den nuvarande ordningen, som delvis ansluter sig till motsvarande bestämmelser för primärkommunerna.

Under återopande av vad jag sålunda anfört förordar jag i princip kommitténs förslag till bestämmelser om dagtraktamente och resekostnadsersättning åt landstingsmän (39 § 1 mom. i lagförslaget). Och liksom kommittén anser jag, att den föreslagna friheten för landstingen att själva bestämma grunderna för dagtraktamente åt landstingsmän bör få betydelse även för fastställandet av traktamentsersättning åt övriga förtroendemän i landstingsförvaltningen (39 § 2 mom., 55 § 1 mom. första stycket, 67 § femte stycket).

Jag vill i detta sammanhang erinra om att den normering av traktamentsbelopp och resekostnadsersättning, som LL innehåller, i flera författningar lagts till grund för beräkning av motsvarande ersättningar till grupper av förtroendemän utanför landstingsförvaltningen. Så stadgar 12 § lagen den 22 april 1949 med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål, att juryman av statsmedel åtnjuter bl. a. dagtraktamente enligt de grunder som gäller för landstingsmän. Av 12 § 5. lagen om val till riksdagen framgår, att bl. a. stadsfullmäktig, som deltagar i riksdagsmannaval till första kammaren, i visst fall äger av statsmedel åtnjuta dagtraktamente enligt samma grunder som gäller i fråga om deltagande i landstings möte. Enligt 63 § lagen den 3 januari 1947 om allmän sjukförsäkring må till ombud i centralsjukkassas ombudsmöte utges dagtraktamente, dock högst med vad som utgår till landstingsman vid tjänstgöring å landstingsmöte. Även andra exempel på liknande bestämmelser kan anföras. Om landstingsmans rätt till dagtraktamente regleras på det sätt jag nyss förordat, bör hänvisningar av ifrågavarande slag icke få leda till att bestämmelserna i den nya lagen blir tillämpliga. Att nu omarbета alla sådana hänvisningar skulle vara förenat med avsevärda olägenheter. Den lämpligaste lösningen synes mig vara att i en övergångsbestämmelse till den nya lagen stadga, att då hänvisning i lag eller författning gäller de för landstingsmän stadgade grunderna i fråga

om dagtraktamente och resekostnadsersättning, bestämmelserna i 23 § LL fortfarande skall äga tillämpning. Undantag från denna regel bör emellertid gälla såvitt fråga är om ersättning som skall utgå av landstingskommuns medel. Så är fallet beträffande dagtraktamente och resekostnadsersättning åt de av landsting eller förvaltningsutskott utsedda ledamöterna i vissa taxeringsorgan (146 § 1 mom. taxeringsförordningen).

6. Landstingskommunens administrativa organ m. m.

A. Förvaltningsutskottet.

Gällande bestämmelser.

Enligt 39 § LL skall landstinget på lagtima möte utse ett förvaltningsutskott för tiden intill slutet av nästa lagtima möte. Det tillkommer förvaltningsutskottet bl. a. att handha landstingets penningväsende, att ha överinseende över de för särskilda verkställighetsbestyr utsedda styrelsernas och personernas ekonomiska förvaltning, att avge förslag till utgifts- och inkomststat samt att till landstinget avge berättelse över sin verksamhet under tiden från senaste lagtima möte. I den mån icke annorlunda föreskrives genom lag eller författning eller landstingets beslut tillkommer det vidare förvaltningsutskottet bl. a. att bereda övriga på landstingets handläggning ankommande ärenden, att ombesörja verkställigheten av landstingets beslut, att avge förklaring i anledning av besvär över landstingets beslut samt att i andra hänseenden företråda landstinget mellan dess möten.

I 40 § LL stadgas, att landstinget skall antaga reglemente för förvaltningsutskottet. I detta reglemente bestämmer landstinget antalet ledamöter och suppleanter i utskottet, varvid antalet ledamöter dock icke får vara under fem eller över femton och antalet suppleanter icke mindre än hälften av ledamöternas antal.

Vidare äger landstinget bestämma i reglementet, om och i vilken omfattning utskottet skall vara delat i två eller flera särskilda avdelningar. Här uppdelning skett, ankommer det dock på utskottet samfällt bl. a. att uppgöra förslag till utgifts- och inkomststat samt att ha överinseendet över hälso- och sjukvårdsberedningens ekonomiska förvaltning.

Utskottet och avdelning inom utskottet utser inom sig ordförande och vice ordförande.

I övrigt skall genom reglementet bestämmas den ordning, i vilken utskottet har att fatta beslut samt eljest utöva sin befogenhet och fullgöra sina åligganden.

Kommunallagskommittén.

Kommittén framhåller inledningsvis, att förvaltningsutskottet inom landstingsorganisationen intager i stort sett samma ställning som enligt kom-

mitténs förslag till kommunallag avses tillkomma kommunalnämnd i landskommun och drätselkammare i flertalet städer, d. v. s. kommunens styrelse, samt anför vidare. Såväl förvaltningsutskottet som kommunens styrelse är tilldelade uppgiften som en ledande, initiativtagande och övervakande instans samtidigt som de är specialorgan för vissa uppgifter, framför allt drätsel förvaltningen. Trots denna överensstämmelse i ställning och funktioner skiljer sig lagreglerna för förvaltningsutskottet i åtskilliga detaljer från kommunallagsförslagets föreskrifter om kommunalnämnd och drätselkammare. En anpassning av landstingslagen i förevarande avseende efter de föreslagna bestämmelserna för primärkommunerna synes kommittén dels tillgodose behovet av enhetlighet och konsekvens i lagstiftningen och dels medföra lättnader och förenkling vid lagstiftningens tillämpning särskilt för de många förtroendemän, som är verksamma både i primärkommuner och landsting. Med hänsyn härtill har kommittén utformat reglerna om förvaltningsutskottet i nära anslutning till vad som föreslagits för kommunens styrelse (40—52 §§ förslaget till landstingslag).

Det ifrågavarande avsnittet av kommitténs förslag inledes med en bestämmelse, att i landstingskommun skall såsom dess styrelse finnas ett förvaltningsutskott (40 §).

Vad härefter angår förvaltningsutskottets olika uppgifter (41 §) innebär kommitténs förslag ett kraftigare understrykande av utskottets ledande ställning inom landstingsförvaltningen än den nuvarande lagen innefattar. Utskottet skall sålunda enligt förslaget på landstingets vägnar leda förvaltningen av landstingskommunens angelägenheter och ha inseende över övriga nämnders verksamhet. Bestämmelsen om inseende över övriga nämnders verksamhet ersätter det nuvarande stadgandet om utskottets överinseende över de för särskilda verkställighetsbestyr utsedda styrelsers eller personers ekonomiska förvaltning. Den föreslagna lydelsen torde — anför kommittén — icke innebära någon egentlig ändring i sak av de befogenheter som tillkommer förvaltningsutskottet vid dess tillsyn över de olika specialorganen. Givetvis äger utskottet icke ingripa i de funktioner, som tillkommer specialorganen på grund av särskild lagstiftning. Tillsynen hänför sig väsentligen till den ekonomiska förvaltningen, d. v. s. den del av förvaltningen, för vilken de olika specialnämnderna står i ansvar gentemot landstinget. I övrigt hänvisar kommittén i detta ämne till vad som anförts i motsvarande avseende för primärkommunernas del (betänkande III s. 180).

Förvaltningsutskottets ledande roll inskräpes i förslaget ytterligare genom föreskrift att utskottet med uppmärksamhet skall följa de frågor, som kan inverka på landstingskommunens utveckling och ekonomiska ställning, samt hos landstinget och landstingskommunens övriga nämnder ävensom hos andra myndigheter göra de framställningar, som finns påkallade.

De regler om beredning, som kommittén föreslagit i annat sammanhang, innebär, att förvaltningsutskottet skall bereda de ärenden, som faller inom dess eget förvaltningsområde, samt erhålla tillfälle att yttra sig i övriga ärenden, innan de avgöres av landstinget. Om vad sålunda ankommer på utskottet erinras i förslagets uppräknings av utskottets uppgifter.

I denna uppräknings anges vidare, att utskottet har att uppgöra förslag till utgifts- och inkomststat samt i övrigt handhava landstingskommunens drätsel och därvid själv förvalta dess egendom, i den mån ej sådan förvaltning uppdragits åt annan nämnd, ävensom att ombesörja verkställighet av landstingets beslut, där ej verkställigheten uppdragits åt annan. Kommittén framhåller, att uttrycket landstingskommunens drätsel ungefärligen motsvarar det nuvarande uttrycket landstingets penningväsende, och att även i övrigt de nu berörda uppgifterna har sin motsvarighet i gällande lag. Såsom en ny arbetsuppgift för förvaltningsutskottet tillkommer enligt kommitténs förslag befattningen med landstingskommunens centrala arkivvård, i lagförslaget angiven såsom ett åliggande att vårda och förteckna landstingets och nämndernas protokoll och övriga handlingar, i den mån de för sådant ändamål överlämnats till utskottet (jämför härom närmare specialmotiveringen till 41 §). Från den nuvarande lagen har till förslaget överförts åliggandena för utskottet att till landstinget avge berättelse över utskottets verksamhet under tiden från senaste lagtima möte, att avge förklaring i anledning av besvär över landstingets beslut samt att i andra hänseenden företräda landstinget mellan dess möten.

Efter förebild av förslaget till kommunallag har kommittén intagit en föreskrift om rätt för förvaltningsutskottet att infordra yttranden och upplysningar från landstingskommunens övriga nämnder samt dess beredningar och befattningshavare. Vidare har i förslaget stadgats befogenhet för utskottet att vid behov av upplysningar från ämbets- eller tjänstemän i övrigt inom länet vända sig till länsstyrelsen med begäran om infordrande av sådana upplysningar. En motsvarande bestämmelse finnes i den nuvarande lagen men avser där en dylik rätt för landstinget självt. Då landstinget med hänsyn till sina kortvariga sammanträdesperioder knappast kan effektivt utnyttja berörda rättighet, har kommittén ansett det lämpligare att överflytta den på förvaltningsutskottet.

Vad angår bestämmelserna om förvaltningsutskottets organisation och verksamhetsformer har kommittén gjort avsteg från den i LL tillämpade metoden att i stor utsträckning överlämna åt landstinget att meddela föreskrifter om organisations- och arbetsformer i reglemente för förvaltningsutskottet. I stället föreslår kommittén — efter förebild av sitt förslag till kommunallag — en tämligen ingående reglering i själva lagen. Kommittén åberopar därvid, att det icke synes föreligga något spe-
7 — Bihang till riksdagens protokoll 1954. 1 saml. Nr 119.

ciellt skäl som motiverar en annan ordning i detta hänseende för landstingsförvaltningens del än den som föreslagits för primärkommunerna. Dock har kommittén låtit bestämmelsen om obligatoriskt reglemente för förvaltningsutskottet kvarstå. Kommittén anför, att efterlevnaden av denna bestämmelse icke torde innebära någon olägenhet för landstingen, detta bl. a. av det skälet att den på flertalet håll rådande ordningen med uppdelning av utskottet på avdelningar torde komma att bibehållas i fortsättningen och grunderna för en sådan uppdelning under alla förhållanden måste anges i reglemente. Lagförslagets utförliga reglering av de organisatoriska frågorna i övrigt medför emellertid enligt kommitténs mening, att åtskilliga föreskrifter i de nuvarande reglementena kan utgå.

Också när det gäller detaljerna i utskottets verksamhetsformer har kommittén i huvudsak följt förslaget till kommunallag. Endast i ett eller annat avseende har kommittén ansett förhållandena påkalla avvikande regler för landstingsförvaltningen.

Av de olika detaljbestämmelser, som sålunda föreslås, må här först nämnas den som reglerar *l e d a m o t s a n t a l e t* i förvaltningsutskottet (42 §). Enligt det åsytade stadgandet bestämmes antalet ledamöter och suppleanter av landstinget; ledamöternas antal får dock icke vara under sju (nuvarande minimiantal är fem). Däremot är icke såsom i gällande lag satt någon övre gräns för antalet.

Beträffande förvaltningsutskottets *m a n d a t t i d* erinrar kommittén om att den nu stadgade ettåriga mandattiden vid LL:s antagande åberopades såsom ägnad att minska de farhågor, som från något håll uttalades, att förvaltningsutskottet skulle skaffa sig en otillbörlig maktställning i förhållande till det blott en gång om året sammanträdande landstinget (konstitutionsutskottets utlåtande nr 30/1924 s. 15). Huruvida den ettåriga tjänstgöringstiden haft någon betydelse som garanti i detta hänseende synes kommittén tveivelaktigt. I varje fall torde denna garanti — anför kommittén vidare — icke böra tilläggas den vikt, att man i fortsättningen bör avvika från den för flertalet kommunala uppdrag gällande fyraåriga mandattiden. Denna tid har för landstingens del senast fastslagits för ledamotskap av hälso- och sjukvårdsberedning. Kommittén föreslår alltså, att förvaltningsutskottet skall utses för fyra år i sänder (44 §). Av praktiska skäl — bl. a. med hänsyn till att landstingets räkenskaper föres för kalenderår — bör mandattiden enligt kommitténs mening avse fyra kalenderår, räknade från och med den 1 januari året efter det, då valet sker.

I fråga om *t i d e n f ö r v a l e t* erinrar kommittén om att kommunens styrelse enligt förslaget till kommunallag skulle utses i december samma år fullmäktigval ägt rum, av de då nyvalda fullmäktige. Kommittén framhåller emellertid de betydande olägenheter och kostnader som skulle vara

förenade med ett inkallande av landstinget enbart för val av förvaltningsutskott. Med hänsyn härtill har kommittén ansett det lämpligt, att valet förläggas till det lagtima landstingsmöte som hålles året efter det då allmänna val av landstingsmän ägt rum.

Vad angår val av ordförande och vice ordförande i förvaltningsutskottet innebär kommitténs förslag den ändringen i jämförelse med nuvarande lag, att valet skall förrättas av landstinget i stället för av utskottet (45 §). Härigenom vinnes överensstämmelse med den ordning, som föreslagits rörande utseende av ordförande och vice ordförande i kommunens styrelse. Ordförande i särskild avdelning av utskottet skall dock utses av avdelningen (52 §). Om tillfällig ordförande har intagits en bestämmelse, som enligt vad kommittén anför torde ha sin motsvarighet i flertalet utskottsreglementen (45 §).

Beträffande innehållet i de övriga delar av lagförslaget som behandlar förvaltningsutskottet hänvisas till lagtexten och specialmotiveringen. Det kan anmärkas, att i förslaget bl. a. intagits föreskrifter om bestämmande av sammanträdesplats och sammanträdestider, om inkallande av suppleanter, om beslutsförhet och jäv, om förfarandet vid fattande av beslut, om protokoll samt om ansvar och skadeståndsskyldighet för ledamot.

Remissyttrandena.

Kommunallagskommitténs förslag till bestämmelser om förvaltningsutskottet har av remissinstanserna i allmänhet lämnats utan erinran.

Bestämmelserna om förvaltningsutskottets olika uppgifter har i några remissyttranden föranlett särskilda uttalanden.

Svenska landstingsförbundets styrelse förklarar det vara riktigt, att förvaltningsutskottets karaktär av landstingskommunens styrelse blivit klart fastslagen. Enligt styrelsens mening skulle man möjligen kunna ifrågasätta, att förvaltningsutskottets direktivrätt i förvaltningsekonomiska frågor i förhållande till övriga nämnder bleve klarare fastslagen, men styrelsen framhåller att detta torde medföra en utförlig och tyngande lagtext.

Södermanlands läns landsting håller före, att förvaltningsutskottet bör tilläggas befogenhet att meddela underordnade nämnder och styrelser de anvisningar, som utskottet kan finna påkallade. De eventuella hinder här emot som kan föreligga i annan lagstiftning, t. ex. sjukhuslagstiftningen, bör enligt landstingets mening samtidigt undanröjas.

Västmanlands läns landsting finner det värdefullt, att förvaltnings- och verkställighetsbefogenheter icke i detalj reglerats i lagförslaget, men framhåller samtidigt, att förvaltningsutskottets egenskap av ledande centralt förvaltnings- och verkställighetsorgan bort kraftigare poängteras. Landstinget förutsätter, att lagstiftningen för nämnder som enligt särskilda författningar utför förvaltnings- och verkställighetsbestyr ändras i enlighet med denna synpunkt.

Jämtlands läns landsting gör gällande, att det i 41 § andra stycket g) lagförslaget upptagna, från LL överförda stadgandet om åliggande för förvaltningsutskottet att i andra hänseenden företräda landstinget mellan dess möten — liksom hittills — kommer att föranleda tolkningssvårigheter. Landstinget fortsätter.

Såvitt avser den förvaltande verksamheten intager förvaltningsutskottet en ställning, som i ganska betydande omfattning skiljer sig från andra kommunala förvaltande organ, kommunalnämnd och drätselkammare. Denna skillnad betingas framförallt därav, att landstinget som regel sammanträder endast en gång om året. Detta medför, att förvaltningsutskottet många gånger i praktiken måste påtaga sig uppgifter, som i primärkommunerna normalt ankomma på fullmäktige. Ett sådant förfaringssätt lär visserligen kunna vara formellt fullt riktigt såsom t. ex. då utskottet beslutar med ledning av givna särskilda bemyndiganden. Emellertid är det ofta icke möjligt att före ett landstingsmöte förutse vilka bemyndiganden, som kunna bli erforderliga i avbidan på nästa möte. I sådana fall nödgas förvaltningsutskottet handla efter omständigheterna. Vid akuta penningbehov för nödvändiga ändamål vid landstingsanstalter torde ett förvaltningsutskott då i allmänhet åtaga sig ansvaret och fatta beslut om anslag utan att avvakta nästkommande landsting, såvida anslagsbehovet icke rör sig om mycket betydande belopp. I andra fall torde utskott bevilja anslag endast för viktigare ändamål och med jämförelsevis ringa belopp. Möjligheten att sammankalla urtima landsting begagnas i praktiken endast, då fråga är om mera betydelsefulla frågor med stora anslagsbehov.

Under hänvisning härtill finner landstinget det nödvändigt, att förvaltningsutskottet tillerkännes vissa befogenheter utöver dem som i motsvarande fall tillkommer primärkommunernas förvaltande organ. Å andra sidan måste det enligt landstingets mening också finnas garantier mot en alltför extensiv tolkning av uttrycket »företräda landstinget mellan dess möten». Landstinget förklarar sig tillfullo inse svårigheterna att skapa klara regler i förevarande hänseende men framhåller angelägenheten av att spörsmålet blir föremål för ett klarläggande.

Länsstyrelsen i Jämtlands län hänvisar till detta landstingets uttalande och understryker för egen del vikten av att spörsmålet om förvaltningsutskottets befogenheter klarlägges.

Kommunallagskommitténs förslag att i lagen utförligt reglera förvaltningsutskottets organisation och verksamhetsformer har mött erinran endast från *Västmanlands läns landsting* och *länsstyrelsen i samma län*.

Nämnda landsting gör gällande, att de föreslagna bestämmelserna i vissa fall medför en mera tungrodd administration och att det därför bör överlämnas åt landstingen att som hittills fastställa ifrågasvarande organisatoriska föreskrifter; och *länsstyrelsen* ifrågasätter på samma sätt, om icke lagförslagets utförliga reglering i vissa avseenden kommer att onödigt betunga administrationen.

Lagförslagets bestämmelse om ledamotsantalet i förvaltningsutskottet har visserligen i flertalet remissyttranden lämnats utan erinran eller tillstyrkts men en betydande minoritet bland remissinstanserna hävdar att minimiantalet fortfarande bör vara fem.

Bland dem som i förevarande del helt ansluter sig till kommitténs förslag kan nämnas *länsstyrelsen i Stockholms län* och *Örebro läns landsting*.

Länsstyrelsen i Stockholms län framhåller, att det självfallet är av största vikt att ärendena i förvaltningsutskottet blir så allsidigt belysta som möjligt samt att detta torde vara fallet endast om ledamöterna är så många att olika länsdelar och skilda medborgargrupper blir i görligaste mån representerade. Med hänsyn härtill finner länsstyrelsen, att minimiantalet ledamöter bör höjas till sju, även om motsvarande tal för de borgerliga primärkommunernas del skulle bestämmas till fem.

För tanken att minimiantalet bör bibehållas vid fem uttalar sig *statskontoret, länsstyrelserna i Södermanlands, Jönköpings, Kalmar, Blekinge, Älvsborgs och Skaraborgs län* samt *landstingen i Stockholms, Jönköpings, Gotlands, Älvsborgs och Skaraborgs län* ävensom *styrelsen för svenska landstingsförbundet*. De skäl som därvid åberopas är i huvudsak, att minimiantalet ledamöter i kommunalnämnd och drätselkammare med frångående av kommitténs förslag bestämts till fem, att den nuvarande bestämmelsen visat sig lämplig och praktisk och att något reellt skäl för en ändring ej torde vara för handen. *Länsstyrelsen i Blekinge län* framhåller, att om minimisiffran höjs till sju, följdén blir att inom Gotlands läns landsting och Kalmar läns norra landsting en tredjedel eller eventuellt ännu större andel av landstinget kommer att tillhöra förvaltningsutskottet, förutsatt att valet helt sker bland landstingets ledamöter. — På liknande sätt uttalar sig *länsstyrelsen i Kalmar län*.

Den enda remissinstans som har något att invända mot att maximeringen av ledamotsantalet slopas är *länsstyrelsen i Blekinge län*. Det skäl som länsstyrelsen därvid anför är att en större församling arbetar mindre effektivt.

Kommitténs förslag i fråga om förvaltningsutskottets m a n d a t t i d och om tiden för valet har i stort sett vunnit remissinstansernas gillande.

Det kan nämnas, att *Örebro läns landsting* anser ökningen av mandattiden utslutande till fördel, eftersom den säkert kommer att främja kontinuiteten i arbetet.

Den enda remissinstans som helt avstyrker kommitténs förslag i förevarande del och vill bibehålla den nuvarande ordningen är *Göteborgs och Bohus läns landsting*, vilket bl. a. anför följande.

Förslaget om en mandattid på fyra år med val året efter landstingsval innebär, att ledamot i förvaltningsutskott respektive nämnd regelmässigt skall sitta kvar ett helt år efter det hans landstingsmannauppgdrag upphört.

En fyraårig mandattid ändrar kanske i praktiken icke förhållandet mellan landstinget och dess förvaltningsutskott, men för landstinget torde det dock åtminstone teoretiskt vara en garanti, om ledamöterna i utskott och nämnder stå på omval varje år. Om mandattiden bestämmes till ett år, kan också bestämmelsen i 44 § andra stycket undvaras, vilken kan medföra, att suppleant vid ledamots avgång, kan tjänstgöra intill fyra år utan möjlighet för hans partigrupp att få ändring till stånd, om så skulle anses önskvärdt. Det torde även vara olämpligt, att det »gamla utskottet» får sitta kvar efter landstingets avslutande till årets slut, då det torde vara regel, att utskotten och dess avdelningar under tiden omedelbart efter landstingsmötet bruka upptaga utredningar och planlägga arbetet under det kommande verksamhetsåret.

Att mandattiden bör räknas från tidpunkten för landstingsmötets slut anser även *Norrbottnens läns landsting* och *länsstyrelsen i samma län*, som dock båda tillstyrker att mandattiden bestämmes till fyra år.

Norrbottnens läns landsting pekar på en olägenhet som enligt dess mening är förknippad med kommitténs förslag i förevarande del.

Strax efter landstingens möte i oktober månad brukar förvaltningsutskotten sammanträda för att bl. a. fatta beslut om de åtgärder och utredningar, som i olika frågor ska verkställas och äro föranledda av landstingets beslut. Därest landstinget i oktober skulle ha valt ett helt nytt förvaltningsutskott eller verkställt kompletteringsval av en eller flera ledamöter, så bli de nya ledamöterna icke från början införsatta i föreliggande frågor och därjämte bundna av de beslut, som fattats av det gamla förvaltningsutskottet.

Länsstyrelsen i Norrbottens län ansluter sig till landstingets mening men betonar samtidigt, att förvaltningsutskottens sammansättning erfarenhetsmässigt sällan förändras i någon mera nämnvärd omfattning och att därför frågan om den lämpligaste tidpunkten för mandattidens utgång är av mindre betydelse.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län finner det — med hänsyn till vad kommittén i sitt betänkande III föreslagit beträffande tiden för val av primärkommuns styrelse — inkonsekvent att låta val av förvaltningsutskottet äga rum först vid det ordinarie landstingsmöte som hålles året efter det då allmänna val av landstingsmän ägt rum.

Även förslaget att val av ordförande och vice ordförande i förvaltningsutskottet skall förrättas av landstinget har i stort sett godtagits i remissyttrandena.

Lämpligheten av denna ordning ifrågasattes endast från några få remissinstansers sida. Dessa är *länsstyrelsen i Jönköpings län* samt *landstingen i Jönköpings, Malmöhus och Göteborgs och Bohus län*.

Departementschefen.

Redan före LL:s tillkomst hade alla landsting — trots att någon föreskrift därom icke fanns — tillsatt förvaltningsutskott och givit dem väsent-

liga befogenheter inom landstingsförvaltningen. De ökade uppgifter som genom lagstiftningen och samhällsutvecklingen i övrigt pålagts landstingen hade gjort detta nödvändigt och hade lett till att förvaltningsutskottet i praxis utvecklats att bli ett slags regeringsorgan för landstingen. När LL införde förvaltningsutskottet som ett obligatoriskt organ, innebar detta både en kodifiering av den tidigare utvecklingen och ett ytterligare befästande av förvaltningsutskottets ställning. Utskottets uppgifter reglerades till stor del i lagen, men en del av dess befogenheter blev alltjämt beroende av landstingets beslut. Ifråga om utskottets organisation överlämnades det i allt väsentligt åt varje landsting att självt bestämma. Denna ordning består alltjämt.

I förslaget till landstingslag har kommunallagskommittén utformat reglerna om förvaltningsutskottet i nära anslutning till de bestämmelser om kommuns styrelse, som intagits i kommitténs förslag till kommunallag och som nu återfinnes i den nya kommunallagen. Detta anser jag — på de skäl som kommittén därutinnan anfört — vara i princip lämpligt och riktigt. Jag vill emellertid understryka att förvaltningsutskottets ställning i vissa hänseenden är en annan än den som enligt KL tillkommer kommunens styrelse, och som jag i det följande närmare skall utveckla har detta också kommit till uttryck i lagförslaget.

I fråga om förvaltningsutskottets uppgifter innehåller kommitténs förslag dels ett par mera allmänt hållna regler som i sak helt har sin motsvarighet i 30 § KL, dels en uppräkningslista av speciella uppgifter, vilken i viss mån avviker från motsvarande bestämmelser i KL och i stället anknyter till föreskrifter i LL.

Enligt de allmänna reglerna skall utskottet leda förvaltningen, ha inseende över övriga nämnders verksamhet, följa de frågor som kan inverka på landstingskommunens utveckling och ekonomiska ställning samt taga erforderliga initiativ. Dessa bestämmelser innebär — som kommittén påpekar — ett kraftigare understrykande av förvaltningsutskottets ledande ställning än den nuvarande lagen. Bestämmelserna ifråga har i stort sett godtagits av remissinstanserna och själv kan jag i denna del helt ansluta mig till kommittén. Den från ett par håll framförda åsikten, att förvaltningsutskottet borde tillerkännas särskild befogenhet att meddela underordnade nämnder och styrelser anvisningar och att de hinder härför som kan föreligga i annan lagstiftning borde undanröjas, finner jag sakna berättigande. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till vad jag i propositionen nr 210/1953 (s. 117) anfört beträffande motsvarande problem för primärkommunernas del. Det kan enligt min mening icke komma ifråga att förvaltningsutskottet skulle äga ingripa i verksamhet som en i specialförfattning reglerad nämnd enligt sagda författning utövar. Såsom kommittén framhållit måste förvaltningsutskottets tillsyn väsentligen hänföra sig till de olika specialnämndernas ekonomiska förvaltning. Om utskottet på detta område konstaterar

brister eller felaktiga åtgärder, kan utskottet givetvis som ett led i tillsynen meddela erforderliga råd och anvisningar.

I uppräknigen av speciella uppgifter har angivits förvaltningsutskottets åligganden som allmänt beredningsorgan, som drätselvårdande och förvaltande myndighet, som verkställighetsorgan och som arkivvårdande myndighet, allt i nära överensstämmelse med motsvarande stadganden beträffande kommunens styrelse i förslaget till kommunallag. Från LL har till förslaget överförts vissa uppgifter som däremot saknar motsvarighet beträffande kommunens styrelse, nämligen åliggandena för utskottet att till landstinget avge berättelse över utskottets verksamhet under tiden från senaste lagtima möte, att avge förklaring i anledning av besvär över landstingets beslut samt att i andra hänseenden företräda landstinget mellan dess möten, i den mån annorlunda icke föreskrivits genom lag eller författning eller landstingets beslut.

Frågan om förvaltningsutskottets verksamhet på arkivvårdens område kommer jag att beröra i samband med specialmotiveringen till 41 §.

Beträffande övriga särskilt angivna åligganden för förvaltningsutskottet har någon principiell erinran icke framställts i remissyttrandena och för egen del kan jag även på dessa punkter förorda kommitténs förslag. Med anledning av vad Jämtlands läns landsting anfört om att det allmänna stadgandet att det tillkommer förvaltningsutskottet att i andra hänseenden företräda landstinget mellan dess möten skulle komma att föranleda tolkningssvårigheter och att ett klarläggande borde ske, vill jag framhålla följande.

Som landstinget påpekar förhåller det sig otvivelaktigt så att förvaltningsutskottet intager en ställning, vilken i viss omfattning skiljer sig från den som enligt KL tillkommer kommunens styrelse, och att denna skillnad framför allt betingas av att landstinget som regel sammanträder endast en gång om året. Den ifrågavarande skillnaden har fått sitt främsta uttryck just i bestämmelsen om förvaltningsutskottets uppgift som ställföreträdare för landstinget mellan dess möten. Under förarbetena till LL framhöll kommunalförfattningssakkunniga i sin motivering till bestämmelsen ifråga, att erinringar möjligen kunde göras mot ett så omfattande ställföreträdarskap som lagtextens formulering skulle skapa men att det var antagligt, att landstingen icke skulle underlåta att genom reglementet eller annorledes, om behov yppades, göra nödiga begränsningar för att hindra att representationernas rätt trädde för nära. De sakkunniga ansåg det självfallet, att begreppet »företräda» icke medförde rätt för utskottet t. ex. att förvärva eller sälja fast egendom och än mindre kunde omfatta funktioner som enligt grundlagsbud ankommer på landstinget, såsom utövande av beskattningsrätten eller val av riksdagsmän. Föredragande departementschefen förklarade sig i propositionen nr 188/1924 (s. 91) anse, att tillbörlig trygghet förelåg för att förvaltningsutskottet icke obehörigen

skulle inkräkta på landstingets egen ställning, eftersom utskottet var ansvarigt inför landstinget och landstinget ägde befogenhet att genom reglemente eller beslut i särskilda fall göra inskränkningar i utskottets ställföreträdande verksamhet. Detta uttalande lämnades av riksdagen utan erinran. Av vad jag nu anfört torde framgå, att lagens mening är att förvaltningsutskottet som regel skall kunna utöva ett verkligt ställföreträdarskap och icke blott handha de löpande ärendena. Begränsningar i ställföreträdarskapet kan enligt lagens stadgande ha föreskrivits i lag eller författning eller i beslut, som landstinget meddelat. I viss utsträckning torde också begränsningar framgå av förhållandenas egen natur i olika fall. Det torde emellertid vara oundvikligt, att osäkerhet understundom uppstår om hur långt förvaltningsutskottets befogenhet sträcker sig. Att i lagen draga upp närmare riktlinjer för befogenhetens omfattning synes mig vara ogörligt. En möjlighet att undvika osäkerhet är givetvis att landstinget uttryckligen delegerar vissa befogenheter till förvaltningsutskottet. Så har exempelvis skett, då landstingen uppdragit åt förvaltningsutskotten att på grundval av de preliminära överenskommelser som landstingens centrala lönenämnd ingått träffa definitiva uppgörelser i löne- och avtalsfrågor. En annan möjlighet är att landstinget — såsom förutsattes vid bestämmelsens tillkomst — fastställer direkta begränsningar för utskottets ställföreträdande verksamhet. Enligt min mening är det emellertid av stor praktisk betydelse, att på sätt som hittills varit fallet en viss frihet råder ifråga om bedömningen av förvaltningsutskottens möjligheter att i oförutsedda situationer, som inträffar mellan landstingens möten, fatta beslut på landstingens vägnar. Den främsta garantien mot missbruk från förvaltningsutskottets sida synes mig ligga i det ansvar som utskottet slutligen har emot landstinget. Några verkliga olägenheter av det hittillsvarande systemet har såvitt jag vet icke givits till känna. Jag anser sålunda att det liksom hittills bör anföras åt landstingskommunernas förtroendemän och i sista hand åt rättspraxis att med hänsynstagande till vad som är rimligt och ändamålsenligt draga upp gränserna för förvaltningsutskottets befogenheter i förevarande fall.

De av kommittén föreslagna bestämmelserna om rätt för förvaltningsutskottet att från vissa håll inhämta yttranden och upplysningar har lämnats helt utan erinran i remissyttrandena. Jag tillstyrker förslaget även i dessa delar.

Kommitténs metod att i själva lagen lämna en tämligen ingående reglering av förvaltningsutskottets *o r g a n i s a t i o n o c h v e r k s a m h e t s f o r m e r* har allmänt godtagits av remissinstanserna. Även detaljbestämmelserna i detta avsnitt av förslaget har i stort sett lämnats utan erinran. Det är endast en punkt som mött mera avsevärt motstånd och det är förslaget att höja minimum för *l e d a m o t s a n t a l e t* i förvaltningsutskottet från fem till sju. Åtskilliga remissinstanser, bl. a. sex länsstyrelser, sty-

relsen för landstingsförbundet och flera landsting, vill här ha kvar den gamla regeln och åberopar därvid i huvudsak, att minimiantalet ledamöter i kommunalnämnd och drätselkammare med frångående av kommitténs förslag bestämts till fem, att den nuvarande bestämmelsen visat sig lämplig och praktisk och att något reellt skäl för en ändring ej torde vara för handen. Särskilt med hänsyn till förhållandena i de minsta landstingskommunerna finner jag det vara befogat att bibehålla den nuvarande regeln i förevarande avseende och förordar alltså i denna del ett avsteg från kommittéförslaget.

Beträffande förslagen att utsträcka förvaltningsutskottets mandat till till fyra år, att förlägga tiden för valet till det lagtida landstingsmöte som hålles året efter det då allmänna val av landstingsmän ägt rum samt att låta val av ordförande och vice ordförande förrättas av landstinget i stället för av utskottet är jag däremot helt av samma mening som kommittén. Vad enstaka remissinstanser i dessa delar haft att invända anser jag icke fordra särskilt bemötande.

B. Övriga nämnder.

Gällande bestämmelser.

I den år 1940 tillkomna 40 a § LL lämnas föreskrifter om landstingets hälso- och sjukvårdsberedning.

Där stadgas till en början, att ledningen av landstingets hälso- och sjukvårdande verksamhet skall, i den mån icke genom lag eller författning annorlunda föreskrives, enligt landstingets bestämmande utövas av en gemensam hälso- och sjukvårdsberedning eller ock av en särskild hälsovårds- och en särskild sjukvårdsberedning. Beredningen skall bestå av minst fem för en tid av fyra kalenderår av landstinget valda ledamöter jämte lika antal för samma tid utsedda suppleanter. Beredningen utser inom sig ordförande och vice ordförande. Landstinget bestämmer den ordning, i vilken beredningen har att fatta beslut. (1 mom.)

Om landstinget så finner lämpligt, kan landstinget besluta, att beredning skall utgöras av förvaltningsutskottet eller viss avdelning därav (2 mom.).

Till sammanträde med beredningen skall förste provinsialläkaren kallas med rätt för honom att delta i överläggningarna men ej i besluten samt att få sin mening antecknad till protokollet (3 mom.).

Paragrafen slutar med en erinran om att angående hälso- och sjukvårdsberedningens verksamhet i övrigt gäller vad därom stadgas i lag eller författning (4 mom.).

Utom förvaltningsutskott samt hälso- och sjukvårdsberedning utser landstingen vanligen nämnder och styrelser för speciella förvaltningsuppgifter. För dessa organ finns inga samlade bestäm-

melser i LL men de omnämns dock i olika sammanhang. Enligt 39 § har förvaltningsutskottet sålunda överinseende över de för särskilda verkställighetsbestyr utsedda styrelser eller personers ekonomiska förvaltning, och bland de innehavare av landstingets förtroendeuppdrag, som kan få ersättning, nämnes i 43 §, förutom ledamot av förvaltningsutskottet, ledamot av annan landstingets styrelse eller nämnd eller av styrelse för landstingets inrättning.

Kommunallagskommittén.

Kommittén framhåller inledningsvis, att LL:s bestämmelser om hälso- och sjukvårdsberedning såtillvida innefattar en avvikelse från kommunallagarnas vanliga systematik, som dessa författningar icke brukar ge direkta föreskrifter om förvaltningsorgan för specialreglerade verksamhetsgrenar. En sådan avvikelse synes emellertid kommittén berättigad i förevarande fall med hänsyn till hälso- och sjukvårdens dominerande roll i landstingens verksamhet. Att till följd härav vissa formella olikheter uppkommer mellan landstingen å ena sidan och de städer, som ej deltager i landsting, å den andra finner kommittén icke böra tillmätas någon större betydelse. Kommittén har därför bibehållit bestämmelser i ämnet i sitt förslag till landstingslag (53 §). Som redan nämnts har det ifrågavarande organet i förslaget givits beteckningen nämnd i stället för beredning. Vidare har de nuvarande knapphändiga föreskrifterna om beredningsorganisation och verksamhetsformer ersatts med en hänvisning till vad som i motsvarande hänseenden är stadgat för förvaltningsutskottet. Detta innebär bl. a., att hälso- och sjukvårdsnämnd (respektive särskild hälsovårdsnämnd och särskild sjukvårdsnämnd) skall bestå av minst sju ledamöter mot fem för närvarande, att dess mandattid skall sammanfalla med förvaltningsutskottets, o. s. v. Delegation skall, om landstinget så beslutar, kunna ske till ledamot eller befattningshavare i motsvarande utsträckning som hos förvaltningsutskottet. Det bör tilläggas, att förslaget bibehåller möjligheten för landstinget att låta förvaltningsutskottet eller viss avdelning därav fungera som hälso- och (eller) sjukvårdsnämnd. Överhuvud taget har kommittén till 53 § 2—4 mom. lagförslaget överfört motsvarande moment i 40 a § LL.

Vad härefter angår de i 39 och 43 §§ LL omnämnda organen för speciella förvaltningsuppgifter torde därmed — enligt vad kommittén anför — åsyftas såväl de som utses med anledning av bestämmelser i speciallagstiftning för handhavande av där angivna bestyr (reglerad förvaltning), som de vilka landstinget tillsätter för förvaltnings- och verkställighetsbestyr i övrigt (oreglerad förvaltning). Kommittén fortsätter.

Till den förstnämnda gruppen höra t. ex. hemhjälpstyrelse, husmoderssemesternämnd och läkardistriktsstyrelse, vidare styrelserna (direktio-

nera) för en rad av landstingets i särskilda författningar angivna anstalter och inrättningar, såsom sjukhus av olika slag, arbetshem, alkoholistanstalter, anstalter för bildbara sinnesslöa, rättshjälpsanstalter, folkhögskolor, centrala verkstadsskolor samt anstalter för lantbruksundervisning och annan yrkesundervisning.

Kommittén framhåller, att landstingen i långt mindre omfattning än primärkommunerna bedriver verksamhet, som icke är reglerad i särskild författning och att speciella organ för oreglerad förvaltning därför icke är särskilt vanliga men att några dock finns, exempelvis undervisningsnämnd, stipendienämnd, närings- och kommunikationsråd samt social nämnd.

Beträffande vartdera slaget av nu berörda särskilda förvaltningsorgan har kommittén — efter förebild av förslaget till kommunallag (jämför betänkande III s. 204) — intagit en allmän bestämmelse. I första stycket av 54 § säges sålunda, att om utseende av nämnder för vissa i särskilda författningar angivna förvaltnings- och verkställighetsbestyr skall gälla vad därom för varje fall finnes stadgat. I samma paragrafs andra stycke förklaras, att landsting må för handhavande av särskilda förvaltnings- och verkställighetsbestyr i övrigt tillsätta de nämnder som finnes erforderliga. Dessutom har kommittén ansett vissa organisatoriska föreskrifter böra införas för nämnder av sist angivna slag (nämnder för oreglerad förvaltning). Vad som i organisatoriskt hänseende föreslagits för förvaltningsutskottet har kommittén — med undantag för föreskrifterna om ledamotsantal, mandattid, tidpunkten för organets utseende, val av ordförande samt reglemente — funnit lämpa sig även för de nu ifrågakvarande nämnderna. Också bestämmelserna om proportionellt val har gjorts tillämpliga å val av dessa nämnder i likhet med vad kommittén föreslagit för motsvarande organ i primärkommunerna (betänkande III s. 208). Däremot anser kommittén det av liknande skäl, som kommittén åberopat för primärkommunernas del (betänkande III s. 211), icke böra övervägas att i landstingslagen meddela organisatoriska föreskrifter för de nämnder och styrelser, som tillsättes med anledning av bestämmelser i speciallagstifningen.

Remissyttrandena.

Ifrågakvarande avsnitt av kommitténs förslag har föranlett mycket få erinringar från remissinstansernas sida.

De remissinstanser som anser att minimiantalet ledamöter i förvaltningsutskotten bör bibehållas vid fem förklarar uttryckligen eller får antagas förutsätta, att detsamma bör gälla beträffande de ledande organen för landstingens hälso- och sjukvårdande verksamhet.

Göteborgs och Bohus läns landsting — som icke har något att erinra mot att antalet ledamöter i förvaltningsutskottet skall vara minst sju — ifrågasätter om det finns anledning att stadga samma minimiantal i förevarande

fall. Särskilt när det gäller den hälsovårdande verksamheten bör det enligt landstingets mening observeras, att nämnden (styrelsen) måste till sina sammanträden kalla förste provinsialläkaren, »dispensärledaren» och tandvårdsinspektören. Landstinget anser därför en ökning av antalet ledamöter medföra risk att organet i fråga blir för stort för att vara effektivt som arbetsenhet.

Även *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* föreslår, att minimiantalet ledamöter i hälso- och sjukvårdsstyrelserna bestämmas till fem.

Landstingen i Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län ifrågasätter lämpligheten av att landstinget utser ordförande i nämnda styrelser.

Medicinalstyrelsen föreslår att till 53 § 3 mom. i lagförslaget skall fogas ett tillägg av innehåll att då vid sjukvårdsstyrelses sammanträde skall förekomma ärende, som rör lasarett eller s. k. större sjukstuga, skall till sammanträdet även kallas en av landstinget eller, efter dess bemyndigande, av styrelsen utsedd lasarettsläkare, som är verksam inom landstingskommunen. I sin motivering till detta förslag erinrar medicinalstyrelsen om att det — utom föreskriften i 40 a § 3 mom. LL angående kallande av förste provinsialläkaren — i specialförfattningar finns stadgat, att i vissa fall till sammanträden skall kallas dispensärläkare, tandvårdsinspektör eller lasarettstandläkare. Vidare framhåller medicinalstyrelsen, att det i 24 § sjukhusstadgan föreskrives skyldighet för lasarett-, sanatorie- och epidemisjukhusläkare att på kallelse av sjukvårdsberedningen inställa sig vid dess sammanträden för att yttra sig i frågor, som angår sjukvården eller förvaltningen. Vid nuvarande bestämmelsers tillkomst förutsattes det — fortsätter medicinalstyrelsen — att sjukvårdsberedningarna även utan författningsföreskrift skulle anlita den sakkunskap som sjukhusläkarna representerade, men enligt vad styrelsen har sig bekant har beredningarna icke i allmänhet begagnat sig av denna möjlighet, i varje fall icke i önskvärd omfattning. Medicinalstyrelsen förklarar sig vara medveten om att krav på speciell sakkunskap med fog kan resas även såvitt avser andra ärendens handläggning inom sjukvårdsstyrelserna, men av praktiska skäl har ämbetsverket begränsat sig till att påfordra sådan sakkunskap endast för det mycket stora specialområde som lasarettsvården utgör.

Vad härefter angår 54 § i lagförslaget hävdar *Västmanlands läns landsting* att det även ifråga om icke-specialreglerade nämnder bör överlämnas åt landstingen att liksom hittills fastställa organisatoriska föreskrifter. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* ansluter sig i huvudsak till denna mening.

Departementschefen.

När bestämmelserna om hälso- och sjukvårdsberedning år 1940 infördes, innebar detta den kanske betydelsefullaste ändring som LL undergått. Därmed betonades starkt den dominerande roll som hälso- och sjukvården spelar i landstingsförvaltningen.

Såsom jag tidigare nämnt förordar jag att beteckningen beredning i den nya lagen utbytes mot ordet styrelse.

Kommunallagskommitténs förslag innebär med avseende å det ifrågavarande organets ställning och uppgifter icke någon som helst ändring i gällande bestämmelser. Däremot föreslår kommittén vissa ändringar ifråga om styrelsens organisation och verksamhetsformer, i det att kommittén vill ersätta de nuvarande knapphändiga föreskrifterna i detta hänseende med en hänvisning till vad som är stadgat för förvaltningsutskottet. Vidare införes, liksom beträffande förvaltningsutskottet, en bestämmelse om intern delegation.

Vad kommittén sålunda föreslagit har så gott som helt vunnit remissinstansernas gillande. I den mån hänvisningen till bestämmelserna om förvaltningsutskottet innebär att minimiantalet ledamöter ökas från fem till sju har emellertid en viss opposition gjort sig gällande. Den ställning jag redan tagit till frågan om ledamotsantalet för förvaltningsutskottets vidkommande leder enligt min mening till att även beträffande hälso- och sjukvårdsstyrelsen den nuvarande regeln bör bibehållas. I övrigt ansluter jag mig helt till kommitténs förslag i förevarande del. Medicinalstyrelsens förslag att det skall införas skyldighet för sjukvårdsstyrelsen att i vissa fall till sammanträde kalla lasarettsläkare, som är verksam inom landstingskommunen, torde lämpligen böra behandlas i samband med den pågående översynen av sjukhuslagstiftningen.

Beträffande landstingskommunernas organ för speciella förvaltningsuppgifter har kommittén i 54 § av lagförslaget meddelat vissa föreskrifter. Dessa innebär en saklig nyhet såtillvida, att beträffande nämnder för oreglerad förvaltning en reglering i organisatoriskt hänseende genomföres i form av en hänvisning till vissa bestämmelser angående förvaltningsutskott samt hälso- och sjukvårdsstyrelse.

Remissinstanserna har — med endast ett par undantag — godtagit detta förslag och själv förordar jag detsamma.

C. Landstingskommunens befattningshavare.

Gällande bestämmelser.

Enligt 44 § LL skall landstinget anställa eller låta anställa tjänsteman eller tjänstemän med åliggande att föra landstingets protokoll och expediera dess beslut, att föra landstingets räkenskaper och handha dess kassa samt att ombesörja i sammanhang därmed förekommande göromål på sätt och i den omfattning landstinget föreskriver. Landstinget kan i övrigt för den samfällda förvaltningen anställa eller låta anställa de befattningshavare, som finnes erforderliga.

Om göromålens fördelning mellan tjänstemännen samt om dessas antagande och entledigande skall föreskrifter meddelas i reglementet för förvaltningsutskottet eller i instruktion för tjänstemännen.

Kommunallagskommitténs förslag och remissyttrandena däröver.

Kommittén framhåller, att bestämmelserna om landstingets befattningshavare är långt utförligare än motsvarande föreskrifter i kommunallagarna för land och stad och förslaget till ny kommunallag. Att befattningen med landstingets protokoll och kassa lagts såsom en obligatorisk uppgift på tjänstemännen har enligt kommittén sin historiska förklaring däri, att landstingsförordningen ursprungligen icke innehöll några bestämmelser om ett förtroendeväldt administrativt organ. Och när dylika föreskrifter sedermera infördes, torde det med hänsyn till landstingsverksamhetens växande omfattning ansetts uppenbart, att de nämnda bestyren alltjämt måste handhas av tjänstemän.

Kommittén fortsätter.

I primärkommunerna har utvecklingen lett till att sådana förvaltningsbestyr som protokollföring och kassans handhavande i allt större utsträckning kommit att överlämnas till tjänstemän. I flertalet städer och ett mycket stort antal landskommuner torde dessa bestyr i själva verket lika regelmässigt ombesörjas av tjänstemän som hos landstingen. Föreligger emellertid icke behov av en tvingande bestämmelse i förevarande hänseende för nämnda kommuner, synes en sådan bestämmelse kunna undvaras också för landstingens del. Bortsett härifrån torde icke, åtminstone icke numera, finnas något sakligt skäl att i lagen göra skillnad mellan primärkommuners och landstingskommuners rätt att uppdraga det ena eller andra bestyret åt förtroendemän eller tjänstemän. Skulle det i och för sig föga sannolika inträffa, att ett landsting funne lämpligt att låta kassa och räkenskaper omhändervardas av en ledamot av förvaltningsutskottet, så bör landstinget på motsvarande sätt som primärkommunerna vara oförhindrat att besluta en sådan anordning.

Med hänsyn härtill har kommittén i sitt förslag icke upptagit någon bestämmelse om protokolls- och kassabestyrets ombesörjande genom tjänstemän.

Kommittén anför, att den föreslagna ändringen möjligen kan sägas medföra en förskjutning av det legala ansvaret för protokollföring och kassagöromål från tjänstemännen till landstingets ordförande, respektive förvaltningsutskottet samt fortsätter.

Av någon större betydelse torde dock denna förskjutning icke bli, ty ordföranden i landstinget kan väl även enligt nu gällande rätt ej anses vara helt fritagen från ansvaret för att protokollföring äger rum, och vad angår förandet av räkenskaper och kassans handhavande får förvaltningsutskottet redan nu anses ha ett visst ansvar; i utskottets reglemente brukar i enlighet härmed bland dess uppgifter uppräknas tillsynen över landstingets bokföring och kassa.

Vad angår den mer generella bestämmelsen om rätt för landsting att anställa eller låta anställa erforderlig tjänstepersonal erinrar kommittén om att den i sitt betänkande III (s. 372) övervägt att föreslå ett liknande stadgande för primärkommunerna men avstått därifrån av närmare angivna skäl. Bl. a. har kommittén därvid framhållit som självklart, att kommun

även utan uttrycklig bestämmelse därom äger anställa den personal av olika kategorier som erfordras för den kommunala verksamheten. Motsvarande gäller givetvis landstingen. På grund härav och för vinnande av överensstämmelse i förevarande avseende mellan de olika kommunallagarna har kommittén i sitt förslag låtit det nyssnämnda stadgandet utgå. I viss mån som en konsekvens härav har kommittén likaledes uteslutit den tvingande föreskriften om reglering i förvaltningsutskottets reglemente eller i instruktion av göromålens fördelning mellan tjänstemännen samt dessas antagande och entledigande. Också utan en sådan bestämmelse torde det enligt kommitténs mening kunna antagas, att landstingen i mån av behov lämnar föreskrifter i dessa ämnen i den form, som i varje fall finnes lämplig.

Kommunallagskommitténs förslag i förevarande del har i remissyttrandena lämnats helt utan erinran.

Departementschefen.

Jag ansluter mig helt till förslaget att i den nya lagen icke medtaga några bestämmelser om skyldighet eller rätt för landstingskommun att anställa befattningshavare eller någon föreskrift om obligatorisk reglering av tjänstemännens ställning.

7. Om landstingskommunens drätsel.

I 6 kap. LL har stadganden om utgifts- och inkomststat, räkenskaper och revision sammanförts med regler om landstingsskatt. Under hänvisning till att bestämmelserna därigenom kommit att lida av en viss svåröverskådlighet föreslår kommunallagskommittén nu, att kapitlet uppdelas på två, ett om landstingskommunens drätsel och ett om landstingsskatt.

Därigenom uppnås samma ordning som i kommitténs förslag till kommunallag.

Kapitlet om landstingskommunens drätsel har kommittén i allt väsentligt utformat efter mönster av motsvarande kapitel i kommunallagsförslaget (jämför betänkande III s. 261 ff). Kommittén framhåller, att detta betyder en väsentlig omdaning och utbyggnad av de nuvarande bestämmelserna i både formellt och sakligt hänseende men att förslaget trots detta icke torde medföra någon verklig omvälvning i drätselangelägenheternas handhavande, eftersom de nya bestämmelser, som föreslås, i stor utsträckning redan tillämpas i landstingens praktiska verksamhet.

Det ifrågakommande kapitlet (5 kap. i lagförslaget) upptager de skilda bestämmelserna i följande ordning. Under rubriken Inledande bestämmelser meddelas föreskrifter om bevarande av landstingskommunens förmögenhet, användning av vederlag för viss tillgång, beskattningsrätt, täckningsföreskrift vid anslagsbeslut och anslagstäckning genom flerårig utdebite-

ring (56—58 §§). Därefter behandlas landstingskommunens utgifts- och inkomststat (59 och 60 §§), fondbildning (61—63 §§) samt lånerätt (64 §). I ett avsnitt under rubriken Medelsförvaltning stadgas sedan om förvaring av penningar och värdehandlingar, om placering av vissa penningmedel samt om räkenskaper (65 och 66 §§). Kapitlet avslutas med bestämmelser om revision (67—70 §§).

Beträffande motiveringen för de olika bestämmelserna i kapitlet har kommittén i stort sett hänvisat till sin framställning i betänkande III och därutöver i huvudsak inriktat sig på att understryka de nyheter, som förslaget innefattar i jämförelse med gällande rätt (se betänkande IV s. 75—78).

Vid remissbehandlingen av förslaget till landstingslag har endast ett fåtal frågor i kapitlet om landstingskommuns drätsel väckt något större intresse bland remissinstanserna. Dessa frågor gäller bestämmelsen om bevarande av landstingskommunens förmögenhet (56 § första stycket), bestämmelsen om anslagstäckning genom flerårig utdebitering (58 § andra stycket), stadgandena om fondbildning (61—63 §§) samt föreskriften om placering av vissa penningmedel (65 § andra stycket).

Det är att märka, att även motsvarande delar av kommitténs förslag till kommunallag utsattes för kritik vid remissbehandlingen av betänkande III och att jag vid framläggandet av propositionen nr 210/1953 förordade avsteg från kommittéförslaget just i de hänseenden det här gäller. Vad remissinstanserna nu har att anföra beträffande ifrågavarande delar av förslaget till landstingslag är huvudsakligen, att samma ändringar bör göras även i detta fall.

Jag vill erinra om att 1953 års riksdag i allt väsentligt godtagit den överarbetning, som jag låtit drätselkapitlet i kommitténs förslag till kommunallag undergå. Då jag nu har att taga ställning till motsvarande spörsmål i fråga om förslaget till landstingslag, kan detta i stora delar göras kortfattat, genom återopande av vad jag anfört i propositionen nr 210/1953. Med hänsyn härtill finner jag det möjligt att beträffande bestämmelserna om landstingskommunens drätsel hänvisa till lagtexten och specialmotiveringen.

8. Om territoriell differentiering av landstingskatten.

Även kapitlet om landstingskatt (71—77 §§) har av kommunallagskommittén utformats i huvudsak efter mönster av motsvarande kapitel i förslaget till kommunallag. Det överensstämmer också nära med nuvarande regler. Den enda ändring av principiell betydelse som föreslås gäller landstings möjlighet att differentiera skatten i territoriellt hänseende. Denna fråga kommer här att tagas upp till närmare behandling. Beträffande övriga delar av kapitlet om landstingskatt hänvisas till specialmotiveringen.

8 — *Bihang till riksdagens protokoll 1954. 1 saml. Nr 119.*

Gällande bestämmelser.

Huvudbestämmelsen om territoriell skattedifferentiering finnes i 46 § 2 mom. LL. Enligt detta lagrum äger landstinget — där företag, varom förslag blivit väckt hos landstinget, är av den beskaffenhet, att endast viss eller vissa kommuner inom landstingsområdet kan ha huvudsaklig nytta av företaget — besluta, att »den eller de kommuner, som icke hava sådan nytta, skola från bidrag till företaget befrias eller med sådant bidrag i jämförelsevis mindre mån betungas». Om yrkande framställes om sådan befrielse från eller lindring i landstingsskatt, som nyss nämnts, skall landstinget besluta över detta yrkande, innan huvudfrågan företages till avgörande. I detta beslut äger landstingets samtliga ledamöter deltaga, men i överläggning och beslut i huvudfrågan må icke andra deltaga än landstingsmän för de valkretsar, från vilka bidrag skall lämnas till företaget.

De berörda föreskrifterna kompletteras av vissa stadganden om kvalificerad majoritet och underställning. Enligt 33 § 2 mom. kräves sålunda två tredjedelars majoritet såväl för beslut om befrielse från eller lindring i skyldighet att bidraga till visst företag som för beviljande av anslag för dylikt företag, och enligt 55 § erfordras i fråga om båda slagen av beslut länsstyrelsens godkännande.

Kommunallagskommittén.

Efter att ha redogjort för frågans tidigare behandling, särskilt i samband med förarbetena till 1924 års lag (se betänkande IV s. 79—82), anför kommittén bl. a. följande. Förutsättningarna för sloandet av rätten till territoriell skattedifferentiering synes kommittén nu vara större än vid tillkomsten av LL. Av betydelse i detta hänseende är bl. a., att nya beslut om skattedifferentiering icke synes ha fattats på avsevärd tid och att tillämpning av äldre beslut numera förekommer blott i ett enda län, Södermanlands, där i vissa kommuner alltjämt utgår ett tillägg på landstingsskatten, olika stort i olika kommuner, för amortering och förräntning av ett järnvägs lån. Det får visserligen icke anses uteslutet, att bidragsgivning för järnvägsändamål kan få aktualitet även i framtiden — kommittén erinrar här om projekten på en förlängning av ostkustbanan och på en järnvägs linje utmed kusten norr ut från Kalmar — men det synes kommittén högst tvivelaktigt, om man med hänsyn härtill eller till andra ovissa framtidsförhållanden bör bibehålla en från principen om skattebördans lika fördelning så avvikande bestämmelse som den om territoriell skattedifferentiering. De skäl, som vid landstingslagens antagande i övrigt åberopades till stöd för en bestämmelse om skattedifferentiering, är i varje fall numera utan betydelse. Ingen stad som tillhör landstingsområde — fortsätter kommittén — begagnar sig numera av rätten att bilda eget epidemidistrikt (de städer, som senast utgjorde egna epidemidistrikt, var Eskilstuna, Örebro och Sundsvall). Och även om sådan stad framdeles

skulle vilja övertaga ansvaret för sin epidemisjukvård och slippa deltaga i landstingets kostnader för motsvarande ändamål, behöver en dylik ordning icke ha något stöd i en regel i LL om skattedifferentiering, eftersom på grund av särskild bestämmelse i epidemilagen (16 §) stad, som enligt medgivande utgör eget epidemidistrikt, är befriad från bidrag till landstingets kostnader för epidemisjukvården. Vidare har frågan om skattedifferentieringsregelns betydelse för fördelning av kostnaderna för den allmänna väghållningen kunnat avföras från diskussion, sedan väghållningen övertagits av staten. Ett borttagande av rätten till skattedifferentiering i stad på sätt kommittén föreslagit i betänkande III synes i sin mån också vara ett skäl för differentieringens slopande i landstingsförvaltningen.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter föreslår kommittén, att någon regel om lokal skattedifferentiering ej skall intagas i den nya landstingslagen. Kommittén anmärker, att bestämmelserna i 33 § 2 mom. och 55 § LL om kvalificerad majoritet vid och underställning av hithörande beslut i så fall kan utgå.

Remissyttrandena.

Förslaget att slopa möjligheten till lokal skattedifferentiering har i remissyttrandena lämnats helt utan erinran.

Svenska landstingsförbundets styrelse framhåller, att utvecklingen gått mot att denna möjlighet i allt mindre grad utnyttjats samt att den ordning med lokal skattedifferentiering som för närvarande finns i ett landstingsområde kommer att upphöra om ett fåtal år, när ett järnvägslån blivit slutamorterat. Under sådana förhållanden anser styrelsen, att något behov att bibehålla ifrågasvarande möjlighet icke längre förefinnes och tillstyrker därför att bestämmelserna därom utmönstras ur lagen.

Departementschefen.

På de skäl som kommittén i denna del anfört och under hänvisning till remissinstansernas nyss angivna inställning förordar jag, att någon regel om lokal skattedifferentiering icke medtages i den nya landstingslagen.

9. Om besvär.

A. Allmänna besvärregler.

Gällande bestämmelser.

Enligt 58 § LL äger medlem av kommun inom landstingsområdet besvära sig över landstingsbeslut, om han tilltror sig kunna visa, att beslutet kränker hans enskilda rätt eller eljest vilar på orättvis grund eller att det icke tillkommit i laga ordning eller att det står i strid med allmän lag eller

författning eller annorledes överskrider landstingets befogenhet. Besvären skall ställas till Kungl. Maj:t och inges till länsstyrelsen inom sextio dagar från den dag landstinget avslutats.

Även kommun inom landstingsområdet har besvärsrätt.

Klagande har att, inom fjorton dagar efter besvärstidens utgång, till landstingets ordförande inge diariebevis över att han besvärat sig. Försummas detta, kan beslutet gå i verkställighet.

Beslut som angår landstingsskatten får gå i verkställighet trots besvär.

58 § LL innehåller vidare föreskrift om att länsstyrelsen ofördröjligen skall på visst sätt kungöra dagen för landstingets avslutande m. m.

Kommunallagskommittén.

Kommittén framhåller inledningsvis, att landstingslagens besvärsregler i åtskilliga hänseenden påverkas av vad kommittén föreslagit för primärkommunernas vidkommande.

Vad först angår de olika slag av beslut som kan bli föremål för överklagande har kommittén funnit, att besvärsrätten, som enligt nuvarande bestämmelser blott avser landstingsrepresentationens avgöranden, i princip bör utsträckas till beslut av landstingskommunens administrativa organ (jämför betänkande III s. 340 ff.). I fråga om beslut av förvaltningsutskott samt hälso- och sjukvårdsberedning har tillvaron av besvärsrätt redan erkänts i praxis, och klagorätten bör nu enligt kommitténs mening fastslås genom uttrycklig lagbestämmelse. Jämväl beslut av de nämnder och styrelser, som landstinget med stöd av landstingslagen utser för särskilda förvaltnings- och verkställighetsbestyr — organ för oreglerad förvaltning, t. ex. en undervisningsnämnd — finner kommittén böra inbegripas under besvärsrätten.

I vilken mån landstingslagens besvärsbestämmelser också bör utsträckas till beslut av nämnder, som tillsätts enligt föreskrifter i speciallagstiftningen, d. v. s. nämnder för reglerad förvaltning, kan enligt kommittén synas tveksamt. Kommittén framhåller emellertid, att önskvärdheten av likformighet med kommunallagen torde kräva, att besvärsrätten får gälla även beslut av dessa organ, i den mån annat ej föreskrives i vederbörande specialförfattningar. Härigenom blir det möjligt — fortsätter kommittén vidare — att anföra besvär enligt landstingslagens föreskrifter t. ex. över beslut av hemhjälpstyrelse, husmoderssemesternämnd och styrelse för rättshjälpsanstalt, enär de författningar, som reglerar dessa organs verksamhet, saknar bestämmelser om klagorätt. Och avser specialförfattningarnas besvärsregler blott vissa slags beslut, torde övriga beslut kunna överklagas i den nu föreslagna ordningen.

Kommittén erinrar om att klagorätt enligt nuvarande ordning tillkommer både kommun inom landstingsområdet och medlem av sådan kommun samt anför vidare.

Angivandet av vem som äger besvärsrätt var en nyhet i 1924 års landstingslag; landstingsförordningen innehöll nämligen icke någon regel i detta hänseende. Rörande skälen till att besvärsrätt tillerkändes även primärkommunerna inom landstingsområdet sakna förarbetena till 1924 års lag närmare besked. Sannolikt har den äldre uppfattningen om landstinget såsom representation för kommunerna här spelat en viss roll. Delvis torde också möjligheten för landstinget att under vissa förutsättningar bestämma landstingsskatten till olika belopp för olika kommuner ansetts motivera klagorätt för de enskilda kommunerna.

Kommittén framhåller emellertid, att denna klagorätt för kommunerna synes ha spelat en ganska underordnad roll i det praktiska livet.

En undersökning visar, att besvär över landstingsbeslut anförts av kommun blott ett tiotal gånger under åren 1925—50. Besvären ha gällt sådana frågor som inrättande eller upphörande av extra provinsialläkar-distrikt, förläggning av tandvårdspoliklinik och sjukstuga, disponering av epidemisjukhus etc. Icke i något fall, där kommun besvärat sig, har talan blivit bifallen.

Kommittén framhåller vidare bl. a., att såsom kommitténs förslag är utformat bildar landstingsområdet en kommun, vars personella underlag består av medlemmarna i primärkommunerna inom landstingsområdet, och att primärkommunerna i själva verket icke har någon uppgift inom landstingsorganisationen. Under sådana förhållanden och då dessutom möjligheten till territoriell skattedifferentiering enligt kommitténs förslag är avsedd att upphöra torde det — fortsätter kommittén — icke finnas någon anledning att bibehålla primärkommunerna vid rätten att genom besvär påkalla prövning av landstingsbeslutens laglighet. Det lär vara så mycket mindre anledning härtill som den berörda undersökningen synes visa, att det knappast varit lagligheten i landstingets beslut, som kommunerna i de ifrågavarande fallen främst velat ha prövat, utan snarare beslutens praktiska lämplighet ur den klagande kommunens synpunkt. Men frågan om ett landstingets beslut är lämpligt till sitt innehåll kan icke bli föremål för besvärsmyndighetens prövning vare sig enligt nuvarande lag eller enligt kommitténs förslag.

Med hänsyn till det anförda föreslår kommittén, att rätt att föra klagan över beslut av landstinget och andra landstingskommunens organ blott skall tillkomma medlem av landstingskommunen. Kommittén framhåller, att om primärkommun i något fall skulle ha speciellt intresse av att landstingsbeslut underkastas legalitetsprövning, lär man kunna utgå från att någon enskild person i kommunen anför besvär.

Kommittén anser det vara önskvärt, att få till stånd enhetliga regler i kommunallagarna rörande besvärsproceduren och föreslår därför bl. a., att besvärstiden i landstingslagen skall bestämmas till tre veckor från den dag då justeringen av vederbörande organs protokoll tillkännagivits å landstingskommunens anslagstavla. I annat sammanhang anmär-

ker kommittén, att svenska landstingsförbundets styrelse i en framställning till kommittén den 15 september 1947 föreslagit en förkortning av besvärstiden från sextio till trettio dagar.

Kommittén har övervägt, huruvida utvidgningen av besvärsrätten att avse även beslut av landstingskommunens administrativa organ bör föranleda en ändrad instansordning, så att icke alla besvär skall prövas hos Kungl. Maj:t i regeringsrätten såsom första och enda instans. Kommittén har därvid icke ansett det lämpligt att skilja mellan landstinget självt å ena sidan och de administrativa organen å andra sidan samt behålla regeringsrätten såsom besvärsinstans blott beträffande landstingets beslut och låta övriga besvär gå till länsstyrelsen som första instans. Det har nämligen synts kommittén uppenbart, att i varje fall förvaltningsutskottets beslut icke skall kunna upphävas annat än genom beslut av Kungl. Maj:t, detta med hänsyn till utskottets betydelsefulla ställning inom landstingets förvaltning. Vidare talar enligt kommitténs mening skäl för att hälso- och sjukvårdsnämnds beslut likställs med förvaltningsutskottets, när det gäller besvärspövningen. Beträffande övriga administrativa organ finner kommittén det kunna antagas, att besvärsfrekvensen icke blir så stor, att ett omedelbart upptagande av besvären hos regeringsrätten ökar dess arbetsbörda i någon större grad. Med hänsyn härtill och till lämpligheten av en enhetlig besvärspöcedur för alla landstingskommunala beslut har kommittén i sitt förslag bibehållit den nuvarande regeln om Kungl. Maj:t såsom enda besvärsinstans.

Remissyttrandena.

Kommitténs förslag till allmänna besvärsregler har av remissinstanserna i allmänhet lämnats utan erinran och har överhuvud föranlett endast ett fåtal särskilda yttranden.

Vad först angår förslaget att i lagen utsträcka besvärsmöjligheterna även till beslut av landstingskommunens administrativa organ framhåller *svenska landstingsförbundets styrelse* att avsaknaden i gällande lag av bestämmelser om besvärsrätt över förvaltningsutskottets och andra nämnders beslut föranlett viss tveksamhet och att det därför synes riktigt att besvärsrätten i dessa hänseenden blir klart fastslagen. I styrelsens yttrande instämmer *landstingen i Jönköpings, Värmlands, Gävleborgs och Västerbottens län*. Även *Kalmar läns norra landsting och landstinget i Gotlands län* hälsar med tillfredsställelse att klarhet vinnes på denna punkt.

Mot förslaget att kommun icke skall äga klagorätt har däremot erinringar rests från några håll.

Kammarkollegiet anser visserligen att — om kollegiets förslag att bibehålla nuvarande kompetensregler för landstinget godtages — något större behov icke föreligger av besvärsrätt för kommun. Därest emellertid kom-

mittens förslag ifråga om kompetensregleringen bifalles, lär enligt kollegiets mening möjligheten till konflikter mellan kommun och landsting komma att öka. Under sådan förutsättning anser kollegiet därför den nuvarande regeln om besvärsmått för kommun böra bibehållas.

Länsstyrelsen i Blekinge län finner de skäl, som kommittén anfört till stöd för ifrågavarande ändring, icke kunna tillmätas avgörande betydelse och menar därför, att den nuvarande ordningen bör bestå. Enligt länsstyrelsens mening kan det ingalunda anses utslutet att primärkommun kan ha speciellt intresse av att ett landstingsbeslut blir föremål för legalitetsprövning.

Även *länsstyrelsen i Jönköpings län* anser det riktigare att primärkommun icke blir betagen möjligheten att själv anföra besvär.

Beträffande föreskriften om besvärstiden erinrar *landstingsförbundets styrelse*, att den avkortning i jämförelse med nuvarande förhållanden som kommittén företagit tillkommit bl. a. på framställning från styrelsen. Någon påtaglig olägenhet av denna avkortning synes styrelsen ej föreligga.

Kalmar läns norra landsting förklarar, att den föreslagna besvärstiden torde vara tillräcklig, eftersom man kan utgå från att den som beröres av ett landstingsbeslut och följaktligen kan ha anledning att anföra besvär däröver följer landstingets förhandlingar i pressen eller på annat sätt och därigenom gör sig underrättad om ärendets utgång.

Länsstyrelsen i Gotlands län kan däremot icke underlåta att anföra betänkligheter mot att förkorta besvärstiden från sextio dagar till tre veckor. Länsstyrelsen framhåller, att det i allmänhet torde ställa sig betydligt lättare för den enskilde att följa sin hemkommuns än landstingets ärenden och att denna omständighet torde vara tillräcklig motivering för något längre besvärstid än i kommunallagen, förslagsvis trettio dagar.

Vad slutligen angår frågan om instansordningen finner *kammarkollegiet* sig böra fästa uppmärksamheten på följande.

Vid besvär över landstings beslut utgör Kungl. Maj:t i regeringsrätten enda instans. Anledningen härtill lärer vara att söka i att ursprungligen landstings beslut i de flesta fall skulle underställas länsstyrelsen och i vissa fall Kungl. Maj:t (58—60 §§ i förordningen om landsting 1862). Därigenom kom sakprövning att redan ha utövats, när besvärsmålet aktualiserades, och detta i regel av den ordinarie besvärsmyndigheten i kommunalmål, länsstyrelsen. Då den allmänna underställningsskyldigheten under länsstyrelsen upphörde genom 1924 års lag om landsting, torde man icke ha beaktat den olika behandling som kom landsting och städer utom landsting till del därutinnan, att besvär över städernas beslut i olikhet med landstingens passerade den vanliga instansordningen, länsstyrelsen — Kungl. Maj:t. Även från synpunkten av enskild klagandes intresse att få besvaren prövade i två instanser och önskvärldheten att lätta regeringsrättens arbetsbörda ifrågasätter kollegiet, huruvida icke ändring bör vidtagas härutinnan till närmare överensstämmelse med reglerna i lagen om

kommunalstyrelse i stad så, att länsstyrelsen inskjutes såsom första besvärsmyndighet. Detsamma bör givetvis gälla även beslut av förvaltningsutskott och annan landstingets nämnd.

Departementschefen.

Redan i propositionen nr 210/1953 med förslag till kommunallag m. m. underströk jag (s. 53) intresset av en enhetlig besvärsprocedur i olika slag av kommunala enheter. När kommunallagkommittén nu i förslaget till ny landstingslag utformat besvärsreglerna i nära anslutning till motsvarande bestämmelser för primärkommunernas del, överensstämmer detta alltså helt med min principiella inställning. Jag vill emellertid samtidigt framhålla, att den av kommittén föreslagna regleringen icke heller i förevarande hänseende torde rubba något av den grundläggande ordningen för landstingens del.

De viktigare nyheter som kommittén föreslår beträffande besvärsreglerna är *att* det uttryckligen fastslås att besvärsrätten avser icke blott — som enligt nu gällande regler — landstingsrepresentationens avgöranden utan även beslut av förvaltningsutskottet eller annan nämnd, där ej annat är särskilt stadgat, *att* klagorätt icke vidare skall tillkomma primärkommun utan endast medlem av landstingskommunen *samt att* besvärstiden liksom i KL bestämmes till tre veckor från den dag då protokollsjusteringen tillkännagivits på anslagstavla.

Däremot har kommittén — trots utvidgningen av besvärsrätten till att avse även beslut av landstingskommunens administrativa organ — icke funnit sig böra föreslå någon ändring i instansordningen. Kungl. Maj:t i regeringsrätten skall alltså fortfarande vara första och enda instans.

De av kommittén föreslagna allmänna besvärsreglerna har i stort sett godtagits av remissinstanserna, och själv anser jag mig böra förordna dem till alla delar. Vad som från några håll invänts mot slopandet av kommuns klagorätt och mot bibehållandet av den nuvarande instansordningen kan jag icke finna befogat. I övrigt vill jag i tillämpliga avseenden återopa vad jag i propositionen nr 210/1953 (s. 199 ff) anfört beträffande besvärsreglerna i KL.

B. Särskilt besvärsinstitut i ärenden angående tjänstetillsättningar m. m.

Kommunallagskommittén.

Kommittén föreslår, att landstingen i likhet med primärkommunerna skall få rätt att tillsätta en egen besvärsmyndighet för prövning av besvär över de administrativa organens beslut om tillsättande av eller förordnande å tjänstebefattning eller entledigande från sådan befattning eller om disciplinär åtgärd mot befattningshavare (jämför betänkande III s. 344 ff.), samt anför därvid bl. a. följande. Visserligen är behovet av en sådan

nämnd inom landstingsförvaltningen åtminstone för närvarande väsentligt mindre än i primärkommunerna, d. v. s. närmast de större städerna, därför att besvär förfarandet i fråga om flertalet av de viktigare tjänstetillsättningarna hos landstingen är reglerat i speciallagstiftning och besvärsnämndens kompetens bör begränsas till de fall, då klagan eljest skolat föras enligt landstingslagens allmänna regler. För alla på sjukhusdirektion ankommande tjänstetillsättningar gäller sålunda speciella bestämmelser. Likaledes finns i allmänhet särskilda besvärregler i fråga om tillsättning av föreståndare och lärare vid landstingets undervisningsanstalter. Å andra sidan får möjligheten att klaga hos besvärsnämnden betydelse för den personal, som är anställd vid landstingets centrala kansli, och även för vissa andra grupper av befattningshavare, t. ex. kontors- och ekonomipersonal vid landstingets undervisningsanstalter. Uteslutet är för övrigt icke — fortsätter kommittén — att besvärreglerna i vissa specialförfattningar framdeles kan komma att ändras så, att ytterligare personalgrupper blir hänförliga under landstingslagens bestämmelser om besvär, när det gäller tillsättning av tjänster och andra personalen berörande beslut. Under sådana förhållanden synes det kommittén motiverat, att landstingen får tillfälle att, om de så önskar, inrätta en klagoinstans av ifrågavarande slag.

Vid den närmare utformningen av de bestämmelser, som erfordras för detta ändamål, har kommittén utgått från förslaget till kommunallag. Detta innebär bl. a., att besvärsnämnden, där sådan tillsättes, blir första instans i besvärsmål av förut berörda beskaffenhet med befogenhet att pröva anförda besvär icke blott på vanliga kommunala besvärsgrunder utan även på materiella skäl. Över besvärsnämndens beslut kan klagan endast föras i landstingslagens vanliga ordning, d. v. s. hos Kungl. Maj:t i regeringsrätten, och därvid kan blott kommunala besvärsgrunder åberopas. För besvärsnämnd skall finnas ett av Kungl. Maj:t godkänt reglemente, upptagande erforderliga bestämmelser rörande nämndens sammansättning och arbetsformer. I sådana ämnen, vari reglementet icke ger några föreskrifter, skall de bestämmelser, som lagförslaget innehåller för landstingskommunens nämnder för oreglerad förvaltning, äga motsvarande tillämpning.

Remissyttrandena.

Förslaget att det skall öppnas möjlighet för landstingen att besluta inrättande av besvärsnämnder har visserligen i flertalet remissyttranden lämnats utan erinran, men åtskilliga av de remissinstanser, som behandlar frågan, avstyrker detta nya institut.

I tillstyrkande riktning uttalar sig *medicinalstyrelsen, länsstyrelserna i Stockholms, Kronobergs och Älvsborgs län samt Kalmar läns norra landsting och Kristianstads läns landsting.*

Kalmar läns norra landsting förklarar, att de föreslagna bestämmelsernas

utformning icke synes hindra att samtliga landsting utser en gemensam besvärnsnämnd, exempelvis genom att vart och ett invälja samma ledamöter.

Kristianstads läns landsting anser, att en besvärnsnämnd torde ha stor uppgift att fylla och att tillsättandet av sådan nämnd bör vara obligatoriskt.

Även *länsstyrelsen i Älvsborgs län* finner det mest tilltalande att göra besvärnsnämnden obligatorisk. Om detta från den kommunala självstyrelsens synpunkt icke anses tillrädligt, bör man enligt länsstyrelsens mening överväga att helt slopa institutet.

Flera remissinstanser finner frågan om besvärnsnämnd tveksam. Så- lunda erinrar *svenska landstingsförbundets styrelse* om att den redan i sitt yttrande över förslaget till kommunallag uttalat tveksamhet angående institutet. Då emellertid tillsättande av besvärnsnämnd är frivilligt, vill styrelsen icke motsätta sig att bestämmelsen ifråga får ingå i lagen. — Till detta yttrande ansluter sig *landstingen i Jönköpings, Värmlands, Gävleborgs och Västerbottens län*. Det kan vidare anmärkas, att *Skaraborgs läns landsting* ställer sig synnerligen tveksamt till förslaget i förevarande del.

En direkt avvisande hållning till förslaget om besvärnsnämnd intager *länsstyrelserna i Södermanlands, Gotlands och Örebro län* samt *landstingen i Stockholms, Södermanlands, Kronobergs, Gotlands och Hallands län*.

Stockholms läns landsting finner det med hänsyn till förvaltningsutskottets ställning som landstingskommunens styrelse och dess befogenhet att ha tillsyn över övriga nämnders verksamhet icke välbetänkt att låta en särskild nämnd pröva förvaltningsutskottets åtgärder i frågor, som rör tjänstetillsättningar m. m.

Södermanlands läns landsting hävdar, att de administrativa organ inom landstingskommunerna som har att handlägga tjänstetillsättningsfrågor alla har en sammansättning som bör utgöra garanti för oväld och rättvisa. Under sådana förhållanden och då besvär förfarandet i fråga om flertalet av de viktigaste tjänstetillsättningarna hos landstingen är reglerat i speciallagstiftning, anser landstinget att något behov av särskild besvärnsnämnd icke finns för landstingens del.

Till vad landstinget sålunda yttrat ansluter sig *länsstyrelsen i Södermanlands län*; och på liknande sätt uttalar sig *Kronobergs läns landsting* samt *landstinget och länsstyrelsen i Gotlands län*.

Hallands läns landsting anser, att besvärnsnämndsinstitutet är obehövligt och ur vissa synpunkter olämpligt.

Beträffande den närmare utformningen av reglerna om besvärnsnämnd har i remissyttrandena framförts ett par erinringar.

Medicinalstyrelsen vänder sig mot att alla på sjukhusdirektion ankommande tjänstetillsättningar kommer att falla utanför besvärnsnämndernas behörighet samt hemställer, att bestämmelserna omarbetas så att sjukhusdirektionernas personal icke utestängs från möjlighet att föra talan hos

besvärsnämnderna. Enligt styrelsens mening bör i stället den bestämmelse i sjukhuslagen som för närvarande öppnar möjlighet att klaga hos styrelsen upphävas. Styrelsen anser vidare, att klagan till besvärsnämnd icke heller bör vara utesluten när det gäller barnmorskestyrelsens tjänstetillsättningar.

Slutligen anför *Malmöhus läns landsting*, att föreskriften om att reglemente för besvärsnämnd skall underställas Kungl. Maj:ts prövning icke synes stå i överensstämmelse med landstingets frihet att inrätta eller icke inrätta besvärsnämnd och att föreskriften därför bör slopas.

Departementschefen.

De under senare år bl. a. i riksdagen framförda önskemålen om att det skulle öppnas möjlighet till materiell överprövning av kommunala organs beslut i tjänstetillsättningsärenden har i KL tillgodosetts på det sättet att primärkommun fått rätt att för ändamålet utse en särskild besvärsnämnd. När kommunallagskommittén nu föreslår att en motsvarande rätt skall införas för landstingens del, är bestämmelserna härom i princip utformade på samma sätt som i KL. I det fall att ett landsting utser besvärsnämnd, skall nämndens uppgift alltså vara att pröva besvär över beslut av förvaltningsutskott eller annan nämnd om tillsättande av eller förordnande på tjänstebefattning eller entledigande från sådan befattning eller om disciplinär åtgärd mot befattningshavare. Besvärsnämndens kompetens skall emellertid vara begränsad till de fall, då klagan eljest skolat föras enligt landstingslagens allmänna besvärregler. Detta betyder bl. a., att alla på sjukhusdirektion ankommande tjänstetillsättningar är undantagna från nämndens behörighet. Över nämndens beslut skall klagan kunna föras endast i landstingslagens vanliga ordning. Reglemente för besvärsnämnd skall antagas av landstinget och underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Kommitténs förslag i förevarande del har av flertalet remissinstanser lämnats utan erinran, men åtskilliga remissinstanser har ställt sig tveksamma till det nya besvärsinstitutet eller avstyrkt det helt. De erinringar som därvid framställts är emellertid enligt min mening icke av den vikt att de bör hindra, att landstingen lika väl som primärkommunerna får möjlighet att inrätta besvärinstanser av den föreslagna typen. Jag ansluter mig alltså även på denna punkt till kommittén. Ej heller beträffande den närmare utformningen av bestämmelserna om besvärsnämnd finner jag skäl att göra avsteg från kommitténs förslag. Med anledning av vad medicinalstyrelsen anfört om att besvärsnämndernas behörighet borde utsträckas till att omfatta även beslut av sjukhusdirektion och barnmorskestyrelse vill jag framhålla att detta spörsmål — liksom överhuvud frågan huruvida ytterligare personalgrupper bör hänföras under landstingslagens bestämmelser om besvär — icke kan prövas i förevarande sammanhang

utan bör tagas upp i samband med en närmare översyn av vederbörande specialförfattningar.

Även beträffande besvärsnämndsinstitutet vill jag i tillämpliga delar åberopa vad jag i propositionen nr 210/1953 (s. 205 ff.) anfört om motsvarande frågor för primärkommunernas del.

10. Specialmotivering.

I enlighet med de riktlinjer som angivits i det föregående har inom inrikesdepartementet upprättats förslag till landstingslag. För att reglera de tillämpningsfrågor och andra spörsmål som uppkommer vid lagstiftningens ikraftträdande har vidare uppgjorts förslag till en särskild lag om införande av landstingslagen.

Lagförslagen ansluter sig i huvudsak till vad kommunallagskommittén förordat. Jag övergår nu till att lämna en specialmotivering till dessa förslag. Beträffande förslaget till landstingslag anges för varje paragraf dess motsvarigheter i den nuvarande landstingslagen (LL) och den nya kommunallagen (KL), i den mån motsvarande bestämmelser finns i dessa författningar. Paragraferna har samma nummer som i kommittéförslaget, såvida ej annat anmärkes. I fråga om åtskilliga stadganden har det ansetts tillräckligt att hänvisa till den av kommittén lämnade motiveringen. Kommitténs betänkande med förslag till kommunallag m. m. betecknas därvid som »III» och dess betänkande med förslag till landstingslag m. m. som »IV». I åtskilliga fall lämnas vidare hänvisning till vad jag anfört i propositionen nr 210/1953 med förslag till kommunallag m. m.

A. Landstingslagen.

Vad angår lagens rubrik har kommittén vid valet mellan olika tänkbara alternativ stannat för rubriken landstingslag (motiv, se IV s. 89). Detta förslag har icke mött någon erinran i remissyttrandena, och för egen del finner jag mig kunna biträda detsamma.

1 kap. Allmänna bestämmelser.

1 och 2 §§.

Dessa paragrafer, som delvis motsvarar 1—3 §§ LL, har behandlats under 3 i den allmänna motiveringen.

Länsstyrelsen i Kalmar län och *Kalmar läns södra landsting* har beträffande utformningen av 2 § 1 mom. hemställt att det i lagtexten skall intagas en bestämmelse om att länsstyrelsen och landstingen skall höras, innan Kungl. Maj:t förordnar om förening av landstingskommunerna.

För egen del finner jag det självfallet att — då beslutanderätt enligt 2 § 1 eller 2 mom. tillkommer Kungl. Maj:t — vederbörande landstings-

kommuner, städer och länsstyrelser skall få tillfälle att anföra sina synpunkter och önskemål, och anser någon uttrycklig bestämmelse härom icke erforderlig (jämför IV s. 90).

3 §.

Paragrafen saknar motsvarighet i LL (motiv, se IV s. 90). Jämför 2 § KL.

4 §.

Förevarande paragraf, som träder i stället för 4 § LL och delvis ansluter sig till 3 § KL, har behandlats under 4 i den allmänna motiveringen.

5 §.

Paragrafen saknar motsvarighet i LL. De två första styckena har utformats i anslutning till 4 § KL (motiv, se IV s. 90). Tredje stycket, vilket icke återfinnes i kommitténs förslag, har jag ansett erforderligt såsom en erinran om att förvaltningsutskottets ställning i viss omfattning är en annan än den som enligt KL tillkommer kommunens styrelse (jämför vad som under 6 A i den allmänna motiveringen anförts om förvaltningsutskottets uppgift som ställföreträdare för landstinget mellan dess möten samt prop. nr 210/1953 s. 68—74).

2 kap. Om val av landstingsmän.

Kronobergs läns landsting föreslår, att benämningen landstingsman — med hänsyn till att landstingen även har kvinnliga ledamöter — utbytes mot beteckningen landstingsledamot.

För egen del ansluter jag mig på denna punkt till kommittén (motiv, se IV s. 91).

6 §.

Paragrafen motsvarar senare delen av 1 § LL (motiv, se IV s. 91).

7 §.

Paragrafen träder i stället för 5 § LL (motiv, se IV s. 91). Jämför 6 § KL.

8 §.

Denna paragraf, som ersätter 6 § LL, är avfattad med 7 § KL som förebild (motiv, se III s. 213 ff. och IV s. 92). Paragrafen överensstämmer med kommitténs förslag utom såtillvida att orden »befattningshavare, vilken såsom föredragande hos förvaltningsutskottet eller eljest på grund av sina tjänsteåligganden intager en ledande ställning inom landstingskommunens samfällida förvaltning» utbyts mot »landstingsdirektör eller motsvarande befattningshavare».

Kommitténs förslag till bestämmelser om valbarhet och avsägelsegrunder har av flertalet remissinstanser lämnats helt utan erinran. Icke från något

håll har man ifrågasatt riktigheten av förbudet för landstingsdirektör att vara landstingsman, men *länsstyrelserna i Södermanlands och Jönköpings län* anser att samma regel bör gälla även beträffande underordnade tjänstemän i landstingets centrala förvaltning. Vidare hävdar *länsstyrelserna i Södermanlands och Blekinge län*, att förbudet att vara landstingsman bör utsträckas också till länsassessor respektive förste länsassessor. Slutligen gör *länsstyrelsen i Gotlands län* gällande, att avsägelse rätt för den som innehaft uppdrag under fyra år bör bibehållas, under förutsättning att avsägelsen sker i samband med valet.

För egen del ansluter jag mig på förevarande punkter i sak till kommitténs förslag men förordar — med hänsyn till att den långa bestämningen »befattningshavare, vilken etc.» i detta fall icke synes erforderlig — den förut angivna redaktionella jämkningen.

9 §.

Denna paragraf motsvarar 7 § LL. Jämför 8 § KL.

10—12 §§.

Beträffande dessa paragrafer, som motsvarar 8—10 §§ LL, hänvisas till vad jag i prop. nr 71/1954 med förslag till lag angående ändring i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting m. m. anfört beträffande indelningen i valkretsar för val av landstingsmän och antalet landstingsmän i valkretsarna. Det kan anmärkas, att i redaktionellt hänseende smärre avvikelser gjorts från den i nämnda proposition föreslagna lagtexten.

13 och 14 §§.

13 § ersätter 11 § första stycket LL och innehåller dessutom den f. n. i 54 § LL under d) intagna regeln om underställning. 14 § motsvarar 12 § LL.

15 och 16 §§.

Paragraferna ersätter 13 § första och andra styckena samt 14 § LL (motiv, se IV s. 93—95).

Kommitténs förslag har såvitt nu är ifråga lämnats utan erinran. Dock gör *länsstyrelsen i Älvsborgs län* gällande, att en utvidgning eller minskning i landstingskommunen kan medföra sådan förskjutning i mandatfördelningen mellan partierna, att förvaltningsutskottets sammansättning icke längre är representativ för partiernas mandatinnehav i landstinget. Enligt länsstyrelsens mening bör därför skapas möjlighet att i sådana fall även förrätta val av ledamöter och suppleanter i förvaltningsutskottet.

Jag vill med anledning härav erinra om att Kungl. Maj:t enligt 2 § 3 mom. i lagförslaget äger att — då landstingskommuner förenas eller stad skall inträda i landstingskommun — bestämma tiden för föreningen eller inträdet och meddela övriga i ärendet erforderliga föreskrifter. På grund av denna bestämmelse torde Kungl. Maj:t kunna förordna, att i där av-

sedda fall nyval skall förrättas även beträffande förvaltningsutskottet. I övrigt synes mig behov av en sådan möjlighet icke föreligga.

17 och 18 §§.

17 § motsvarar delar av 7, 13 och 14 §§ LL (motiv, se IV s. 95—96).

18 § överensstämmer med 15 § LL.

3 kap. Om landstingsmöte.

19 §.

Paragrafen, som ersätter 16 § LL, har behandlats under 5 A i den allmänna motiveringen.

20 §.

Denna paragraf motsvarar 17 § LL. Vissa ändringar i fråga om rätten att väcka förslag hos landstinget har berörts under 5 B i huvudmotiveringen. I övrigt hänvisas beträffande motiven till IV s. 96—97. I 1 mom. tredje stycket har i förtydligande syfte inskjutits orden »till landstingskommunens kansli».

21—27 §§.

21 § motsvarar 18—20 §§ LL och 22—27 §§ i lagförslaget ersätter bestämmelser i 21, 22 samt 24—27 §§ LL. Bestämmelsen i 27 § andra punkten lagförslaget är en nyhet, utformad efter mönster av 15 § andra punkten KL. Beträffande motiven till ifrågasvarande paragrafer i lagförslaget, se IV s. 97—98.

Föreskriften i 21 § 1 mom. tredje stycket, vilken saknar motsvarighet i kommitténs förslag, har jag ansett erforderlig med hänsyn till de ändrade bestämmelserna om sammanträdesort för lagtima möte (jämför under 5 A i den allmänna motiveringen).

Länsstyrelsen i Jönköpings län har ifrågasatt, huruvida det är befogat att bibehålla bestämmelserna om skyldighet för länsstyrelse att utfärda kungörelse om extra möte, att inkalla suppleanter och att kalla äldste ledamoten till tjänstgöring. Enligt länsstyrelsens mening borde dessa bestyr kunna anförtros organ eller befattningshavare hos landstingskommunen.

Även om andra lösningar i och för sig väl skulle vara möjliga, finner jag för egen del icke skäl att frångå den hittillsvarande ordningen i dessa hänseenden.

28 §.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i LL, har utformats efter förebild av 16 § KL (motiv, se III s. 245 ff. och IV s. 55).

29 §.

Bestämmelsen i första stycket av paragrafen är hämtad från 33 § 1 mom. andra stycket LL.

Beträffande 29 § andra och tredje styckena hänvisas till 5 C i den allmänna motiveringen. Andra stycket har sin motsvarighet i 35 § LL.

Hela den ifrågavarande paragrafen ansluter sig nära till 17 § första och andra styckena KL. Med hänsyn till den lydelse 17 § andra stycket KL slutligen erhållit har kommitténs förslag något jämkats.

30 §.

Första och tredje styckena är nya (motiv, se IV s. 56—58). Andra stycket ersätter delvis 31 § första stycket LL. Jämför även 19 § KL.

I första stycket har en jämkning av redaktionell natur vidtagits i den av kommittén förordade lydelsen.

31 §.

Paragrafen ersätter 31 § andra stycket LL, enligt vilken två ledamöter kan genomdriva bordläggning av ett ärende. Kommittén har föreslagit, att bordläggning skall få komma till stånd först om det påyrkas av minst fem ledamöter (motiv, se IV s. 58).

Länsstyrelsen i Gotlands län har ifrågasatt lämpligheten av kommitténs förslag i denna del och därvid bl. a. framhållit, att antalet fem för de minsta landstingen skulle motsvara nästan en fjärdedel mot i de största landstingen blott omkring en femtededel av hela antalet ledamöter. Enligt länsstyrelsens mening borde liksom för primärkommunerna (jämför 20 § tredje stycket KL) ett relativt antal upptagas i bordläggningsbestämmelsen, förslagsvis en tiondedel av de närvarande. Detta skulle vid fullbesatta möten innebära för de minsta landstingen tre och för de största åtta ledamöter.

På liknande sätt har *Kalmar läns norra landsting* uttalat sig.

För egen del finner jag de sålunda framförda synpunkterna beaktansvärda och föreslår därför, att som förutsättning för bordläggning skall stadgas att minst en tiondedel av de närvarande förener sig därom.

32 §.

De tre första styckena motsvarar 33 § 1 mom. första och andra styckena LL och det sista stycket 32 § LL. I redaktionellt hänseende ansluter sig den ifrågavarande paragrafen till 22 § KL (motiv, se IV s. 99).

Det bör här anmärkas, att kommittén i sitt förslag icke upptagit någon motsvarighet till de bestämmelser om kvalificerad majoritet som nu återfinns i 33 § 2 mom. LL (motiv, se IV s. 59—60). Tanken att slopa bestämmelserna om kvalificerad majoritet har i remissyttrandena

lämnats helt utan erinran. För egen del kan jag på denna punkt i allt ansluta mig till kommittén.

33 §.

Denna paragraf, som saknar motsvarighet i LL, har utformats efter förebild av 23 § KL (motiv, se III s. 120 ff. och IV s. 58—59).

Kommitténs förslag att införa interpellationsinstitutet även för landstingens del har allmänt godtagits av remissinstanserna. På ett par håll har man ifrågasatt, att interpellation borde få riktas även till ordförande i annan nämnd än förvaltningsutskottet och hälso- och sjukvårdsstyrelsen. Med hänsyn till önskemålet om begränsning av utomståendes yttranderätt vid landstingets förhandlingar ansluter jag mig även i denna del till kommittéförslaget.

34 §.

Första stycket motsvarar 37 § första stycket LL och andra stycket ersätter 37 § tredje stycket LL (motiv, se IV s. 100).

Tredje och fjärde styckena är nya (motiv, se IV s. 60—61).

I redaktionellt hänseende ansluter sig paragrafen delvis till 24 § KL.

Kommitténs förslag att förkorta justeringstiden från fjorton till tio dagar har mött motstånd från åtskilliga remissinstanser. Jag förordar därför, att den nuvarande justeringstiden bibehålles.

35 §.

Paragrafen ersätter delvis 37 § andra stycket LL men har utformats efter förebild av 25 § KL (motiv, se IV s. 100).

36 §.

Denna paragraf motsvarar delvis 57 § LL men är delvis ny (motiv, se IV s. 101; jämför även 26 § KL).

Såvitt angår bestämmelsen om landstingets arkivvård har kommitténs förslag jämkats något i redaktionellt hänseende (jämför konstitutionsutskottets utlåtande nr 22/1953 s. 45).

37 §.

Paragrafen motsvarar 28 och 29 §§ LL men har delvis utformats efter förebild av 27 § KL.

38 §.

Paragrafen ersätter 30 § LL; dock har antagande av arbetsordning icke gjorts obligatoriskt.

39 §.

Bestämmelserna i 1 mom. ersätter 23 § LL. I denna del hänvisas till vad jag anfört under 5 D i den allmänna motiveringen.

Den i 2 mom. intagna bestämmelsen har utbrutits ur 43 § LL (motiv, se IV s. 102).

4 kap. Om landstingskommunens förvaltningsutskott och övriga nämnder.

40 och 41 §§.

Dessa paragrafer — som delvis motsvarar 39 § LL men som delvis är nya och i dessa hänseenden bör jämföras med 29 § 1 mom. första stycket samt 30 § KL — har i huvudsak behandlats under 6 A i den allmänna motiveringen.

I kommitténs förslag har gjorts ett par redaktionella jämkningar. Sålunda har i 41 § första stycket föreskriften att förvaltningen ledes »å landstingets vägnar» uteslutits. En annan jämkning avser bestämmelsen i samma paragrafs andra stycke om förvaltningsutskottets befattning med *arkivvården*. Riksarkivet har uttalat, att den terminologi, som kommit till användning i propositionen nr 210/1953, enligt dess förmenande bör tillämpas även när det gäller den nya landstingslagen men har samtidigt förklarat sig stödjande ett av en landsarkivarie framfört förslag att till 41 § andra stycket e) skulle fogas ett tillägg av följande lydelse: »ävensom tillse, att de av landstinget drivna inrättningarnas protokoll och övriga handlingar vårdas och förtecknas». Detta förslag kan jag icke ansluta mig till. Emellertid bör enligt min mening den av kommittén föreslagna lydelsen jämkas något i anslutning till den utformning som bestämmelserna om arkivvård erhållit i KL (jämför konstitutionsutskottets utlåtande nr 22/1953 s. 45). Detta har skett genom att orden »till dess arkiv hörande» inskjutits på sätt framgår av lagtexten.

42—52 §§.

Dessa paragrafer — som träder i stället för de kortfattade organisatoriska bestämmelserna i 40 § LL och som nu delvis motsvaras av föreskrifter i förvaltningsutskottens reglementen — har i stort sett utformats efter förebild av 31—39 samt 42 och 43 §§ KL. Även i denna del hänvisas till vad som anförts under 6 A i den allmänna motiveringen. Jämför även IV s. 102—103.

Beträffande avvikelser från kommitténs förslag kan — utöver vad som framgår av den allmänna motiveringen — anmärkas, att i 48 § andra stycket införts ett tillägg om förbud för ledamot att närvara under handläggning av ärende, vari han är jävig (jämför prop. nr 210/1953 s. 151), samt att i 50 § justeringstiden enligt yrkanden från flera remissinstanser bestämts till fjorton dagar och bestämmelsen om arkivvård jämkats i redaktionellt hänseende.

53 §.

Paragrafen, som ersätter 40 a § LL, har behandlats under 6 B i huvudmotiveringen. Då i paragrafen och hänvisningar därtill talas om nämnd, avses självfallet såväl gemensam hälso- och sjukvårdsstyrelse som särskild hälsovårds- och särskild sjukvårdsstyrelse.

54 §.

Denna paragraf saknar motsvarighet i LL men ansluter sig nära till 44 och 45 §§ KL; jämför under 6 B i den allmänna motiveringen.

55 §.

Paragrafen motsvarar 43 § LL (motiv, se IV s. 103—104).

5 kap. Om landstingskommunens drätsel.

Detta kapitel har översiktligt behandlats under 7 i den allmänna motiveringen. Beträffande de olika stadgandena är här följande att tillägga.

56 §.

Första stycket är nytt, under det att andra stycket har viss motsvarighet i lagen den 12 juni 1936 angående användning i vissa fall av kommun eller annan samfällighet tillhörig egendom.

Paragrafen överensstämmer i sak helt med 50 § KL. Detta innebär att — i enlighet med yrkanden från åtskilliga remissinstanser — visst avsteg gjorts från kommitténs förslag. Angående detta avsteg och skälen därför hänvisas till vad jag anfört i prop. nr 210/1953 s. 162—164.

57 §.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 46 § 1 mom. första punkten LL. Jämför även 51 § KL.

58 §.

Första stycket träder i stället för 34 § LL och andra stycket motsvarar stadgandet i 54 § a) LL.

Paragrafen överensstämmer i sak helt med 52 § KL. Enligt yrkande från åtskilliga remissinstanser har även i detta fall visst avsteg gjorts från kommitténs förslag. Jag hänvisar i dessa delar till vad jag anfört i prop. nr 210/1953 s. 219—220.

59 och 60 §§.

Paragraferna motsvarar delvis 45 § 1 mom. samt 39 och 57 §§ LL och har utformats i nära anslutning till 53 och 54 §§ KL (motiv, se IV s. 75—76).

61—63 §§.

Innehållet i dessa paragrafer, som ersätter lagen om kommunal fondbildning i vad den gäller landstingskommunerna, överensstämmer i sak med 55—57 §§ KL. En erinran av det innehåll som upptagits i 63 § tredje stycket är numera påkallad även för landstingskommunernas del (jämför prop. nr 93/1954 med förslag till lag med särskilda bestämmelser om

kommuns och annan kommunal samfällighets utdebitering av skatt för år 1956, m. m.).

Utformningen av bestämmelserna om fondbildning innebär att — i enlighet med yrkanden från ett flertal remissinstanser — vissa avsteg gjorts från kommitténs förslag. Skälen härför torde framgå av vad jag anfört i prop. nr 210/1953 s. 173—176.

64 §.

Denna paragraf ersätter stadgandet i 54 § första stycket b) LL. Jämför även 58—60 §§ KL.

65 §.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i LL, ansluter sig nära till 61 § KL.

I enlighet med yrkanden från flera remissinstanser har den av kommittén föreslagna regeln om placering av penningmedel ändrats på sätt framgår av lagtexten. Beträffande skälen härför hänvisas till vad jag anfört i prop. nr 210/1953 s. 185.

66 §.

Denna paragraf — som i LL ej har annan motsvarighet än den i 52 § intagna regeln att räkenskaperna skall föras på kalenderår — är utformad i anslutning till 62 § KL (motiv, se IV s. 78).

67—70 §§.

Förevarande paragrafer, som ersätter de kortfattade reglerna om revision i 53 § LL och vad 43 § LL innehåller om ersättning åt revisor och som delvis är nya, har utformats i nära anslutning till 63—66 §§ KL (motiv, se IV s. 78).

6 kap. Om landstingsskatt.

Slopadet av möjligheten till territoriell skattedifferentiering har behandlats under 8 i den allmänna motiveringen.

Det bör här anmärkas, att om förslaget till landstingslag antages och — med den av mig förordade utformningen av 72 och 73 §§ — träder i kraft den 1 januari 1955, kommer den i ovannämnda prop. nr 93/1954 föreslagna lagen angående ändrad lydelse av 45 § 2 mom. och 47 § LL icke att erfordras.

71 §.

Denna paragraf motsvarar 46 § 1 mom. andra punkten LL i dess lydelse enligt lagen den 5 juni 1953, nr 286, angående ändring i lagen den 20 juni

1924 (nr 349) om landsting, utom såtillvida att hänvisningen till den inskränkning som kunde följa av bestämmelserna om territoriell skattedifferentiering utgått.

72 §.

Paragrafen motsvarar 47 § LL; dock har innehållet något jämkats med hänsyn till att fastighetsskatten från och med år 1955 upphör som självständig skatteform (jämför prop. nr 93/1954).

73 §.

Denna paragraf ersätter 45 § 2 mom. LL i dess lydelse enligt förutnämnda lag den 5 juni 1953; dock har även i detta fall en justering gjorts med hänsyn till fastighetsskattens upphörande som självständig skatteform. Jämför 69 § första stycket KL.

74 §.

Paragrafen motsvarar 48 § LL (motiv, se IV s. 106). Jämför även 70 § första stycket KL. Jag har icke funnit skäl att, såsom kommittén föreslagit, utesluta föreskriften om underrättelse till lokal skattemyndighet angående utdebiteringssatsen.

75—77 §§.

Dessa paragrafer motsvarar 49—51 §§ LL, 50 § i dess lydelse enligt förutnämnda lag den 5 juni 1953. Jämför även 71—73 §§ KL.

7 kap. Om besvär.

Det nuvarande 7 kap. LL handlar om underställning och offentliggörande av samt besvär över landstingets beslut.

Beträffande underställningsinstitutet innebär kommunal-lagskommitténs förslag, att något speciellt avsnitt om underställning icke erfordras i den nya landstingslagen. Detta möjliggöres på följande sätt. De i 54 § första stycket a), b) och d) LL angivna underställningsfallen får motsvarighet i andra delar av den nya lagen (jämför 58 § andra stycket, 64 §, 13 § andra stycket). Den under c) i nämnda stycke upptagna regeln, enligt vilken beslut om vissa slags förfoganden över fastighet, som donerats till landstinget, kräver Kungl. Maj:ts godkännande, utgår ur lagen utan att därmed åsyftas någon saklig ändring i gällande rätt (jämför betänkande III s. 324 ff.). Bestämmelsen i 54 § andra stycket LL överflyttas till 64 § nya lagen och den i 54 § tredje stycket LL intagna erinringen utgår såsom överflödig. Stadgandena i 55 och 56 §§ LL bortfaller helt, eftersom möjligheten till skattedifferentiering slopas (jämför under 8 i den allmänna motive-ringen) och landstinget får fritt bestämma om placering av fondmedel och övriga medel (jämför 65 § andra stycket).

Kommitténs förslag att i den nya lagen icke medtaga regeln om under-

ställning av vissa beslut angående förfogande över donerad fastighet har mött erinran från *Malmöhus läns landsting*, som anser att ett uttryckligt stadgande om dylika förfoganden bör finnas. För egen del ansluter jag mig i förevarande avseende helt till kommittén (jämför prop. nr 210/1953 s. 223).

De i 57 § LL intagna bestämmelserna om landstingsstryckets tillhandahållande har i den nya lagen fått annan placering (36 §, 60 § tredje stycket).

7 kap. i lagförslaget kommer sålunda endast att innehålla regler om besvär.

78 §.

Paragrafen motsvarar 58 § LL. Beträffande de skiljaktigheter paragrafen innefattar i förhållande till gällande lag hänvisas till vad jag anfört under 9 i huvudmotiveringen. Jämför även 76 § KL.

B. Lagen om införande av landstingslagen.

Det av kommittén utarbetade förslaget till promulgationslag har i huvudsak lämnats utan erinran av remissinstanserna och jag kan i de flesta hänseenden biträda vad kommittén förordat i denna del. Vissa ändringar påkallas emellertid med hänsyn till de avvikelser, som jag gjort från kommitténs förslag till landstingslag.

1 §.

I likhet med kommittén anser jag det lämpligt, att den nya landstingslagen träder i kraft den 1 januari 1955, d. v. s. samtidigt med KL.

Ej heller i övrigt har jag något att erinra mot det innehåll som förevarande paragraf enligt kommitténs förslag fått och som nära ansluter sig till 1 § lagen om införande av KL (motiv, se IV s. 106—107). Jag vill understryka, att det till följd av föreskriften i paragrafens andra stycke torde vara överflödigt att i detta sammanhang genomföra sådana ändringar i sjukhuslagstiftningen som betingas av förslaget till landstingslag, t. ex. ändringen av sjukvårdsberedningens namn till sjukvårdsstyrelse. De i andra stycket inskjutna orden »med den begränsning här nedan stadgas» syftar på senare delen av 7 §.

2 §.

Under förutsättning att den nu föreslagna landstingslagen träder i kraft den 1 januari 1955 innebär 44 § första stycket i lagförslaget att landstingen vid lagtima möte år 1955 skall utse förvaltningsutskott för åren 1956—59. Och för de landstingskommuner, i vilka ledningen av den hälso- och sjukvårdande verksamheten är anförtrodd åt hälso- och sjukvårdsberedning (respektive en särskild hälsovårds- och en särskild sjukvårds-

beredning), följer av den i 53 § 1 mom. andra stycket i lagförslaget intagna hänvisningen att — om motsvarande organ fortfarande skall finnas — vid nämnda möte skall förrättas val även av hälso- och sjukvårdsstyrelse (respektive särskild hälsovårds- och särskild sjukvårdsstyrelse) för samma period. Intill dess ett enligt sistnämnda bestämmelse utsett organ träder i funktion, har uppenbarligen landstingskommunens enligt nu gällande föreskrifter valda hälso- och sjukvårdsberedning att fungera som hälso- och sjukvårdsstyrelse.

I likhet med kommittén (jämför IV s. 107) finner jag det erforderligt att genom den ifrågavarande paragrafen i promulgationslagen förlänga mandatperioden för de år 1954 utsedda förvaltningsutskotten till utgången av år 1955. Då emellertid antalet ledamöter i förvaltningsutskott i lagförslaget bibehållits vid fem, har paragrafens utformning något jämkats i förhållande till kommitténs förslag.

3 §.

Paragrafen överensstämmer helt med kommitténs förslag (motiv, se IV s. 107) och ansluter sig delvis till 3 § lagen om införande av KL.

4 §.

Denna paragraf överensstämmer i sak helt med 5 § lagen om införande av KL men avviker — med hänsyn till de ändringar som gjorts i reglerna om fondbildning — delvis från kommitténs förslag (jämför härom prop. nr 210/1953 s. 229).

5 §.

Paragrafen överensstämmer helt med kommitténs förslag (motiv, se IV s. 108).

6 och 7 §§.

6 § överensstämmer helt med kommitténs förslag och ansluter sig nära till 7 § lagen om införande av KL.

I 7 § lagförslaget har till den av kommittén föreslagna bestämmelsen (jämför även 12 § lagen om införande av KL) fogats en regel, som närmare behandlats under 5 D i den allmänna motiveringen.

II. Om proportionellt valsätt vid landstingens val av ledamöter och suppleanter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott.

Gällande bestämmelser. Frågans tidigare behandling.

Enligt 13 § kungörelsen den 10 juli 1947, nr 394, med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation skall hushållningssällskaps förvaltningsutskott bestå av elva ledamöter, varav tre är självskrivna. Av de

övriga åtta ledamöterna utses halva antalet av hushållningssällskapet och den andra hälften av landstinget. På samma sätt utses minst en suppleant för envar av de icke självskrivna ledamöterna. Rörande hushållningssällskapets val av ledamöter och suppleanter i förvaltningsutskottet stadgas i 12 § 2 mom., att valet skall ske proportionellt, därest sådant begäres av minst så många närvarande röstberättigade, som motsvarar det tal, som erhålles, om samtliga närvarande röstberättigades antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Då valet sker proportionellt, skall iakttagas vad om proportionellt valsätt vid val inom landsting, å kommunalstämma m. m. är föreskrivet. Beträffande landstings val av ledamöter och suppleanter i hushållningssällskaps förvaltningsutskott saknas däremot föreskrift om proportionellt valsätt.

Nu gällande bestämmelser om hushållningssällskapens organisation och verksamhet har tillkommit efter beslut av 1947 års riksdag. Vid riksdagens behandling av ärendet var frågan om förfaringssättet vid val av de ledamöter och suppleanter i hushållningssällskaps förvaltningsutskott, som skall utses av landsting, föremål för närmare överväganden. Därvid ansågs icke erforderligt att införa särskild föreskrift om att dessa val skulle ske efter proportionell metod. Det förutsattes nämligen, att landstingen vid valen skulle söka tillse, att olika meningsriktningar och intressegrupper bleve representerade (se propositionen nr 76/1947 s. 27).

I två likalydande motioner vid 1951 års riksdag väcktes frågan om att införa proportionellt valsätt vid landstingens val av ledamöter och suppleanter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott enligt samma grunder som gäller för motsvarande val inom hushållningssällskapen. Motionärerna framhöll under hänvisning till inträffade fall, att åtminstone vissa landsting redan från början underlåtit att vid ifrågavarande val tillgodose olika meningsriktningar på sätt som förutsatts, då bestämmelserna om hushållningssällskapens organisation antogs.

Motionerna överlämnades till jordbruksutskottet. Efter att ha inhämtat yttrande i ärendet från lantbruksstyrelsen, svenska landstingsförbundet och hushållningssällskapens förbund anförde utskottet i sitt utlåtande nr 43/1951, att landstingen i allmänhet torde ha beaktat de synpunkter, som kom till uttryck vid 1947 års riksdagsbehandling av frågan. Å andra sidan syntes avsaknaden av bestämmelser om proportionellt valsätt innebära en viss inkonsekvens samt stundom kunna medföra mindre tillfredsställande förhållanden. Utskottet fann på grund härav önskvärt, att spørgsmålet blev föremål för närmare undersökning.

I enlighet med utskottets hemställan anhöll riksdagen i skrivelse (nr 353) till Kungl. Maj:t, att det i motionerna framförda spørgsmålet måtte hänskjutas till prövning av kommunallagskommittén.

Kungl. Maj:t har sedermera i skrivelse den 23 november 1951 uppdragit åt kommittén att pröva det förevarande spørgsmålet.

Kommunallagskommittén.

Inledningsvis erinrar kommittén om att dess förslag till landstingslag innebär en vidgad tillämpning av den proportionella valmetoden, i det att denna metod skall kunna användas icke blott som nu vid val av förvaltningsutskott, olika beredningsorgan och revisorer utan också vid val av de nämnder och styrelser, som landstinget tillsätter på den icke specialreglerade förvaltningens område. Kommittén anför vidare.

De skäl, som kommittén ansett föreligga för tillämpning av proportionell valmetod i dessa fall (jfr betänkande III s. 208), äga visserligen icke direkt giltighet i det nu avsedda fallet, som är säreget såtillvida, att landstinget utser ett antal av ledamöterna i ett organ, som står helt utanför landstingsförvaltningen. De allmänna synpunkter, som tala för tillämpningen av det proportionella valsättet, förtjäna emellertid beaktande, även när det gäller val av ifrågavarande slag. För dessa vals del tillkommer dessutom, att det måste anses oegentligt, att den proportionella metoden tillämpas vid den del av valproceduren, som ankommer på hushållningssällskapen sjäva, men icke vid landstingens val.

Med hänsyn till vad som anförts föreslår kommittén, att de ledamöter och suppleanter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott, som det tillkommer landstingen att utse, skall väljas proportionellt under de förutsättningar och enligt de grunder, som gäller vid proportionella val inom kommunala församlingar i allmänhet. Den bestämmelse, som erfordras för detta ändamål, anser kommittén ha sin naturliga plats bland övriga stadganden rörande hushållningssällskaps sammansättning och verksamhetsformer, alltså i kungörelsen med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation. Kommittén har därför utarbetat ett förslag till ändring av denna kungörelse. Förslaget innebär att i kungörelsens 13 § intages en hänvisning till vad som är stadgat om proportionellt valsätt vid val av landstingskommuns förvaltningsutskott.

Remissyttrandena.

Kommitténs ifrågavarande ändringsförslag har föranlett erinran endast från *länsstyrelsen i Älvsborgs län*, som anmärker, att så länge den proportionella valmetoden icke göres obligatorisk för såväl hushållningssällskap som landsting, saknas garantier för att en och samma valproceduren kommer till användning vid de båda institutionernas val. Med den formulering bestämmelsen fått i föreliggande förslag kvarstår enligt länsstyrelsen alltjämt risken att olika valmetoder kan komma att tillämpas vid tillsättandet av hushållningssällskapens förvaltningsutskott.

Departementschefen.

Kommitténs förslag att de ledamöter och suppleanter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott, som det tillkommer landstingen att utse, skall väljas proportionellt under de förutsättningar och enligt de grunder som gäller vid proportionella val inom kommunala församlingar i allmän-

het har godtagits av så gott som samtliga remissinstanser, och för egen del vill jag helt förorda detta förslag. Vad länsstyrelsen i Älvsborgs län anmärkt om att olika valprocedurer skulle kunna komma till användning vid landstingets och hushållningssällskapets val kan enligt min mening icke föranleda att avsteg bör göras från nämnda förutsättningar och grunder.

I överensstämmelse med vad jag nyss förordat har inom inrikesdepartementet utarbetats förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 13 § kungörelsen den 10 juli 1947 (nr 394) med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation.

Departementschefens hemställan.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition

dels föreslå riksdagen att antaga förut omnämnda inom inrikesdepartementet upprättat förslag till *landstingslag* och till *lag om införande av landstingslagen*;

dels inhämta riksdagens yttrande över det likaledes inom inrikesdepartementet upprättade förslaget till *kungörelse om ändrad lydelse av 13 § kungörelsen den 10 juli 1947 (nr 394) med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation*.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Roland Kindblom.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Författningsförslag	
Förslag till landstingslag	3
Förslag till lag om införande av landstingslagen	25
Förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 13 § kungörelsen den 10 juli 1947 (nr 394) med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation	27
Utdrag av protokollet över inrikesärenden för den 19 februari 1954	28
1. <i>Inledning</i>	28
2. <i>Allmänna synpunkter på revisionen av lagen om landsting</i>	30
Kommunallagskommittén	30
Remissyttrandena	33
Departementschefen	40
3. <i>Landstingskommunen i territoriellt hänseende</i>	45
Gällande ordning. Frågans tidigare behandling	45
Kommunallagskommittén	48
Remissyttrandena	52
Departementschefen	56
4. <i>Landstingskommunens kompetens</i>	60
Gällande bestämmelser m. m.	60
Kommunallagskommittén	60
Remissyttrandena	64
Departementschefen	69
5. <i>Vissa frågor rörande landstingets arbetsformer m. m.</i>	72
A. <i>Om tid och plats för lagtima möte</i>	72
Gällande bestämmelser m. m.	72
Kommunallagskommittén	73
Remissyttrandena	73
Departementschefen	75
B. <i>Förslagsrätt vid lagtima möte och tiden för avgivande av förslag</i>	77
Gällande ordning och grunderna därför	77
Kommunallagskommittén	78
Remissyttrandena	80
Departementschefen	83
C. <i>Rätt för utomstående att delta i landstingets överläggningar</i>	85
Gällande bestämmelser	85
Kommunallagskommittén	85
Remissyttrandena	87
Departementschefen	88

D.	Landstingsmans rätt till dagtraktamente m. m.	89
	Gällande bestämmelser m. m.	89
	Kommunallagskommittén	90
	Remissyttrandena	91
	Departementschefen	93
6.	<i>Landstingskommunens administrativa organ m. m.</i>	95
A.	Förvaltningsutskottet	95
	Gällande bestämmelser	95
	Kommunallagskommittén	95
	Remissyttrandena	99
	Departementschefen	102
B.	Övriga nämnder	106
	Gällande bestämmelser	106
	Kommunallagskommittén	107
	Remissyttrandena	108
	Departementschefen	109
C.	Landstingskommunens befattningshavare	110
	Gällande bestämmelser	110
	Kommunallagskommitténs förslag och remissyttrandena däröver . .	111
	Departementschefen	112
7.	<i>Om landstingskommunens drätsel</i>	112
8.	<i>Om territoriell differentiering av landstingsskatten</i>	113
	Gällande bestämmelser	114
	Kommunallagskommittén	114
	Remissyttrandena	115
	Departementschefen	115
9.	<i>Om besvär</i>	115
A.	Allmänna besvärsregler	115
	Gällande bestämmelser	115
	Kommunallagskommittén	116
	Remissyttrandena	118
	Departementschefen	120
B.	Särskilt besvärsinstitut angående tjänstetillsättningar m. m.	120
	Kommunallagskommittén	120
	Remissyttrandena	121
	Departementschefen	123
10.	<i>Specialmotivering</i>	124
A.	Landstingslagen	124
B.	Lagen om införande av landstingslagen	134
11.	<i>Om proportionellt valsätt vid landstingens val av ledamöter och suppleanter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott</i>	135
	Gällande bestämmelser. Frågans tidigare behandling	135
	Kommunallagskommittén	137
	Remissyttrandena	137
	Departementschefen	137
	Departementschefens hemställan	138